

Jäätmeseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseadust (edaspidi *JäätS*), millega võetakse üle ja rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (ELT L 1892, 26.9.2025) (edaspidi *jäätmete raamdirektiiv*), nõudeid. Jäätmete raamdirektiivi muudatused toetavad Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamist, edendades jäätmetekke vähendamist ja ringmajandusele üleminekut, keskendudes eelkõige kahele ressursimahukale sektorile: tekstiilitööstusele ja toidusektorile.

Tekstiilijäätmed

Euroopa Liidus on kiirmoe tarbimismentaliteedi ja tekstiiltoodete suhteliselt madalate hindade tõttu nende tarbimine kasvanud. ELi turule lastakse aastas u 12 miljonit tonni tekstiili ehk keskmiselt 26 kg inimese kohta. Euroopa tekstiilisüsteemi vähest ringlust ja ressursimahukust näitab ka see, et toodetud rõivastest jääb müümata suur kogus, 4–9% Euroopa turule lastud tekstiiltoodetest. Tarbimisega paralleelselt on kasvanud ka tekstiilijäätmete kogus. Nii tekib ELis hinnanguliselt 12,6 miljonit tonni tekstiilijäätmeid aastas, millest tarbijajärgsed tekstiilijäätmed moodustavad 87% (10,9 miljonit tonni). ELis kogutakse liigiti ligikaudu 2,4 miljonit tonni tekstiilijäätmeid aastas, s.o 22% kasutatud tekstiilidest (nii korduskasutamiseks kui jäätmetena). Tekkivatest tekstiilijäätmetest suurt osa, üle 8 miljoni tonni aastas, ei koguta liigiti, vaid põletatakse või ladestatakse prügilasse.

Eestis tarbitakse u 16 200 tonni uusi rõivaid ja kodutekstiile aastas, mis on 12,2 kg elaniku kohta. Lisaks sellele tarbitakse Eestis u 4100 tonni kasutatud rõivaid ja kodutekstiile aastas, mis on 3,1 kg elaniku kohta aastas. Seega tarbiti Eestis uusi ja kasutatud rõivaid ning kodutekstiile ligikaudu 20 300 tonni ehk 15,2 kg elaniku kohta aastas. Müümata jäi keskmiselt 9% turule lastud rõivastest ja kodutekstiilist. Eestis tekib ligikaudu 18 000 tonni tekstiilijäätmeid aastas. See kogus sisaldab nii liigiti kogutud tekstiilijäätmeid kui ka segaolmejäätmetes sisalduvaid tekstiilijäätmeid. Liigiti kogutakse u 900 tonni tekstiilijäätmeid, mis suunatakse peamiselt põletusse või ladestamisele. Tekstiilijäätmete käitlemise, sh liigiti kogumise ja ringlussevõtu peamiseks takistuseks on asjaolu, et seni puudub Eestis ja Euroopas nende jäätmete, eriti tarbijajärgsete tekstiilijäätmete suuremas mahus ringlussevõtu suutlikkus.

Kirjeldatud olukord näitab, et nii ELis kui Eestis ei ole tekstiilijäätmete liigiti kogumise, sorteerimise ja ringlussevõtu süsteemid piisavalt arenenud ega suuda toime tulla lisanduvate tekstiilijäätmete kogustega, mis tekivad 1. jaanuaril 2025 jõustunud tekstiilijäätmete liigiti kogumise kohustuse ning jätkuvalt kasvava tekstiiltoodete tarbimisega. Probleem on süsteemne ning seotud regulatiivsete, turu- ja käitumisteguritega, sealhulgas:

- ebapiisav rahastus korduskasutus- ja ringlussevõtusüsteemide laiendamiseks;
- terminite *tekstiil* ja *tekstiilijäätmed* kohaldamisega seotud regulatiivne ebakindlus, mis põhjustab lünki tekstiilijäätmevoogudes ning takistab jäätmete piiriülest liikumist. Probleemi süvendab kasvav õiguslik killustatus erinevate liigiti kogumise põhimõtete ja nende rahastamismudelite kasutamise tõttu. See piirab kvaliteetse lähtematerjali kättesaadavust, mida on vaja korduskasutamise ja ringlussevõtu suurendamiseks;
- kiirmoe kasvu tõttu lastakse turule suures koguses odavaid rõivaid ja tekstiiltooteid, mille lühike kasutusiga suurendab jäätmeteket. Tarbijad ei ole sageli teadlikud

tekstiiltoodete kogu olelusringi jooksul tekkivast negatiivsest keskkonnamõjust, eelkõige nende piiriülesest mõjust kolmandatele riikidele. Jäätmete raamdirektiivist tulenevad muudatused tehakse JäätSis eesmärgiga vähendada tekstiiljäätmete ja toidujäätmete teket ning keskkonnamõju.

Tekstiiljäätmeid käsitlevad muudatused puudutavad tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele tootjavastutuse rakendamist. See tähendab, et nii tekstiiltoodete valmistajad ja turule laskjad ehk tootjad – sealhulgas e-kaubanduse ettevõtted, mis tegutsevad ELi turul, sõltumata oma asukohariigist (nt Hiina) – peavad katma tekstiili ja tekstiiljäätmete käitlemise kulud. Käitlemine tähendab nii kogumist, vedamist, sortimist, korduskasutamist, korduskasutuseks ettevalmistamist, taaskasutamist, sh ringlussevõttu, põletamist ja ladestamist. Lisaks tekstiilide käitlemisele on tootjatel kohustus korraldada ja rahastada tarbijatele suunatud teavituskampaaniaid, teha jäätmeuuringuid (nt segaolmejäätmetes sisalduvate tekstiiljäätmete osakaalu määramiseks) ning panustada tekstiilide ökodisaini, sortimis- ja ringlussevõtu tehnoloogiate uurimis- ja arendustegevusse. Tekstiilitootjatel on kohustus luua tootjavastutuse kohustuste täitmiseks tootjate ühendus (edaspidi ka TVO). Tootjad maksavad laiendatud tootjavastutuse korraldamise eest TVO-le teenustasu, mille suuruse arvutamisel võetakse arvesse ka toote vastupidavust, parandatavust, korduskasutatavust, ringlussevõetavust ja ohtlike ainete sisalduse puudumist või olemasolu. Tasu suurus sõltub muu hulgas toote vastupidavusest ja ringlussevõetavusest. Eesmärk on suunata tekstiilitootjaid laskma turule vähem, kuid vastupidavamaid ja kergemini ringlusse võetavaid tooteid ning pakkuma tarbijatele võimalusi rõivaste parandamiseks ja hooldamiseks.

Tekstiili tootjavastutussüsteem tuleb luua hiljemalt 17.04.2028.

Samuti sätestatakse nõuded korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete riikidevahelistele saadetistele, et tagada korduskasutuseks mõeldud toodete eristamine jäätmetest ning vältida jäätmete ebaseaduslikku piiriülest vedu.

Muudatustega kehtestatakse teabe- ja hoolsuskohustus digiplatvormidele ja ekspediitorteenuse osutajatele ning vastutussätted. Digiplatvormidel tekib kohustus kontrollida, et nende kaudu Eesti tarbijatele tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitooteid pakkuvad tootjad oleksid täitnud tootjavastutusest tulenevad nõuded. Samuti nähakse ette ekspediitorteenuse osutajate hoolsuskohustus tootjate esitatud teabe kontrollimisel ning tootjate vastutus esitatud andmete õigsuse eest. Nõuete rikkumise korral kehtestatakse järelevalve- ja vastutusmeetmed.

Olulise muudatusena tunnustatakse sotsiaalmajanduse üksuste rolli tekstiiltoodete korduskasutamise, korduskasutuseks ettevalmistamise ja liigiti kogumise süsteemis. Sotsiaalmajanduse üksustele võimaldatakse osaleda tootjavastutuse raames loodud kogumisvõrgustikes ning sätestatakse nende õigused ja kohustused kogutud tekstiiltoodete käitlemisel ja andmete esitamisel. Muudatuste eesmärk on tagada tekstiilide ja nendest tekkinud jäätmete tõhusam kogumine ja käitlemine ning suurendada korduskasutuse ja ringlussevõtu osakaalu kooskõlas ringmajanduse põhimõtetega.

Toidujäätmed

2021. aastal valminud toidujäätmete ja toidukao tekke uuringu¹ andmetel tekkis 2020. aastal Eestis aastas u 167 000 tonni toidujäätmeid. Järgnevatel aastatel näitas Eesti toidujäätmete teke kasvutrendi ning keskmine aastane toidujäätmete teke aastatel 2020–2024 oli 174 475 tonni². Ligi pool toidujäätmetest tekib kodumajapidamistes, järgnevad esmatootmine ja toidutööstus,

¹ <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Uuring%20Toiduj%C3%A4%C3%A4tmete%20ja%20toidukao%20teke%20Eesti%20toidutarneahelas%20%282021%29.pdf>.

² https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en.

kaubandus ning toidutarneahela sektorite võrdluses väikseim toidujäätmete teke on tootlustussektoris. 2021. aastal avaldatud uuringu andmetel moodustas tekkinud toidujäätmetest poole raisku läinud toit ehk välditavad toidujäätmed. Uuringud nii Eestis kui teistes riikides on näidanud, et kõige rohkem läheb toitu raisku kodumajapidamistes. Eestis kogu toidutarneahelas aasta jooksul raisatud toidu väärtus oli 2020. aastal kokku hinnanguliselt 164 miljonit eurot. Lisaks majanduslikele mõjudele ja rahalisele kulule kaasnevad toiduraiskamisega olulised sotsiaalsed mõjud ning keskkonnamõjud, nagu kasvuhooonegaaside heide, tarbetu vee ja põllumajandusmaa kasutamine ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemine.

Nii Eesti kui teised ELi liikmesriigid on pühendunud ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. Kestliku arengu eesmärgi 12.3 kohaselt tuleb 2030. aastaks vähendada kogu maailmas jaekaubanduses ja tarbimises ühe elaniku kohta tekkivaid toidujäätmeid 50% ning vähendada tootmis- ja tarneahelas tekkivat toidukadu. Paraku ei ole senised jõupingutused toidujäätmete tekke vähendamiseks olnud piisavad. Jäätmete raamdirektiivi kohased eesmärgid on senisest enam vähendada ja vältida toidujäätmete teket ning võtta selleks lisameetmeid.

Toidujäätmeid käsitlevate muudatustega nähakse ette kohustused toidujäätmete tekke vähendamiseks. JäätSis kehtestatakse edaspidi riiklikud toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvud. Hiljemalt 2030. aasta lõpuks tuleb vähendada toidujäätmete teket toidutööstuses vähemalt 10% võrreldes aastate 2021–2023 keskmise toidujäätmete kogusega. Tarbimise tasandil ehk jaemüügi ja muul viisil tarnimisel, restoranides ja tootlustuses ning kodumajapidamistes tuleb vähendada toidujäätmete teket vähemalt 30% elaniku kohta võrreldes aastate 2021–2023 keskmisega. Sihtarvud on mõõdik jälgimaks tervikuna Eestis toidujäätmete tekke vähendamise edusamme. Selleks, et võimendada ettevõtete jõupingutusi toidujäätmete tekke vähendamisel, on edaspidi sellistel toidukäitlejatel, kelle tegevusmahud ja potentsiaalsed toidujäätmete tekke kogused on suuremad ehk suurematel jae- ja hulgikaubandusettevõtetel, toidutööstusettevõtetel ning tootlustusettevõtetel kohustus pidada arvestust oma tegevuses tekkivate toidujäätmete ning annetatud toidu koguste üle. Samad toidukäitlejad koostavad, arvestades kogutud andmeid, oma toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava, et rakendada kõige sobivamaid meetmeid toidujäätmete ennetamiseks. Suurematele jaemüüjatele ja toidutööstuse ettevõtetele nähakse ette kohustus avaldada oma veebilehel annetatud toidu osakaal maha kantud toidust. Direktiivi muudatuste keskmes ja üks põhilisi tegevusi toidujäätmete tekke vähendamisel on toidu annetamise ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamise edendamine. Seetõttu on eespool nimetatud suuremad toidukäitlejad (välja arvatud tootlustusettevõtted) kohustatud tegema toidupangale ja teistele toidu ümberjaotamise organisatsioonidele toidu annetamise koostöölepingute ettepanekud.

Muud muudatused

Uusi termineid on kasutusele võetud jäätmete raamdirektiivist ja need on Eesti õigusesse ülevõtmisel taasesitatud samas sõnastuses: tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootja, digiplatvorm, ekspediitorteenuse osutaja, tarbija, lõppkasutaja, sotsiaalmajanduse üksus ja tarbijale mõeldud müümata toode. Lisaks võetakse õigusselguse huvides kasutusele uued terminid „tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooded“, „kiust-kiuks ringlussevõtt“ ning „toidu ümberjaotamise organisatsioon“.

Eelnõuga täiendatakse jäätmeseadust riikliku jäätmete sortimise uuringu regulatsiooniga. Sortimisuuringu eesmärk on saada usaldusväärseid andmeid jäätmevoogude koostise, liigiti kogumise taseme ja jäätmealaste eesmärkide täitmise kohta. Uuringu korraldab Keskkonnaagentuur vähemalt üks kord viie aasta jooksul. Samuti sätestatakse sortimisuuringu rahastamise põhimõtted, mille kohaselt katavad osa kuludest asjaomaste probleemtoodete tootjad või tootjate ühendused oma turuosa järgi.

Mõju halduskoormusele

Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (HÕNTE) § 1 lõikes 4¹ sätestatakse, et kui seaduseelnõuga kavandataivate nõuete tõttu kasvab ettevõtjate, inimeste või vabaühenduste halduskoormus, nähakse ette muudatused ka halduskoormuse vähendamiseks. Eelnõus sätestatud toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamine ning toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava koostamine võib suurendada nende suuremate toidukäitlejate halduskoormust, kes seni ei ole arvestuse pidamise mehhanisme loonud ega seadnud eesmärgi toidujäätmete tekke vähendamiseks. Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele lisandub halduskoormus seoses laiendatud tootjavastutuse põhimõtte rakendamisega. Tootjad täidavad laiendatud tootjavastutusega seotud kohustusi tootjate ühenduse kaudu, mis vähendab üksikute tootjate halduskoormust. Lisaks nähakse mikroettevõtjatele ette kohustuste rakendamisel pikem üleminekuaeg ning lihtsustatud aruandluskohustus, mis vähendab nende halduskoormust.

Halduskoormuse tasakaalustamine

Halduskoormust vähendatakse kahes keskkonnaministri määruses tehtavate muudatustega. Keskkonnaministri 10.05.2016 määruses nr 12 „Nõuded biolagunevatest jäätmetest biogaasi tootmisel tekkiva kääritusjäägi kohta“ tehtavate muudatustega vähendatakse biogaasitootjate halduskoormust kääritusjäägi tootestaatusesse viimisel ning tehakse muudatusi, mis lihtsustavad sertifikaadi väljastamist ning selle hoidmist. Keskkonnaministri 21. aprilli 2004. a määruse nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“¹ muutmisega vähendatakse põllumajandustootjate halduskoormust jäätmestaatuses kääritusjäägi põllumajanduses kasutamise korral. Määruse eesmärk on võimaldada uue biogaasijaama käivitamise perioodil jäätmestaatuses, kuid juba teatud kvaliteedinõuetele vastavat kääritusjäägi põllumajanduses kasutada senisest lihtsamini ehk jäätmeloa või kompleksloa asemel jäätmekäitleja registreeringu alusel.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi ringmajanduse osakonna nõunik Kerli Rebane (kerli.rebane@kliimaministeerium.ee) ja sama osakonna jäätmekorralduse valdkonna juht Kristel Kibin (kristel.kibin@kliimaministeerium.ee), õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna nõunik Kätlin Oeselt (kathlin.oeselt@kliimaministeerium.ee). Keeletoimetuse tegi Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeletoimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid, rakendamisega.

Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseaduse redaktsiooni RT I, 18.03.2026, 29.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva eelnõuga.

Eelnõukohase seadusega ei muudeta konstitutsioonilisi seadusi.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Eelnõu on kooskõlas põhiseaduse, rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normide, Eesti Vabariigi suhtes jõustunud välislepingute ning Euroopa Liidu õigusega.

2. Seaduse eesmärk

Seaduseelnõu eesmärk on vähendada toidu- ja tekstiilijäätmete koguseid, soodustada toidu annetamist ja muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamist, tekstiiltoodete korduskasutust ning kehtestada tekstiiltoodetele, nendega seotud toodetele ja jalatsitele tootjavastutus. Eelnõu aitab kaasa ringmajanduse põhimõtete rakendamisele Eestis, vähendades jäätmeteket ja edendades ressursside tõhusamat kasutamist.

Toidu- ja tekstiilijäätmed moodustavad märkimisväärse osa olmejäätmetest ning nende käitlemine toob kaasa olulise keskkonnamõju, sealhulgas kasvuhoonegaaside heite, vee ja energia liigse kasutamise ning bioloogiliste ressursside raiskamise. Eelnõu eesmärk on muuta jäätmekäitlus senisest ennetavamaks, keskendudes eelkõige jäätmetekke vältimisele ja korduskasutuse suurendamisele.

Eesmärk on mõjutada kogu toidutarneahelat vähendama toidujäätmete teket. Eelnõuga on kavandatud sihtarvud toidujäätmete tekke vähendamiseks. Need aitavad järk-järgult vähendada toiduraiskamist kogu tarneahela ulatuses alates tootmisest ja töötlemisest kuni kaubanduse ja tarbijateni. See toetab ÜRO kestliku arengu eesmärki (SDG 12.3) vähendada 2030. aastaks toiduraiskamist poole võrra elaniku kohta. Ühtlasi edendatakse toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamist, ettevõtjate vastutust ise oma tegevuskavades määrata meetmed, millega toidujäätmete teket vähendatakse, ning toiduannetamist annetamise koostöölepingute ettepanekute kohustuse kaudu.

Tekstiiltoodete puhul on üks keskseid muudatusi tootjavastutuse kehtestamine. See tähendab, et tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjad vastutavad pärast toodete jäätmeteks muutumist nende käitlemise korraldamise eest. Tootjavastutuse süsteem motiveerib tootjaid kujundama tooteid, mis oleksid vastupidavamad, parandatavad ja ringlusse võetavamad, mis vähendab jäätmete hulka ja suurendab ressursside ringlust majanduses.

Eelnõukohase seaduse rakendamisega paraneb tekstiilijäätmete liigiti kogumine, suureneb kasutatud rõivaste ja muude tekstiiltoodete korduskasutus ning paraneb tarbijate teadlikkus kestlikematest tarbimisviisidest. Samuti on eesmärk parandada korduskasutuskeskuste, omavalitsuste, tootjate ja jäätmekäitlusettevõtete koostööd, et tagada efektiivne süsteem tekstiilide ja tekstiilijäätmete käitlemiseks.

Eelnõukohase seadusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid. Direktiivi muudatuste eesmärk on tugevdada ELi tasandil meetmeid, mis toetavad jäätmete vähendamist ja ringmajanduse edendamist, sealhulgas ühtlustada tootjavastutuse põhimõtteid ning suurendada jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse osakaalu. Eelnõukohase seaduse rakendamine aitab täita Eesti riiklikke ja ELi keskkonnanäesmärgesid, vähendada jäätmete põhjustatud keskkonnakoormust ning edendada majanduse ja tarbimise kestlikumat toimimist.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahv 1 sisaldab eelnõuga tehtavaid muudatusi ja paragrahvis 2 on sätestatud õigusakti jõustumine.

Paragrahv 1

JäätSi § 1 lõike 1¹ punkti 1 muutmine

Eelnõuga täpsustatakse § 1 lõike 1¹ punktis 1 kasutatud terminoloogiat, et viia see kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/31/EÜ süsinikdioksiidi geoloogilise säilitamise kohta. Kehtiv sõnastus viitab süsinikdioksiidi maapõues säilitamisele, mis võib olla liiga üldine ja jätta ebaselgeks, et seadusest on välja arvatud just direktiivi tähenduses käsitatav

geoloogiline säilitamine. Uue sõnastusega kasutatakse täpset terminit „geoloogiline säilitamine“ ning lisatakse viide ELi direktiivile. Muudatus on tehnilist laadi, ei muuda reguleerimisalast välja jäävate tegevuste sisu ning parandab õigusselgust ja vastavust ELi õigusele. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 2 lõike 1 punkt a.

JäätSi täiendamine §-dega 10³–10⁷

JäätSi § 10³

Sätestatakse termin „digiplatvorm“ viitega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (edaspidi digiteenuste määrus). Viide määruse artikli 3 punktis i sätestatud määratlusele tagab, et riigisisises õiguses kasutatakse kooskõlas ELi õigusega üheselt mõistetavat terminit.

Digiteenuste määruse kohaselt on digiplatvorm vahendusteenust osutav teenusepakkuja, kes võimaldab kasutajatel salvestada, jagada, avaldada või levitada teavet või vahendada kaupade ja teenuste pakkumist. Selle määratluse ülevõtmine hoiab ära olukorra, kus seaduses kasutatav mõiste kattub vaid osaliselt ELi õiguse eesmärkide ja reguleerimisalaga. Viide digiteenuste määruse sõnastusele on vajalik õigusselguse ja ühtse kohaldamispraktika tagamiseks kõigi digiplatvormi funktsioone täitvate teenuseosutajate suhtes. See hõlbustab järelevalveasutuste tööd ja tagab, et nõuded kohalduvad kõigile teenuseosutajatele, kelle tegevus vastab digiteenuste määruuses sätestatud tunnustele, sõltumata nende tehnilisest lahendusest või ärimudelist. Termin sidumine ELi õigusega aitab vältida paralleelsete või vastuoluliste mõistete kujunemist ning toetab digiteenuste määruse eesmärki tagada kogu ELis turvaline ja läbipaistev digitaalne keskkond. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4e.

JäätSi § 10⁴

Sätte eesmärk on piiritleda termini „tarbija“ kohaldamisala ning eristada tarbijana tegutsevat füüsilist isikut isikust, kes osaleb õigussuhtes oma majandus- või kutsetegevuse raames. Tarbijaks loetakse üksnes füüsiline isik, kes teeb tehingu või tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase ega kutsetegevusega. Käsitlemise aluseks on põhimõte, et tarbija vajab õigussuhtes üldjuhul tugevamat kaitset võrreldes ettevõtja või professionaalse turuosalisega, kuna tarbijal võib olla vähem teadmisi, kogemusi või läbirääkimisoskust. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4g.

JäätSi § 10⁵

Sätestatakse termin „lõppkasutaja“. Selguse huvides täpsustatakse, et terminit kasutatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011 artikli 3 punktis 21 sätestatud tähenduses. Selline lähenemine tagab, et riigisisises õiguses kasutatakse ELi õigusega kooskõlas olevat terminoloogiat ning välditakse erinevate tõlgenduste teket nii järelevalveasutustel, ettevõtjatel kui ka tarbijatel.

Viitega turujärelevalve määruuses toodud määratlusele tagatakse, et lõppkasutajaks loetakse isik, kellele toode on ette nähtud või kes seda kasutab, välja arvatud majandusüksused, kes tegutsevad professionaalses või kaubanduslikus rollis. Sättel on eelkõige täpsustav ja selgitav eesmärk ning see ei too kaasa uusi kohustusi ega kulusid. See aitab luua ühtse ja arusaadava õigusraamistiku, mis toetab turujärelevalve tõhusamat korraldamist ja õigusselgust. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4h.

JäätSi § 10⁶

Sättega määratletakse „sotsiaalmajanduse üksus“ kui eraõiguslik juriidiline isik, kelle tegevuse keskmes on ühiskondliku kasu loomine ning kelle toimimine lähtub kolmest põhialusest: inimeste ning sotsiaalse või keskkonnakasu eelistamisest kasumile, kasumi valdavas osas reinvesteeringist ühiskondliku väärtuse kasvatamiseks ning demokraatlikust või kaasavast juhtimisest. Sätte eesmärk on luua selge arusaam, milliseid organisatsioone saab käsitleda

sotsiaalmajanduse üksustena ja milliste põhimõtete alusel need eristuvad tavapärastest kasumile suunatud ettevõtetest. Seejuures ei ole selliste üksuste peamine eesmärk kasumi maksimeerimine, vaid ühiskondliku või keskkondliku kasu loomine; kasum on vajalik eeskätt jätkusuutlikkuse tagamiseks ning suunatakse valdavalt tagasi tegevustesse, mis teenivad avalikku huvi. Juhtimine peab olema läbipaistev, kaasav ja demokraatlik, tagades sidusrühmade osaluse otsustusprotsessides. Selline õiguslik raamistik võimaldab sotsiaalmajanduse üksusi selgelt eristada, toetada ja kaasata avalike poliitikasuundade kujundamisse ning arvestab ka Euroopa Komisjoni 9. detsembri 2021. aasta teatise „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava“ põhimõtteid, mille kohaselt hõlmab sotsiaalmajandus mitmesuguseid organisatsioonivorme (nt ühistud, vastastikuse abi ühingud, ühendused, sihtasutused, heategevus- ja usuorganisatsioonid ning sotsiaalsed ettevõtjad määruse (EL) 2021/1057) järgi, kuid mida ühendavad samad kolm keskmist põhimõtet:

1) *Inimeste ning sotsiaalse või keskkonnakasu eelistamine kasumile:* sotsiaalmajanduse üksuse peamine eesmärk ei ole majandusliku kasumi maksimeerimine, vaid ühiskondliku või keskkondliku kasu loomine. See tähendab, et ettevõtte strateegilised otsused, ärimudel ja teenuste arendamine lähtuvad eelkõige inimeste heaolust, kogukonna vajadustest ning keskkonnamõjude vähendamisest. Kasum on selle tegevuse puhul küll vajalik jätkusuutlikkuse tagamiseks, kuid see ei ole eesmärk omaette.

2) *Kasumi reinvesteeringimine ühiskondliku väärtuse kasvatamiseks:* säte rõhutab, et sotsiaalmajanduse üksused kasutavad oma majandustegevusest saadud kasumit valdavas osas tagasi ettevõttesse või ühiskondliku eesmärgi saavutamisse. Selline reinvesteeringimise kohustus aitab tagada, et saadav tulu ei jaotu peamiselt omanike või liikmete vahel, vaid suunatakse tegevustesse, mis edendavad avalikku huvi. See tingimus eristab sotsiaalmajanduse üksusi tavapärastest ettevõtetest ja aitab kindlustada nende sotsiaalset suunitlust.

3) *Demokraatlik või kaasav juhtimine:* sotsiaalmajanduse üksuste juhtimine peab põhinema kaasamisel, läbipaistvusel ja liikmete või sidusrühmade demokraatlikul osalusel. See tähendab, et otsustusprotsessid on avatud ja läbipaistvad ning otsustusõigus võib olla jaotatud kas „üks liige – üks hääl“ põhimõttel või muul viisil, mis tagab esindusliku ja osalusdemokraatia tuginema juhtimise. Selline lähenemine suurendab organisatsiooni usaldusväärsust, vähendab võimalikke huvide konflikte ning toetab kogukondlikku mõju.

Sättega luuakse selge õiguslik raamistik, mis aitab eristada sotsiaalmajanduse üksusi teistest eraõiguslikest ettevõtetest ning annab aluse nende tunnustamiseks, toetamiseks ja kaasamiseks poliitika kujundamisse. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4i.

JäätSi § 10⁷

Sätetatakse termin „tarbijale mõeldud müümata toode“. Säte viitab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2024/1781, millega kehtestatakse kestlike toodete ökodisaini nõuete sätestamise raamistik, muudetakse direktiivi (EL) 2020/1828 ja määrust (EL) 2023/1542 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2009/125/EÜ (edaspidi *ökodisaini määrus*), toodud terminile „tarbijale mõeldud müümata toode“. Selle termini eesmärk on ühtlustada arusaam sellest, milliseid tooteid käsitatakse müümata jäänud tarbekaupadena, et tagada ühtne õigusraamistik nende käitlemiseks, sealhulgas neile kohaldatavate nõuete, piirangute ja võimaliku edasise kasutuse või käitlemise põhimõtete määramiseks.

Ökodisaini määruse artikli 2 punkti 37 kohaselt tähendab tarbijale mõeldud müümata toode sellist uut, kasutamata, tarbijale suunatud toodet, mida ei ole müüdud, sealhulgas tagastatud, kuid uuesti müümata jäänud toodet. Termin hõlmab seega tooteid, mis on tootja, turustaja või jaemüüja laos, müügipinnal või tagastusringis, kuid mis ei ole jõudnud lõpptarbijani. Samuti käsitletakse müümata tarbijatootena kaupu, mis on küll olnud müügiprotsessis, kuid mida ei ole ostetud või mille ost on tühistatud või kaup tagastatud ning mis seejärel ei ole uuesti müüdud.

Termini kasutamisega tagatakse, et valdkonna õiguslikud ja halduslikud nõuded oleks kooskõlas ELi õigusega ning menetlused, mis puudutavad müümata tarbijakaupade käitlemist (nt hävitamise keelud, ringlussevõtt, annetamine või muu jätkusuutlik käitlemine), lähtuksid üheselt mõistetavast terminist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4j.

JäätSi § 21 lõike 2 punkt 6 (kehtetuks tunnistamine)

Punkt 6 tunnistatakse kehtetuks. Senine üldkohustus (iga tegevuse juures võimalikult suures ulatuses vähendada toidujäätmete teket ning soodustada toidu annetamist ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamist, eelistades seda, et toit jääb inimeste toiduks, mitte ei saa söödaks, ning et seda ei töödelda ümber toiduks mittekasutatavaks tooteks) viiakse jäätmete raamdirektiivi loogikaga kooskõlas eraldi paragrahvi. Ka direktiivis on samasisuline kohustus üldiste jäätmetekke vältimise kohustuste juurest viidud eraldiseisvasse artiklisse.

JäätSi täiendamine §-dega 22⁷ ja 22⁸

JäätSi § 22⁷

Kehtestatakse toidujäätmete tekke vähendamise ja vältimise üldised nõuded, et vähendada toidujäätmete teket Eestis ning võtta üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

Lõige 1 sisaldab varem JäätSi § 21 lõike 2 punktis 6 sisaldunud üldist kohustust, et iga tegevuse juures tuleb rakendada sobivaid toidujäätmete tekke vältimise võimalusi ning toidu annetamise ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamise meetmeid, et vältida ja vähendada toidujäätmete teket kogu toidutarneahelas igal tegevusel toidu esmatootmisest kuni lõpptarbimiseni. Eesmärk on tegeleda toidujäätmete tekke vähendamisega kogu toidutarneahela ulatuses, lähtudes jäätmehierarhiast ja jäätmete raamdirektiivi põhimõtetest.

Eraldi rõhutatakse tarbimiseks kõlbliku toidu suunamist eelistatult annetamisse või muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamisse, enne kui kaaluda selle kasutamist loomasöödaks või toiduks mittekasutatavate materjalide tootmiseks või äraviskamist. Toit on kasvatatud ja toodetud inimestele tarbimiseks ning see on ka toidujäätmete vältimiseks keskkonna- ja sotsiaalmõjult kõige eelistatum lahendus.

Toidujäätmete tekke statistika³ on näidanud, et suurim on toidujäätmete (sealhulgas välditavate toidujäätmete) teke kodumajapidamistes. Seetõttu on oluline, et toidujäätmete tekke vähendamise meetmed ka eelnevates toidutarneahela etappides võimaldaksid ja toetaksid toidujäätmete tekke vähendamist ka kodumajapidamistes ja mujal toidu tarbimisel. Näiteks on võimalik rakendada kogu toidutarneahelas meetmeid, mis toetavad kodumajapidamistes teadlikkuse kasvu, aitavad kujundada kestlikumaid tarbimisharjumusi ning hõlbustavad toiduraiskamise vältimist. Sealhulgas on oluline, et tarbijatel oleks parem ligipääs teabele, selgele märgistusele ning praktilistele juhistele, mis võimaldavad kodudes toitu paremini planeerida, säilitada ja kasutada. Kodumajapidamistele suunatud teavet ja soovitusi toidujäätmete tekke vähendamiseks leiab näiteks Kliimaministeeriumi kodulehelt.⁴

Lõige 2 selgitab, et toidu annetamine ja toidu muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamine JäätSi tähenduses on tegevus, mille käigus muidu raisku minev tarbimiseks kõlblik toit suunatakse tasuta või sümboolse tasu eest inimestele, eelkõige abivajajatele. Samasisuline tähendus on toidu ümberjaotamisele antud Põllumajandus- ja Toiduameti koostatud juhendis „Toiduohutus annetamisel“⁵ toidu ümberjagamise terminis ning Euroopa Komisjoni teatises „Toiduainete annetamist käsitlevad ELi suunised“⁶. Toidu ümberjaotamine võib hõlmata ka muid tarbijaid, kes ei ole abivajaja staatuses. Oluline on, et annetatud toitu ei suunataks

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en.

⁴ <https://kliimaministeerium.ee/toidujäätmel>.

⁵ <https://pta.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Toiduohutus%20annetamisel%20juhend%2012%202025.pdf>.

⁶ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025(01)).

inimestele tarbimiseks turuhinnaga. Sümboolne tasu võib hõlmata kulupõhist teenustasu (nt transport või jagamisega seotud otsesed kulud), mitte ärikasumit.

Lõige 3 sätestab, et teatud toidukäitlejad on kohustatud jälgima oma ettevõttes tegevuskoha (ehk toidukäitlemisettevõtte Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002 artikli 3 lõike 2 tähenduses) põhiselt kalendriaasta jooksul tekkivate toidujäätmete ja annetatud toidu koguseid. Toidukäitlejat käsitatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002 artikli 3 lõike 3 tähenduses ehk füüsiline või juriidiline isik, kelle ülesanne on tagada toidualaste õigusnormide nõuete täitmine tema kontrollitavas toidukäitlemisettevõttes. Toidujäätmete arvestus peab võtma arvesse toidujäätmeid kõigis ettevõtte tegevusvaldkondades, kus toitu käideldakse.

Kohustus toidujäätmete tekke üle arvestust pidada on edaspidi suurematel toidukäitlejatel jae- ja hulgikaubanduse sektoris, toidutööstuses ning toitlustusettevõtetes. Jaekaubanduse sektoris puudutab kohustus neid toidu jaemüügiga tegelevaid ettevõtteid, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük (EMTAK koodid⁷ 4721 kuni 4727 ja nende alamkoodid, välja arvatud 4726, ning 47111) ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukaupluse müügipind suurusega vähemalt 400 m². Kohustus hõlmab peamiselt Eestis tegutsevaid suuremaid ja võimekamaid jaekette ja tarbijate ühistuid, keda on kokku hinnanguliselt 20–25, ning kõiki nende kaupluseid. Kohustuse alt jäävad välja sellised ettevõtted, kellel on näiteks vaid väikesed maapiirkondade poed või mugavuspoed, kioskid, pimepoed (komplekteerimiskeskus, kust väljastatakse kullerrakenduste kaudu ostetud toidukaupu), tanklapoed, aga ka näiteks ehitus- ja elektroonikakauplused, kus müüakse muude kaupade hulgas toitu. Viimaste põhitegevusalaks ei ole toidu jaemüük. Praktikas kasvavad toidujäätmete kogused ning potentsiaalsed annetatava toidu kogused koos kaupluse müügipinna, sortimendi suuruse ning käibega.

Samuti peavad arvestust pidama toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtted, kelle põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük (EMTAK koodid 4631 kuni 4639 ja nende alamkoodid, välja arvatud 4635) ning eelmise kalendriaasta käive ületas viis miljonit eurot. Selliseid hulgikauplejaid oli 2024. aasta käibeandmete põhjal Eestis 89. Kohustuse alla ei kuulu vahendusteenuse osutajad ehk sellised hulgifirmad, kes ei käitle ise füüsiliselt toidukaupa, vaid vahendavad müügitehinguid ning kelle kaup liigub otse tootjalt või ladustajalt kliendile näiteks logistikaettevõtte kaudu. Nende hulgimüügiga tegelevate ettevõtete põhitegevusala on hulgimüük vahendustasu või lepingute alusel (näiteks EMTAK kood 4617).

Lisaks on arvestuse pidamise kohustus ette nähtud toidutööstusettevõtetele (EMTAK koodid 101 kuni 108 ja nende alamkoodid), mille eelmise kalendriaasta käive ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 110 ettevõtet), ning toitlustusettevõtetele (EMTAK koodid 561 ja 562 ja nende alamkoodid), mille eelmise kalendriaasta käive ületas kaks miljonit eurot (55 ettevõtet).

Eesmärk on hõlmata eelkõige ettevõtted, kelle tegevusmaht ja seeläbi ka eeldatavalt toidujäätmete kogused on suuremad ja märkimisväärsema mõjuga.

Toidujäätmete tekkekoguste üle arvestuse pidamine on vajalik selleks, et ettevõtetel tekiks ülevaade, milliseid toidujäätmeid, kui palju ja millistes toidukäitlemise etappides tekib. Omades ülevaadet tekkivatest toidujäätmetest, on võimalik otsustada, millised meetmed on kõige asjakohasemad toidujäätmete tekke vähendamiseks. Näiteks kui toitlustusettevõtte ei tea, kas enim toidujäätmeid tekib toidu valmistamisel köögis, toidu serveerimisel või klientide taldrikutele alles jäänust, ei ole võimalik sihitud tegevusi kavandada. Samuti on ettevõtjal oluline mõista, milline osa toidujäätmetest on välditav ning milline mitte (näiteks toidu valmistamisel tekkivad köögiviljade koored ei pruugi olla välditavad, kuid klientide taldrikutele toidu alles jäämine on välditav). Mõõtmise ja arvestuse pidamise viisi ja meetodika valib ettevõtte ise. Tegemist võib olla otsese mõõtmisega, aga ka muude hinnanguliste meetoditega.

⁷ https://ariregister.rik.ee/est/emtak_search.

Eesti ettevõtetele on juba kasutusel erinevaid lähenemisi selleks, et oma toidujäätmete tekkekoguseid jälgida. Kaubandusettevõtetele on praegu üldiselt olemas andmed, kui suure osa mahakandest moodustasid toidujäätmed ning kui suure osa annetatud toit. Olemas on ka tasuta veebilahendusi, et toidujäätmete koguseid jälgida. Näiteks Läti Vidzeme piirkonnas on Interregi projekti käigus välja töötatud toitlustusettevõtetele tasuta toidujäätmete vähendamise lahendus Ce4Re, mis võimaldab toidujäätmete teket jälgida.⁸

Annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamine aitab teha annetamise ka ettevõttele endale nähtavamaks ja mõõdetavaks osaks tegevusest. Annetatud toidu koguste ülevaade annab ettevõtjale ülevaate, kui tõhusalt järgitakse nii-öelda toidujäätmete hierarhiat ja põhimõtet, et tuleb soodustada toidu annetamist ja muul viisil ümberjaotamist, eelistades et toit jääb inimeste toiduks, seda ei kasutata söödaks ega töödelda muudeks toodeteks, mida toiduks ei kasutata.

Lõige 4 täpsustab, et JäätSis toidukäitlejatele ette nähtud kohustused (toidujäätmete tekke üle arvestuse pidamine ja toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava koostamine ning annetamise koostöölepingute ettepanekud) ei laiene sellistele toidukäitlejatele, kelle tegevusala on seotud ainult alkoholiga alkoholiseaduse § 2 lõike 1 tähenduses ehk piirituse ja alkoholsete jookidega. See tähendab, et kui ettevõtte tegeleb näiteksvaid alkoholsete jookide tootmise ja nende hulgimüügiga (sortimendis puuduvad alkoholivabad joogid ja nende tootmine) või ainult alkoholsete jookide jae- või hulgimüügiga, ei laiene talle § 22⁷ ja §22⁸ kohustused. Samuti on erand tehtud ettevõtetele, mille ainus tegevusala on jookide serveerimine, näiteks baarid, olenemata sellest, kas tegelikult baaris pakutakse jookide kõrvale vähesel määral näiteks suupisteid.

Lõige 5 lisab, et toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste andmeid tuleb säilitada vähemalt kolm aastat alates toidukäitlemise toimumise aasta lõpust. Vähemalt kolme aasta jooksul andmete säilitamise kohustus on valitud selleks, et võimaldada suundumuse jälgimist. Mitmeaastane andmestik aitab hinnata tegevuse järjepidevust ja tuvastada arengusuundi, mis ei avaldu lühiajaliselt (näiteks võivad mõjutada toidujäätmete teket ettevõtetes ka töötajate käitumisharjumused, mis ei pruugi muutuda kiiresti). Toidujäätmete tekkekoguste aruandluskohustust toidukäitlejatele ei looda, kuid järelevalveasutusel on õigus küsida andmeid toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste kohta.

Lõige 6 näeb ette § 22⁷ lõikes 3 nimetatud jaemüügiga tegelevale ettevõttele ning toidutööstusettevõttele kohustuse avaldada oma veebilehel, kui suure osa moodustavad maha kantud toidu kogustest annetatud toidu kogused. Maha kantud toidu koguste hulgast tuleb välja jätta maha kantud alkoholi kogused, kuna see ei ole annetatav kaup. Kui ettevõtte avaldab osakaalu selliselt, et maha kantud toidu kogused hõlmavad ka alkoholi, võib annetamise osakaal väiksem olla. Muud kaubad, näiteks tööstuskaubad, ei kuulu samuti toidu hulka. Andmed avalikustatakse eelneva kalendriaasta kohta ning hiljemalt 31. jaanuariks. Kuigi arvestuse pidamise kohustus on laiem, on andmete avalikustamise kohustus piiratud jae- ja toidutööstuse ettevõtetega. See lähtub proportsionaalsuse põhimõttest, keskendudes nendele toidutarneahela etappidele, kus toidujäätmete tekkemaht ja annetamise potentsiaal on suurim. Nimetatud sektorites avaldab läbipaistvus otsesemat mõju ettevõtete käitumisele ning võimaldab ka avalikkusel ja sidusrühmadel hinnata annetamise ulatust. Hulgimüügi tasandil on mõju kaudsem ning sektori halvem avalik nähtavus vähendab andmete avalikustamise meetme tõhusust, mistõttu ei ole kohustuse laiendamine sellele sektorile vajalik ega proportsionaalne. Kuivõrd arvestuse pidamise kohustus rakendub 2028. aasta 1. jaanuarist, on võimalik 2028. aasta kohta avalikustada andmed 2029. aasta 31. jaanuariks, kui toidukäitlejad ei ole samu andmeid juba varem kogunud. Kui arvestuse pidamine annetatud toidu koguste üle on toimunud juba varem, on võimalik vabatahtlikult avalikustada andmeid juba varem..

⁸ <https://zerofoodwaste.vidzeme.lv/>.

Põhiseaduspärasuse analüüs

Lõige 6 sätestab jaemüügiga tegelevale ettevõtjale ja toidutööstusettevõtjale kohustuse avalikustada oma veebilehel andmed maha kantud toidust annetatud toidu koguste osakaalu kohta eelneva kalendriaasta kohta. Tegemist on ettevõtjale suunatud teabe avalikustamise kohustusega. Nimetatud kohustus riivab põhiseaduse §-st 31 tulenevat ettevõtlusvabadust, kuna suurendab ettevõtja halduskoormust ning kohustab avaldama tegevusega seotud andmeid. Samuti võib tegemist olla kaudse riivega omandi põhiõigusele (PS § 32), kuna mõnel juhul võib avalikustatavatel andmetel olla ettevõtjale majanduslik väärtus või mõjutavad need tema konkurentsipositsiooni.

Riive eesmärk on suurendada läbipaistvust toidujäätmete tekkes, soodustada toidu annetamist ning vähendada toidujäätmete hulka. Tegemist on legitiimsel eesmärgiga, mis lähtub nii keskkonnakaitsest kui ka ressursside säästliku kasutamise põhimõttest.

Meede on sobiv, kuna avalikustamiskohustus võib suurendada ettevõtjate motivatsiooni annetada toitu ning võimaldab avalikkusel ja huvirühmadel hinnata ettevõtjate panust toidujäätmete vähendamisse. Samuti on meede vajalik, kuna üksnes andmete esitamine pädevale asutusele ei pruugi saavutada samal tasemel läbipaistvust ega avalikku mõju.

Meetme mõõdukuse hindamisel tuleb arvestada, et avalikustatav teave on üldistatud kujul (osakaal) ega eelda detailsete äriliste andmete avaldamist. Seetõttu on riive intensiivsus piiratud. Kohustus on ajaliselt selgelt piiritletud (üks kord aastas) ning ei nõua lisaaruandlust, kui ettevõtjal on vastavad andmed juba olemas.

Seega on säte proportsionaalne ning kooskõlas põhiseadusega.

Lõike 7 kohaselt peavad samad toidukäitlejad, kellel on kohustus toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste üle arvestust pidada ning kellel on potentsiaalselt märkimisväärsem toidujäätmete teke, koostama, pidama ja rakendama ka toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Kava koostamisel tuleks arvesse võtta toidujäätmete ja annetatud toidu koguste kohta kogutud andmeid. See tegevuskava võib olla muu tegevuskava või kvaliteedi-, keskkonna- või arengudokumendi osa, sealhulgas osa toidukäitleja enesekontrolliplaanist, kuid võib ka olla kehtestatud eraldi dokumendiga. Paljudel toidukäitlejatel on see juba olemas ning eesmärgid toidujäätmete tekke vähendamiseks kehtestatud. Tegevuskava pidamise ja rakendamise kohustus on süsteemne ja järjepidev, seega ei ole tegemist ühekordse tegevusega. Kliimaministeerium töötab välja juhendi selle kohta, mida tuleks tegevuskavas käsitleda.

Kui toidujäätmete koguste ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamise kohustus käib iga tegevuskoha kohta (näiteks jaemüügi puhul kaupluse kohta) eraldi, siis toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava võib olla ettevõtte ehk toidukäitleja kohta üks. See aga ei takista tegemast ka tegevuskavasid tegevuskohtade järgi ehk ettevõtte kohta mitu.

Lõige 8 täpsustab, et lõikes 7 nimetatud tegevuskava peab sisaldama vähemalt ülevaadet toidujäätmete kogustest ning peamistest tekkekohtadest ja -põhjustest ettevõtte tegevuses. Kui ettevõtte plaanib tegevuskava avalikustada näiteks oma kodulehel, võib tekkekoguste info olla ka üldistataval kujul. Samuti peab tegevuskava sisaldama eesmärke ja põhimõtteid toidujäätmete tekke vähendamiseks ja vältimiseks, sealhulgas töötajate ja tarbijate teadlikkuse suurendamiseks, töötajate koolitamiseks, asjakohaste tehnoloogiliste lahenduste rakendamiseks ning võimaluse korral toidu annetamiseks või muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamiseks. Täpsed valdkonnad ja teemad valib iga ettevõtte ise ning kui mõni nimetatust pole asjakohane, siis neid teemasid ei kajastata. Valitud eesmärkide ja põhimõtete saavutamiseks kavandatavad tegevused tuleb samuti tegevuskavas kirjeldada. Samuti peab tegevuskava sisaldama meetmete rakendamise eest vastutajat või vastutajaid ning tegevuskava ajakohastamise korda.

Selline tegevuskava on suurematel toidukäitlejatel olemas, näiteks kestlikkuse strateegia osana, kuid ei pruugi sisaldada sedavõrd põhjalikke eesmärke ja põhimõtteid. Eraldi väljatoodud töötajate teadlikkuse suurendamise ja koolitamise eesmärgid ja põhimõtted on olulised selleks,

et ettevõtte töötajad teaksid, miks ja kuidas tegevuses tõhusalt toidujäätmete teket vähendada. Tarbijate teadlikkuse parandamine võib olla asjakohane, kuna sageli on toidukäitlejatel võimalik jagatava teabega vähendada toiduraiskamist ka tarbimise tasandil. Tehnoloogilised lahendused toidujäätmete tekke vältimiseks võivad olla ettevõtetes erinevad ja on sageli ka kasutusele võetud (näiteks planeerimissüsteemide, digitaalse EatB4 toiduannetamise platvormi kasutuselevõtt, et vähendada toiduannetamisega seotud halduskoormust ja paberimajandust, aga ka toidujäätmete üle arvestuse pidamise lahendused, näiteks Ce4Re). Kui ettevõtte tegevuses on võimalik toitu annetada ja muul viisil inimtarbimiseks ümber jaotada, et ei tekiks toidujäätmeid, peaks tegevuskava ka neid põhimõtteid kajastama.

JäätSi § 22⁸

Lõige 1 näeb ette, et mõned toidukäitlejad on kohustatud toidujäätmete tekke vähendamiseks tegema ettepaneku vähemalt ühele toitu ümber jaotavale organisatsioonile koostöölepingu sõlmimiseks, et annetada müümata, kuid tarbimiseks kõlblikku toitu. Toidu annetamine ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamine on võimalus vältida jäätmeteket toidu ülejääkidest, mida pole olnud võimalik ennetada varem kas planeerimise, müügi või muul põhjusel.

Kohustus teha ettepanek koostöölepingu sõlmimiseks toidu annetamiseks on ette nähtud toidu jaemüügiga tegelevale ettevõttele, mille põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning millel on vähemalt üks toidukauplus vähemalt 400 m²müügipinnaga, samuti toidu hulgimüügiga tegevatel ettevõtetel, mille põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise kalendriaasta käive ületas viis miljonit eurot. Samuti on kohustus ette nähtud toidutööstusettevõtetele, mille aastane käive ületas kaks miljonit eurot. Tegemist on suuremate ettevõtetega, millel on potentsiaalselt suurem toidu ülejäägi teke ning paljud neist juba annetavad. Annetamisega võivad tegeleda ka kõik teised toidukäitlejad ning see on ka soovitud. Praegu annetatakse väga suur osa toidust ilma koostöölepinguteta, sageli ühekordse tegevusena. Selline praktika saab jätkuda, kuid eesmärk on suunata suuremad toidukäitlejad sõlmima toiduannetamise koostöölepinguid ja tõhustada senist annetamistegevust. Annetamise koostöölepingute ettepanekute tegemine võimaldab annetamise teha senisest süsteemsaks ja läbimõeldumaks.

Koostöölepingu ettepaneku kohustuse täitmisel tuleb lähtuda üldistest võlaõigusseaduses sätestatud põhimõtetest, eelkõige hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest. See tähendab, et koostööettepanek peab olema sisuline ning võimaldama tegelikku koostööd. Toidukäitleja ei või täita kohustust pelgalt formaalselt, esitades ettepaneku tingimustel, mis muudavad annetamise korraldamise põhjendamatult raskeks või võimatuks. Tingimuste mõistlikkuse hindamisel lähtutakse sellest, kuidas mõistlik isik samas olukorras tegutseks, arvestades muu hulgas annetatava toidu liiki, koguseid, logistikat ning poolte tavapärase tegevuskorraldust. Sätte eesmärk on soodustada toidujäätmete vähendamist ja reaalselt toimivat toidu annetamist. Seetõttu tuleb kohustust tõlgendada ja täita viisil, mis aitab saavutada nimetatud eesmärki.

Lõige 2 selgitab, et annetamisega kaasnevad kulud peavad olema annetaja jaoks mõistlikud. Mõistlike kulude hulka loetakse kulusid, mis on proportsionaalsed, kooskõlas ettevõtja tegevusala ja mahuga ning ei too kaasa ebamõistlikku majanduslikku koormust ega eelda lisainvesteeringute tegemist üksnes toidu annetamise eesmärgil. Mõistlike kulude määramisel võetakse arvesse toidukäitleja tegevusala ja mahtu, et tagada kohustuse rakendamine proportsionaalselt ettevõtte tegeliku suutlikkusega. Suurema tegevusmahuga ettevõtted on üldjuhul organisatsiooniliselt ja rahaliselt võimekamad toidu annetamise korraldamiseks, sealhulgas töökorralduslike muudatuste tegemiseks või selliste kulude kandmiseks, mis on seotud realiseerimata toidu suunamisega annetamisse äraviskamise asemel. Samuti arvestatakse tegevusala eripäraga, näiteks erinevused jaekaubanduse, toidutööstuse ja hulgimüügi vahel toovad kaasa erineva potentsiaali toidu ülejääkide tekkeks ja annetamiseks. Seetõttu ei eelda sätte, et kõik ettevõtjad peaksid korraldama annetamise ühtmoodi, vaid võimaldab kohandada lahendusi konkreetse ettevõtja tegevuse iseloomu põhjal.

Lõige 3 määratleb toidu ümberjaotamise organisatsiooni juriidiline isikuna, kes kogub, võtab vastu või vahendab tarbimiseks kõlblikku annetatud toitu selleks, et see jõuaks inimestele, eelkõige abivajajatele. Lisaks võivad ümberjaotatud toidu saajad olla näiteks toidujagamiskappide kasutajad, kes ei ole ilmtingimata abivajaja staatuses. Toidu ümberjaotamise organisatsioonide hulka kuuluvad muu hulgas heategevuslikud toidupangad ja sotsiaalmajanduse üksused (näiteks MTÜ-d, mis haldavad kogukondlikke toidujagamiskappe) ning muud samalaadsed toidu ümberjaotamisega tegelevad üksused. Toidu ümberjaotamise organisatsioonina ei käsitata äriühinguid, mis müüvad annetatud toitu turuhinnaga või mille tegevuse eesmärk on teenida annetatud toidult kasumit. Toiduannetuste kogumine ja vahendamine toimub mittetulunduslikul eesmärgil. Annetuste vahendamise kulupõhiselt kompenseeritud teenustasu ei loeta kasumi taotlemiseks (näiteks toidujagamiskapi kasutamise sümboolne kuutasu).

Lõige 4 selgitab, et toidu annetamisele ja toidu muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamisele kohaldatakse toidu käitlemist reguleerivaid õigusakte ning seega ka nendest tulenevat järelevalvet. Ka toidu ümberjaotamise organisatsioonid on toidukäitlejad ning nende kohustus on järgida toidu käitlemisele kehtestatud nõudeid. Iga toidu käitleja vastutab enda toodetud, müüdava või edastatava toidu ohutuse eest. Sama kehtib ka toidu ümberjaotamise organisatsioonidele, mis tegelevad toidu ümberjagamisega. Heategevusorganisatsioon või muu organisatsioon, mis tegeleb toidu ümberjagamisega, peab oma tegevusest teavitama Põllumajandus- ja Toiduametit. Põllumajandus- ja Toiduamet on koostanud annetamise toiduohutuse juhendi, millest saavad toidu ümberjaotamise organisatsioonid ja annetajad lähtuda⁹. JäätSi § 22⁸ võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõike 1 viimase lõigu.

JäätSi § 23 lõige 1¹⁵ (uus lõige)

Täpsustatakse, keda käsitatakse tekstiili-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete tootjana. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b.

Sätte eesmärk on tagada, et kõik tootjavastutusega seotud kohustused oleksid üheselt mõistetavad ning hõlmaksid kõiki ettevõtjaid, kes lasevad nimetatud tooteid Eesti turule. Säte määratleb tootja mitte üksnes otsese valmistajana, vaid laiemalt kogu toote väärtusahelas vastutava isikuna. Sätte kohaselt loetakse tootjaks järgmised isikud:

1) toote valmistaja või selle valmistamise korraldaja.

Tootja on isik, kelle tegevuskoht asub Eestis ning kes valmistab tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitooted oma nime või kaubamärgi all. Tootjaks loetakse ka ettevõtja, kes ise ei valmista toodet, kuid laseb selle oma nime või kaubamärgi all disainida või toota ning turustab toodet esimest korda Eesti turul. Sellega tagatakse, et tootjaks loetakse ka brändiomanik;

2) toote edasimüüja oma kaubamärgi all.

Tootjaks loetakse isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja müüb teiste ettevõtjate toodetud kaupa oma nime või kaubamärgi all, juhul kui tootel ei ole märgitud tegeliku valmistaja kaubamärki. Selle eesmärk on vältida olukorda, kus vastutav tootja jääb määramata ning turule laskmise kohustused ei jääks ebaselgeks;

3) importija.

Tootjaks on ettevõtja, kes toob tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitooted majandus- või kutsetegevuse käigus Eesti turule, sõltumata sellest, kas tooted pärinevad teistest ELi liikmesriikidest või kolmandatest riikidest. Importijad loetakse tootjateks, kuna just nemad toovad tooted esmakordselt Eesti turule ja saavad seega kontrollida toodete vastavust nõuetele;

⁹ <https://pta.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Toiduohutus%20annetamisel%20juhend%2012%202025.pdf>.

4) kauglepingute alusel müüja, kelle tegevuskoht ei ole Eestis. Tootjaks loetakse ka välisriigis asuv ettevõtja, kes müüb kaupu otse Eesti kodumajapidamistele või teistele kasutajatele kauglepingute alusel, näiteks e-kaubanduse kaudu. Seega kehtivad tootjavastutuse kohustused ka ettevõtjatele, kes müüvad Eesti tarbijatele interneti teel, kuid kelle tegevuskoht ei ole siin.

JäätSi § 23 lõige 1¹⁶ (uus lõige)

Eelnõu täpsustab tekstiil-, tekstiiliga seotud ning jalatsitoodete tootja terminit, tuues välja juhtumid, mille puhul isikut ei loeta tootjaks. Muudatuse eesmärk on välistada regulatsiooni alt need turuosalised, kelle tegevus ei vasta sisu poolest tootja tegevusele ega tekita vajadust tootjavastutuse kohaldamiseks. Eelnõu kohaselt ei loeta tootjateks isikuid, kes:

- 1) varustavad turgu kasutatud ja korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltoodetega, s.t ei too turule uusi tooteid, vaid pikendavad olemasolevate toodete eluiga. Nende käsitlemine tootjana oleks põhjendamatult, sest nad ei suurenda turul uute toodete mahtu ega tekita juurde jäätmeid;
- 2) turustavad või kasutavad tooteid, mis on saadud kasutatud/jäätmeteks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete töötlemisel. Tegemist on ringlussevõttust pärit toodetega, mille uuesti kasutusele võtmine toetab ringmajanduse eesmärke. Selliste materjalide turule laskmine ei peaks kaasa tooma tootjavastutuse kohustusi;
- 3) tegutsevad iseenda tööandjana, näiteks rätsepatena, kes toodavad tooteid üksikutele klientidele (nt eritellimustööd) – see ei vasta masstootmise määratlusele. Sellise tegevuse maht on marginaalne ning tootjavastutuse kohaldamine looks ebaproportsionaalse halduskoormuse. Muudatusega tagatakse, et tootjavastutus hõlmab üksnes neid turuosalisi, kes toovad turule uusi tekstiil- või jalatsitoeid tavapärasel kommertskaibes. Tootjavastutuse alt välja jäetud isikud soodustavad ringmajandust, korduskasutust ja jäätmetekke vähendamist ning nende käsitlemine tootjatena ei oleks kooskõlas regulatsiooni eesmärkidega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b.

JäätSi § 23 lõige 3 (muutmine)

Muudatusega täpsustatakse tootjate ühenduse terminit, et viia see kooskõlla tootja laiendatud vastutuse põhimõttega. Kehtiva korra kohaselt on tootjate ühenduse üks eesmärk probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine või rahastamine. Selline sõnastus on kitsas ega sisalda kõiki tootja kohustusi laiendatud tootjavastutuse raamistikus. Muudatusega laiendatakse tootjate ühenduse määratlust, sätestades, et tegemist on mittetulundusühingu või muu majanduslikku tulu mittetaotleva juriidilise isikuga, kes korraldab tootjate nimel tootja laiendatud vastutuse kohustuste täitmist rahaliselt või nii rahaliselt kui ka korralduslikult. See sisaldab lisaks jäätmekäitlusele ka muid kohustusi, nagu aruandlus, teavitustöö, andmete kogumine, sihtmäärade täitmise tagamine ning muud õigusaktidest tulenevad ülesanded.

Muudatuse eesmärk on tagada õigusselgus. Selgem määratlus võimaldab tootjatel oma kohustusi tõhusamalt täita ning tagab parema vastavuse ELi jäätme- ja tootjavastutuse reeglitega. Muudatus ei muuda tootjate ühenduste õiguslikku olemust, vaid täpsustab nende ülesandeid tootja laiendatud vastutuse süsteemis.

JäätSi § 23 lõige 7 (muutmine)

Lõikes 7 kasutatakse edaspidi sama õigusakti puhul lühendatud viitamisi, viidates üksnes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/2065 artikli 3 punktile i. Muudatuse eesmärk on vältida korduvat ja tarbetult pikka viitamist samale ELi õigusaktile ning tagada õigusakti parem loetavus ja keeleline selgus. Sisulisi muudatusi ei tehta ning sätte kohaldamisala ega adressaatide õigused ja kohustused ei muutu.

JäätSi § 23¹ lõike 1 punkt 2 (muutmine)

Muudatusega lisatakse viide § 25⁴ lõikele 5, mille kohaselt tuleb jäätmekäitluse teenustasu arvutamisel arvesse võtta ka tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kasutusaega. See info peab sisalduma tootjate ühenduse enesekontrollisüsteemis.

JäätSi § 25 lõike 2 punkt 11 (uus punkt)

JäätSi § 25 lõikes 2 esitatud probleemtoodete loetelu täiendatakse, lisades tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooded. Muudatuse eesmärk on tagada tekstiiltoodete ja tekstiilijäätmete senisest süsteemsem kogumine ja käitlemine ning rakendada tekstiilisektoris tootjavastutuse põhimõtteid. Tekstiilijäätmete kogused on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud, kuid nende korduskasutuse ja ringlussevõtu tase on madal ning jäätmekäitluse kulud lasuvad valdavalt kohalikel omavalitsustel. Probleemtoote staatuse kehtestamine võimaldab suunata tekstiiltoodete tootjate vastutuse jäätmete kogumise ja käitlemise korraldamisele, ühtlustades praktikat ja vähendades avaliku sektori koormust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 1.

JäätSi § 25 lõike 3 punkt 11 (uus punkt)

Punktiga täpsustatakse, milliseid tooteid käsitatakse tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodetena JäätSi mõttes. Sätte eesmärk on tagada üheselt mõistetav viide Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/98/EÜ lisa IVc sisule. Jäätmete raamdirektiivi kohaselt hõlmab see termin kõiki tooteid, mis on valmistatud tekstiilmaterjalidest või mis sisaldavad olulisel määral tekstiilist koostisosi, samuti jalatseid ja muid seesuguseid tooteid. Näiteks rõivad, kodutekstiilid, tekstiilkiududest valmistatud tarbeesemed ning erinevat tüüpi jalatsid. Termin kasutamine eelnõus loob selguse, millistele toodetele kohaldatakse neid kohustusi.

JäätSi § 25¹ lõige 4¹ (uus lõige)

Sättes täpsustatakse, et volitatud esindajana võib tegutseda ka tootjate ühendus. Muudatuse eesmärk on täpsustada, et tootjate ühendus võib tootja volitusel täita laiendatud tootjavastutusega seotud kohustusi juhul, kui tootjal puudub asukoht liikmesriigis. Muudatus ei muuda volitatud esindajale kehtivaid nõudeid ega kohustuste sisu. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 4.

JäätSi § 25¹ lõige 6 (muutmine)

Muudatuse eesmärk on laiendada tootjate kohustust sõlmida tootjate ühendusega kirjalik leping ka tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele. Kehtivas seaduses on selline kohustus ette nähtud rehvidest, kantavatest patareidest ja akudest, kergtranspordivahendite akudest, tööstuslikest patareidest ja akudest ning kodumajapidamistes kasutatavatest elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise ja taaskasutamise või kõrvaldamise korraldamiseks. Muudatuse tingib vajadus viia riigisisene õigus vastavusse jäätmete raamdirektiiviga, mis näeb ette, et liikmesriigid tagavad jäätmete raamdirektiivi IVc lisas loetletud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete tootjate kohustuse anda tootjavastutusorganisatsioonile ülesanne täita nende nimel tootja laiendatud vastutuse kohustusi. Jäätmete raamdirektiivi artiklis 22a on kehtestatud nõuded, mis puudutavad nende toodete jäätmete kogumist, taaskasutamist ja kõrvaldamist ning liikmesriigid peavad looma mehhanismid, mis tagavad nende kohustuste tõhusa täitmise. Seetõttu laiendatakse senist nõuet nii, et ka tekstiil- ja jalatsitoodete tootjad peavad sõlmima tootjate ühendusega kirjaliku lepingu, tagamaks, et nende toodetest tekkinud jäätmed kogutakse ja käideldakse nõuetekohaselt. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 1.

JäätSi 25¹ lõige 7 (uus lõige)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1542 patareide ja akude kohta artikli 55 lõike 7 järgi peavad tootjad või tootjate ühendused esitama tagatise, mis katab käitluskulud olukorras, kus laiendatud tootjavastutuse kohustusi ei täideta, sealhulgas maksejõuetuse või

tegevuse lõpetamise korral. Kuigi nõue tuleneb vahetult kohaldatavast ELi määrusest, ei reguleeri määrus tagatise õiguslikku staatust pankrotimenetluses. Seetõttu on vaja täpsustada, et selline tagatis ei kuulu pankrotivara hulka.

Muudatuse eesmärk on tagada, et tootjavastutuse kohustuste täitmiseks ette nähtud raha saaks kasutada sihtotstarbeliselt ka olukorras, kus tootja või tootjate ühendus muutub maksejõuetuks või lõpetab tegevuse. Kehtiva õiguse kohaselt ei ole üheselt selge, kas tootjavastutuse täitmiseks kogutud või tagatisena esitatud raha kuulub tootja või tootjate ühenduse pankrotivara hulka. Selline ebaselgus võib viia olukorrani, kus jäätmeäitluseks ette nähtud vahendid kasutatakse pankrotimenetluses muude võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ning jäätmed jäävad nõuetekohaselt käitlemata.

JäätSi §-d 25³–25⁶ (uued paragrahvid)

JäätSi § 25³ eesmärk on kehtestada tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tulenev kohustus kanda nende toodete kogu kasutusajal tekkivad kulud. Nimetatud toodete tootja laiendatud vastutuse eesmärk on tagada ELis kõrgel tasemel keskkonna- ja tervisekaitse ning luua kogumist, sortimist, korduskasutamist, korduskasutamiseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu, eelkõige kiust-kiuks ringlussevõttu toetav majandus, samuti luua stiimulid tootjatele selle tagamiseks, et nende tooted disainitakse ringluspõhimõtteid järgides. Et tootja laiendatud vastutuse kohustusi ei kohaldataks tagasiulatavalt ja need vastaksid õiguskindluse põhimõttele, peaksid kõnealused tootjad rahastama kulusid, mis on seotud liikmesriikide territooriumil pärast muutmisdirektiivi jõustumist tarnitud, kogutud, kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogumise, korduskasutamiseks sortimise, korduskasutamiseks ja ringlussevõtuks ettevalmistamise ning ringlussevõtu ja muu töötlemisega, hõlmates ka tarbijale mõeldud müümata tooteid. Need tootjad peaksid rahastama ka kulusid, mis on kogutud segaolmejäätmete koostise uuringute tegemisega; lõppkasutajatele tekstiili mõju ja kestliku käitlemise kohta teabe andmisega; liigiti kogumist, korduskasutamist ja muud töötlemist käsitleva aruandlusega. Samuti peaksid toetama sortimis- ja ringlussevõtutehnoloogia ning probleemseid aineid mittesisaldavate tekstiiltoodete ökodisaini valdkonnas teadus- ja arendustegevust.

JäätSi § 25³ lõige 1 käsitleb kogu tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete käitluse süsteemi toimimiseks vajaliku kulubaasi ning tagab, et tootjad vastutavad mitte ainult toodete turule laskmise, vaid ka nende keskkonnamõju eest pärast kasutusaja lõppu.

Punkt 1 käsitleb kulusid, mis tekivad korduskasutatavate toodete kogumisel, et suunata need uuesti kasutusse, samuti jäätmeeks muutunud toodete liigiti kogumisel, et neid oleks võimalik korduskasutuseks ette valmistada või suunata ringlussevõttu. See tähendab, et tootja peab rahastama kogumissüsteeme, mis võimaldavad tekstiilide eraldi kogumist muudest jäätmetest. Liigiti kogumine on oluline eeltingimus kvaliteetseks korduskasutuseks ettevalmistamiseks ja ringlussevõtuks. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (i).

Punkt 2 käsitleb transpordikulusid, mis tekivad kogutud toodete lvedamiseleri käitluskohtade vahel, nii korduskasutatavate esemete transpordil sortimiskeskustesse kui ka jäätmeeks muutunud toodete veol ringlussevõtu või muu taaskasutamise rajatistesse. Kulud hõlmavad nii logistika korraldamist kui ka tegelikku vedu ning on vajalikud, et tagada kogutud materjalide jõudmine asjakohastesse käitluskohtadesse. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (ii).

Punkt 3 hõlmab kulusid, mis tekivad toodete sortimisel, korduskasutamiseks ettevalmistamisel (nt puhastamine, parandamine), ringlussevõtul ning muude taaskasutamistoimingute käigus. Samuti kuuluvad siia kulud, mis on seotud jäätmete kõrvaldamisega, kui neid ei ole võimalik taaskasutada. See punkt käsitleb kogu töötlemisprotsessi, mille käigus otsustatakse toodete edasine saatus ja tehakse toimingud. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (iii).

Punkt 4 laiendab tootja kulukohustust ka nendele jäätmetele, mis tekivad eelnevate toimingute tulemusena, kui neid käitlevad sotsiaalmajanduse üksused või muud süsteemis osalejad. See tagab, et ka nn kõrvalvoogude käitlemine on tagatud ega jää teiste osaliste või avaliku sektori kanda. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (iv).

Punkt 5 käsitleb segaolmejäätmete koostise uuringute kulude katmist. Sellised uuringud võimaldavad hinnata, kui suur osa tekstiilijäätmetest satub endiselt segaolmejäätmetesse, ning annavad sisendi poliitika kujundamiseks ja süsteemi tõhustamiseks. Tootjate osalus nende kulude katmises on põhjendatud, kuna uuringud aitavad parandada tekstiilijäätmete käitlemist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (b).

Punkt 6 käsitleb teavitamise ja teadlikkuse parandamisega seotud kulusid. Siia kuuluvad kampaaniad ja muud tegevused, mille eesmärk on suunata tarbijaid kestlikumale käitumisele, sealhulgas toodete pikemale kasutamisele, parandamisele, korduskasutusele ning nõuetekohasele jäätmete liigiti kogumisele. Teavitustegevus on süsteemi toimimise oluline eeltingimus, kuna tarbijate teadlikkus mõjutab otseselt kogumise ja ringlussevõtu tõhusust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (c).

Punkt 7 käsitleb probleemtooteregistriga seotud kulusid, sealhulgas tootja registreerimist ja andmete esitamise kohustust. Probleemtooteregistri pidamine võimaldab riigil teha järelevalvet tootjate kohustuste täitmise üle ning tagada süsteemi läbipaistvus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (d).

Punkt 8 käsitleb teadus- ja arendustegevuse rahastamist, mille eesmärk on parandada toodete kestlikkust ja ringlussevõetavust, eelkõige kiust-kiuks ringlussevõtu arendamist. Samuti toetatakse tegevusi, mis aitavad vähendada jäätmeteket ja parandada jäätmekäitluse kvaliteeti kooskõlas jäätmehierariiaga. See punkt suunab tootjaid panustama innovatsiooni ning aitab kaasa ELi tasandil kehtestatud ökodisaini eesmärkide saavutamisele. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (e).

Lõige 2 sätestab kulude katmise kohta selged piirangud, lähtudes kulutõhususe ja proportsionaalsuse põhimõtetest. Sätte kohaselt ei tohi tootjatelt nõutavad kulud ületada taset, mis on vajalik lõikes 1 nimetatud teenuste tõhusaks osutamiseks. Sellega välditakse olukorda, kus tootjatele pannakse ebamõistlikult suur või põhjendamatu rahaline koormus. Lisaks sätestab lõige 2, et kulud tuleb määrata läbipaistval viisil asjaomaste osalejate vahel. See tähendab, et kulude kujunemise alused peavad olema selged, kontrollitavad ja põhjendatud. Eri osalistel (nt tootjad, tootjate ühendused, jäätmekäitlejad ja muud süsteemis osalejad) peab olema ülevaade kulude struktuurist ja jaotusest. Läbipaistvus aitab tagada usaldusväärse ja toimiva süsteemi ning vähendab võimalikke vaidlusi osaliste vahel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 12.

Lõige 3 täpsustab eraldi kahe kululiigi – segaolmejäätmete koostise uuringute (lõike 1 punkt 5) ning teadus- ja arendustegevuse (lõike 1 punkt 8) – rahastamise korda. Nende kulude kandmine peab põhinema kirjalikul kokkuleppel uuringu või teadus- ja arendustöö tegijaga. See nõue tagab õigusselguse ning võimaldab täpselt määrata töö sisu, eesmärgid, ajakava ja rahastamise tingimused. Kulude jaotamisel tootjate vahel rakendatakse proportsionaalsuse põhimõtet, lähtudes tootjate turuosast. See tähendab, et suurema turuosaga tootjad panustavad suuremas matus ning väiksema turuosaga tootjad väiksemas matus. Viide § 26⁷ lõikes 5 sätestatud valemile tagab kulude arvutamise ühtse ja objektiivse meetodika alusel, vältides subjektiivset või ebavõrdset kohtlemist.

Lõige 4 määrab, kes võib olla teadus- ja arendustöö tegija. Viide teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusele tagab, et nimetatud tegevusi teevad pädevad isikud või asutused, kellel on vajalik kompetents ja õiguslik staatus. See suurendab rahastatavate tegevuste kvaliteeti ja usaldusväärset ning tagab, et avalikes huvides tehtavad uuringud ja arendustegevused vastavad kehtivatele standarditele.

Lõige 5 määratleb termini „kiust-kiuks ringlussevõtt“. Tegemist on tekstiilijäätmete käitlemise seisukohalt olulise terminiga, mis kirjeldab protsessi, mille käigus jäätmematerjalid töödeldakse uuesti kiududeks, võimaldades nende kasutamist uute toodete valmistamisel.

Sättega rõhutatakse, et kiust-kiuks ringlussevõtt on suure väärtusega toiming, mis aitab säilitada materjalide kvaliteeti ja pikendada nende kasutussükli. Samuti välistatakse selgesõnaliselt energiakasutus (nt põletamine energia tootmiseks) ja jäätmete töötlemine kütusena kasutatavateks materjalideks, kuna need ei vasta ringlussevõtu eesmärgile ega toeta ringmajanduse põhimõtteid. Terminit „kiud“ tuleb mõista Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 1007/2011 tekstiilkiudude nimetuste ja tekstiiltoodete kiukoostise märgistamise ja tähistamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 73/44/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 96/73/EÜ ja 2008/121/EÜ, (ELT L 272 18.10.2011, lk 1), artikli 3 punkti b tähenduses.

JäätSi § 25⁴

Sätte eesmärk on reguleerida tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühenduste tegevust, et tagada tootjavastutuse tõhus täitmine. Sätte kohaselt peavad tootjate ühendused olema pädevad, kehtestama õiglaselt kujundatud tasud, korraldama üleriigilise kogumissüsteemi ning tegutsema läbipaistvalt ja mittediskrimineerivalt.

Lõikes 1 täpsustatakse, et tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühendustele ei kohaldata üksnes seaduses sätestatud üldisi nõudeid, vaid nendele kehtivad ka erinõuded, mis arvestavad nende toodete eripära ning nendest tekkivate jäätmete käitlemisega seotud keskkonnamõjusid. Sellega tagatakse, et selles valdkonnas tegutsevad tootjate ühendused alluvad rangemale korrale, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

Lõikes 2 sätestatakse nõue, et tootjate ühendus võib täita tootja nimel laiendatud tootjavastutuse kohustusi üksnes juhul, kui ta suudab tõendada oma pädevust jäätmekäitluse ja kestlikkuse valdkonnas. Täiendus on vajalik, et tagada tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühenduste piisav pädevus laiendatud tootjavastutuse ülesannete täitmisel. Laiendatud tootjavastutus eeldab spetsiifilisi teadmisi jäätmete käitlemise, materjalide taaskasutuse, ringmajanduse ning kestliku tootmise põhimõtete kohta. Nimetatud valdkondadega seotud otsustel ja tegevustel on oluline mõju keskkonnale ning need nõuavad seetõttu professionaalsust. See aitab ennetada olukordi, kus tootjate ühendused tegutsevad piisavate oskusteta, mis võib viia seadusest tulenevate kohustuste ebatõhusa täitmiseni. Lõike lisamine toetab keskkonnanahoidu, parandab tootjavastutuse süsteemi toimimist ning tagab, et turule lastud tekstiil- ja jalatsitoodete jäätmekäitus oleks korraldatud professionaalselt ja vastutustundlikult. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 3.

Lõikega 3 täpsustatakse pädevuse miinimumnõuded, nähes ette, et tootjate ühendusel peab olema vähemalt üks nõutud kvalifikatsiooniga isik. Pädevust saab tõendada erialase teise astme kõrghariduse või sellele vastava kvalifikatsiooniga keskkonna, jäätmekäitluse, materjalitehnoloogia, tootearenduse või muus asjakohases valdkonnas või vähemalt kolmeaastase töökogemusega jäätmekäitluse, ringmajanduse ja kestlikkuse valdkonnas. Selle nõude eesmärk on tagada, et tootjate ühenduse tegevus põhineb erialateadmistel ja praktilisel kogemusel, mis on vajalikud tekstiilijäätmete nõuetekohaseks käitlemiseks.

Lõikes 4 sätestatakse, et lõikes 3 nimetatud kvalifikatsiooninõuete täitmise kontrollimiseks tuleb enne tegevuse alustamist esitada probleemtooteregistrile registreerimistaotluse osana kvalifikatsiooni tõendava dokumendi koopia ning andmed isiku erialase töökogemuse kohta. Nimetatud teabe esitamine võimaldab pädeval asutusel hinnata, kas tegevust alustav isik või vastutav spetsialist vastab kehtestatud nõuetele ning tal on piisavad teadmised ja praktiline kogemus nõuetekohaseks ja ohutuks tegevuseks.

Lõikes 5 täpsustatakse nõudeid tootjate ühenduse kehtestatavatele tasudele, mida tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjad maksavad laiendatud tootjavastutuse kohustuste täitmiseks. Sätte eesmärk on tagada, et tasusüsteem oleks keskkonnanahoidlik, läbipaistev ja õiglane ning toetaks ringmajanduse põhimõtteid.

Punkti 1 kohaselt peavad tasud põhinema toodete massil ja vajaduse korral ka kogusel ning olema diferentseeritud toodete keskkonnamõju järgi, arvestades ELi õigusaktides kehtestatud ökodisaini nõudeid. See tähendab, et keskkonda säästvamate ja kestlikumate toodete eest võib

tasu olla väiksem, motiveerides tootjaid kavandama tooteid viisil, mis vähendab jäätmeteket ja hõlbustab nende taaskasutamist või ringlussevõttu kooskõlas jäätmehierarhiaga. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (a).

Punkti 2 kohaselt tuleb tasude kujundamisel arvesse võtta ka tootjate ühenduse saadavaid tulusid, mis tekivad jäätme muuten toodete korduskasutusest, korduskasutuseks ettevalmistamisest või ringlussevõttu saadud teisese toorme väärtusest. Sellega välditakse tootjate põhjendamatut rahalist koormamist ning tagatakse, et süsteemi rahastamine on tasakaalus tegelike kulude ja tuludega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (b).

Punkti 3 eesmärk on tagada tootjate võrdne kohtlemine ning vältida ebaproportsionaalse koormuse tekkimist, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Tasusüsteem peab olema kujundatud viisil, et see ei diskrimineeri tootjaid nende suuruse või päritolu alusel ning arvestab ka väiksemates kogustes toodete turule laskvate ettevõtjate eripära. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (c).

Lõike 6 lisamise eesmärk on arvestada jäätmekäitluse teenustasu kujundamisel tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kasutusaega kui olulist keskkonnamõju mõjutavat tegurit. Nimetatud toodete kasutusaeg on otseselt seotud jäätmete tekke hulga ja tekkimise kiirusega: mida lühem on toote kasutusaeg, seda sagedamini muutub toode jäätme ning seda suurem on surve jäätmekäitlussüsteemile ja keskkonnale tervikuna.

Tekstiil- ja jalatsitoodete puhul on iseloomulik kiire tarbimistsükkel ning sageli ka lühike kasutusiga, mis võib tuleneda nii toodete kvaliteedist, disainist kui ka moesuundade kiirest muutumisest. Kasutusaja arvestamine jäätmekäitluse teenustasu arvutamisel loob tootjatele majandusliku stiimuli kavandada ja turule lasta vastupidavamaid, parema kvaliteediga ning pikema kasutuseaga tooteid, mis on vajaduse korral parandatavad ja sobivad korduskasutuseks. Kasutusaja arvestamine toetab ringmajanduse põhimõtteid, suunates tootjaid vähendama ühekordse või lühiajalise kasutusega toodete osakaalu ning panustama toodete disaini ja materjalivalikusse viisil, mis pikendab nende eluiga. Seeläbi aidatakse kaasa jäätmetekke ennetamisele, ressursside säästlikumale kasutamisele ning jäätmekäitluse keskkonnamõju vähendamisele.

Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kasutusega hinnatakse eelkõige toote eeldatava tehnilise ja funktsionaalse kasutusaja alusel, s.t ajavahemiku järgi, mille jooksul toode säilitab tavapärase kasutamise korral oma esmase otstarbe. See hõlmab muu hulgas vastupidavust kulumisele, pesemisele ja mehaanilisele koormusele ning materjalide ja konstruktsiooni kvaliteeti. Need näitajad võivad põhineda tootja esitatud andmetel, standarditud vastupidavuskatsetel või tootekategooria järgi keskmistel väärtustel. Lisaks võetakse kasutusea hindamisel arvesse toote disaini ja konstruktsiooni omadusi, sealhulgas parandatavust ja hooldatavust. Hinnatakse, kas toodet on võimalik parandada, kas varuosad või asendatavad komponendid on kättesaadavad ning kas toote ülesehitus võimaldab korduvat kasutamist ilma selle funktsionaalsuse olulise vähenemiseta. Samuti võib tugineda toodete tegelikule keskmisele kasutusajale turul, lähtudes uuringutest, statistilistest andmetest, tarbijakäitumise analüüsist või ELi tasandil kehtestatud meetodikatest, mis võimaldavad määrata eri tootekategooriate tüüpilise kasutusaja.

Kasutusaja hindamine on seotud ka toote olelusringi keskkonnamõju käsitlemisega, mille kohaselt lühema kasutusajaga toodete keskkonnakoormus ühe kasutusühiku kohta on suurem. Selline lähenemine on kooskõlas tsükli põhise käsitlusviisiga ning JäätSi üldiste eesmärkidega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 6.

Lõige 7 käsitleb väikeste ettevõtjate halduskoormuse vähendamist tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete laiendatud tootjavastutuse süsteemis. Sätte kohaselt kehtestatakse lihtsustatud aruandluskohustus tootjatele, kellel on vähem kui kümme töötajat ning kelle aastane käive ja bilansimaht ei ületa kahte miljonit eurot. Sellistelt väiketootjatelt nõuab tootjate ühendus üksnes

kord aastas andmete esitamist turule esmakordselt kättesaadavaks tehtud toodete koguse kohta, sealhulgas massina. See tähendab, et neile ei kohaldata ulatuslikumaid või detailsemaid aruandlusnõudeid, mis on ette nähtud suurematele tootjatele. Sätte eesmärk on tagada proportsionaalsus – väiksematel ettevõtjatel on üldjuhul piiratud haldus- ja finantsressursid, mistõttu ei ole põhjendatud kehtestada neile sama mahukat aruandluskohustust kui suurtele turuosalistele. Samas on vajalik teave turule lastud toodete koguse kohta, mis on oluline süsteemi toimimiseks, järelevalveks ning keskkonnanäesmärkide saavutamiseks. Esitatavad andmed võimaldavad hinnata turule lastud toodete mahtu ning planeerida tagasivõtu- ja kogumissüsteemi toimimist. Seega tasakaalustab säte ühelt poolt vajadust koguda olulist teavet ning teiselt poolt vähendada väikeettevõtjate halduskoormust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 20.

Lõike 8 eesmärk on tagada tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühenduse valduses olevate andmete kaitse ning usaldusväärne käsitlemine. Tootjate ühendus peab tagama oma valduses olevate andmete konfidentsiaalsuse, kui tegemist on ärisaladusena käsitatava teabega või sellise teabega, mis on otse seotud üksiktootjate või nende volitatud esindajatega. Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 tuleb konfidentsiaalsus tagada kogu andmetöötluse, säilitamise ja aruandluse protsessi jooksul. Selleks tuleb kehtestada ranged turvameetmed ja andmekaitsestandardid, et vältida loata juurdepääsu või võimalikke andmetega seotud rikkumisi. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 17.

Lõikes 9 sätestatakse tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetega tegelevale tootjate ühendusele kohustus avaldada hiljemalt 31. jaanuaril eelmise kalendriaasta kohta, oma veebilehel teavet tema poolt turule lastud toodete ning nendest tekkivate jäätmete käitlemise kohta. Muudatuse eesmärk on suurendada tootjavastutuse süsteemi läbipaistvust ning parandada tekstiilivoogude kohta käiva teabe kättesaadavust. Tekstiiltoodete tootmisel ja tarbimisel on oluline keskkonnamõju ning usaldusväärne ja avalik teave toodete olemusringi eri etappide kohta on eeldus tõhusate jäätmetekke ennetamise ja ringmajanduse meetmete rakendamisel. Muudatus toetab ringmajanduse ja jäätmepoliitika eesmarke, sealhulgas vajadust parandada andmete kvaliteeti ja jälgitavust tekstiilijäätmete valdkonnas. Lõikega 9 võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 18 (a) ja (b).

Punkti 1 kohaselt tuleb tootjate ühendusel avaldada teave esmakordselt turul kättesaadavaks tehtud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete koguse kohta massina.

Punkti 2 kohaselt tuleb avalikustada JäätSi § 25 lõike 3 punktis 11 nimetatud jäätteks muutunud toodete liigiti kogutud kogused, tuues eraldi välja müümata jäänud tooted. See võimaldab hinnata nii tekstiilijäätmete tekkimise mahtu kui ka tootmise ja turustamise tõhusust. Punkti 3 järgi tuleb avaldada andmed korduskasutamise, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu määra kohta, sealhulgas eraldi kiust-kiuks ringlussevõtu määr. Nimetatud teave aitab hinnata, mil määral suunatakse tekstiilijäätmeid suurema väärtusega taaskasutusviisidesse. Samuti tuleb esitada info muu taaskasutamise ja kõrvaldamise määrade kohta, mis annab tervikliku ülevaate tekstiilijäätmete käitlemisest (punkt 4).

Punktiga 5 nähakse ette ka kasutatud ja korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete ning jäätteks muutunud toodete ekspordimäärade avalikustamine. See aitab suurendada piiriüleste tekstiilivoogude läbipaistvust ning vähendada riski, et korduskasutusena deklareeritud tooted suunatakse tegelikkuses kõrvaldamisele.

Punkti 6 järgi peab tootjate ühendus avaldama teabe selle kohta, kuidas valitakse jäätmekäitleja. See tähendab, et kirjeldada tuleb kasutatavat valikumenetlust – millistel alustel ja kriteeriumidel jäätmekäitlejaid valitakse ning milline on protsessi läbimise kord. Tuleb kirjeldada, milliseid nõudeid esitatakse jäätmekäitlejate pädevusele, tehnilistele võimalustele ja keskkonnanõuete täitmisele ning kuidas tagatakse võrdne kohtlemine ja aus konkurents.

Muudatus puudutab üksnes tootjate ühendusi ega too kaasa uute andmete kogumise kohustust, kuna seda teavet kogutakse juba tootjavastutuse täitmise ja aruandluse raames. Lisanduv halduskoormus piirdub andmete avalikustamisega tootjate ühenduse veebilehel ning on seetõttu

möödukas. Muudatusel on positiivne mõju keskkonnale ja ühiskonnale, kuna see toetab kestlikumat tekstiilitarbimist, parandab järelevalvet ning suurendab avalikkuse teadlikkust tekstiiltoodete kasutusajast. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 18.

Lõige 10 reguleerib tootjate ühenduse kohustust korraldada jäätmekäitlusteenuste ja edasise jäätmetöötluse hankimine viisil, mis on läbipaistev, õiglane ja kõigile asjaomastele ettevõtjatele võrdselt ligipääsetav. Sätte eesmärk on tagada, et tootjavastutussüsteemis hangitakse teenused selgete, varem kindlaks määratud ja objektiivsete hindamiskriteeriumide alusel, vältides põhjendamatut eelistamist või turu sulgemist üksikutele osalejatele. Nõue näha ette läbipaistev ja mittediskrimineeriv valikumenetlus tuleneb vajadusest kujundada tekstiilijäätmete kogumiseks, sortimiseks, korduskasutamiseks, ringlussevõtuks ja muuks töötlemiseks usaldusväärne ning toimiv süsteem. Sellega toetatakse turu avatust, ausat konkurentsi ja mitmekesise teenusepakujate ringi osalemist tootjavastutussüsteemis. Sätte kohaselt kohaldub see põhimõte nii jäätmekäitlusteenuste hankimisele jäätmekäitlejatelt kui ka jäätmete edasise töötlemise korraldamisele. See tähendab, et kogu ahel alates jäätmete vastuvõtu ja käitlemisest kuni nende sortimise, korduskasutuseks ettevalmistamise, ringlussevõtu või muu nõuetekohase töötlemiseni peab põhinema teenuseosutajate selgel ja põhjendatud valikul.

Tekstiilijäätmete käitlemise turg ei tohi kujuneda killustunuks ega suletuks, sest see takistaks ringmajanduse eesmärkide saavutamist, vähendaks investeerimisvõimalusi ja pärsiks turu arengut. Seetõttu on oluline, et tootjate ühendused kujundaksid valikumenetluse selliselt, et see toetaks tõhusa jäätmekäitlusturu arengut, parandaks teenuste kvaliteeti ning looks eeldused tekstiili kogumise, sortimise ja töötlemise uute lahenduste tekkeks. Samuti on säte seotud eesmärgiga viia tekstiilijäätmete käitlemine kooskõlla jäätmehierarhiaga. Selleks tuleb valida teenuseosutajad, kes suudavad tagada, et kogutud tekstiilid läbivad asjakohased toimingud, korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu ning alles seejärel muud käitlusviisid. Läbipaistev valikumenetlus aitab seega kaasa mitte üksnes ausale konkurentsile, vaid ka sellele, et tootjavastutussüsteem täidaks oma keskkonnaeesmärgi.

Kokkuvõttes on sätte eesmärk tagada, et tootjate ühenduste korraldatav jäätmekäitlusteenuste ja edasise jäätmetöötluse hankimine toimiks avatult, põhjendatult ja proportsionaalselt, toetades samal ajal ringmajandust ja jäätmehierarhia järgimist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 19.

JäätSi § 25⁵

Säte kirjeldab tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete liigiti kogumise süsteemi. Lõige 1 sätestab tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühendusele kohustuse tagada nende poolt turule lastud toodete tasuta kogumine pärast nende kasutusaja lõppu. Kohustus laieneb kõikidele asjaomastele probleemtoodetele sõltumata nende omadustest. Sättes rõhutatakse, et tagasivõtu- ja kogumisvõrgustik peab hõlmama kõiki tooteid, olenemata nende olemusest, materjali koostisest, seisukorrast, nimetusest, tootemargist, kaubamärgist või päritolust. See tähendab, et tootjate ühendus ei tohi piirata kogumist üksnes teatud tüüpi või väärtuslikumate toodetega, vaid peab tagama süsteemi universaalsuse ja mittediskrimineeriva toimimise. Nõude eesmärk on rakendada laiendatud tootjavastutuse põhimõtet, mille kohaselt tootjad vastutavad oma toodete eest ka pärast nende kasutuse lõppu. Selline lähenemine aitab vähendada jäätmete sattumist keskkonda, soodustab toodete korduskasutust ning toetab materjalide ringlussevõttu. Kogumisvõrgustiku olemasolu ja toimimine on eelduseks, et kasutatud tekstiil- ja jalatsitooted suunatakse keskkonnahoidlikku käitlusse. See omakorda aitab kaasa ressurside säästlikule kasutamisele ning vähendab vajadust uute toormaterjalide järele. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 8.

Lõike 2 eesmärk on tagada, et tootjate ühenduse korraldatud kogumisvõrgustik toimiks terviklikult ja kasutajale mugavalt. Kogumisvõrgustik peab hõlmama nii kasutatud kui ka jäätmeiks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogumist ning nende edasist

vedu käitluskohta. Tootjate ühendus peab kogumispunktile tasuta tagama kogumiseks vajalikud sobivad kogumismahutid ja veokonteinerid ning korraldama nende regulaarse tühjendamise ja transpordi. Sellega välditakse olukorda, kus kogumispunkti pidajale tekivad kulud või lisahalduskoormus probleemtoodete kogumise korraldamisel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 8 (a).

Lõige 3 täpsustab nõudeid tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogumisvõrgustiku territoriaalsele ulatusele ning korraldusele. Eesmärk on tagada, et süsteem oleks ühtlaselt kättesaadav kõigile elanikele ning toetaks tõhusat ja keskkonnahoidlikku jäätmekäitlust kogu riigis. Nõude kohaselt peab kogumisvõrgustik katma kogu riigi territooriumi. See tähendab, et teenus ei tohi olla koondunud ainult suurematesse linnadesse või tihedamini asustatud piirkondadesse, vaid peab olema tagatud ka väiksemates asulates ja hajaasustusega piirkondades. Võrgustiku kavandamisel tuleb arvesse võtta nii elanikkonna suurust kui ka asustustihedust, et tagada kogumispunktide piisav arv ja sobiv paiknemine.

Lisaks tuleb süsteemi planeerimisel lähtuda kasutatud ja jäätmeteks muutunud toodete eeldatavast kogusest. See aitab kavandada kogumisvõrgustikku selliselt, et see suudaks vastu võtta tekkivaid jäätmevooge ilma ülekoormuseta. Oluline aspekt on ka kogumispunktide juurdepääsetavus ja lähedus lõppkasutajatele. Kogumisvõimalused peavad olema tarbijatele mugavad ja lihtsasti kasutatavad, et soodustada toodete tagastamist ning vältida nende sattumist segaolmejäätmete hulka. Säte rõhutab ka, et kogumisvõrgustiku loomisel ei tohi lähtuda üksnes majanduslikust tasuvusest. See tähendab, et süsteem ei tohi olla piiratud ainult suuremate piirkondade või toodetega, mille kogumine ja käitlemine on kasumlik. Tegemist on laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tuleneva kohustusega, mille eesmärk on tagada keskkonnakaitse ning ressursside tõhus kasutamine ka juhul, kui see ei ole otseselt majanduslikult tulus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punktid 8 (b) ja 9 (b).

Lõige 4 täpsustab lõikes 1 nimetatud kogumisvõrgustiku ülesehitust ning osalisi, kes võivad selles tegutseda. Eesmärk on tagada mitmekülgne, toimiv ja kättesaadav kogumissüsteem, kaasates erinevaid sidusrühmi ning kasutades olemasolevaid kogumisvõimalusi. Sätte kohaselt koosneb kogumisvõrgustik kogumispunktidest, mille rajamise ja toimimise eest vastutab tootjate ühendus. Seejuures võivad tootjate ühenduse nimel tegutseda jäätmekäitlejad, kes korraldavad kogumispunktide igapäevast toimimist ja logistikat. Selline korraldus võimaldab kasutada professionaalset jäätmekäitlust ning tagada süsteemi tõhusust. Lisaks nähakse ette, et kogumisvõrgustik tuleb kujundada koostöös eri osalistega. Nendeks võivad olla sotsiaalmajanduse üksused (nt heategevusorganisatsioonid ja taaskasutuskeskused), jaemüüjad, ametiasutused ning kolmandad isikud, kes koguvad asjaomaseid tooteid nende nimel. Samuti hõlmab võrgustik muid vabatahtlike kogumispunktide käitlejaid. Lai koostööring aitab suurendada kogumispunktide arvu ja geograafilist paiknemist ning parandada teenuse kättesaadavust lõppkasutajatele.

Koostööpõhine lähenemine võimaldab integreerida juba olemasolevaid kogumislahendusi ühtsesse süsteemi, vältides dubleerimist ja soodustades ressursside tõhusamat kasutamist. Ühtlasi toetab see korduskasutuse edendamist, kuna mitmel kaasatud osalisel, eriti sotsiaalmajanduse üksustel, on toodete sortimise ja korduskasutusse suunamise kogemus. Kokkuvõttes aitab säte tagada, et kogumisvõrgustik ei oleks killustunud, vaid toimiks sidusa ja koostööl põhineva süsteemina, mis toetab nii keskkonnahoidlikku jäätmekäitlust kui ka toodete korduskasutust ja ringlussevõttu.

Tootjate ühendus vastutab koostöös kogumisvõrgustikus osalevate isikute ja organisatsioonidega kogumise korraldamise eest, sealhulgas kogumispunktide toimimise, kogutud toodete äraveo ning osalejate tegevuse koordineerimise eest. Koordineeritud toimimise eesmärk on tagada kogumisvõrgustiku ühtlane kvaliteet, vältida kogumispunktide ülekoormust või teenuse katkemist ning tagada kogutud toodete tõhus edasine käitlemine. Tasuta kogumise nõue tähendab, et kasutajatele ega kogumispunktide pidajatele ei või asjaomaste toodete

üleandmise ja kogumise eest tekkida kulusid. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punktid 8 (c) ja 9 (a).

Lõikes 5 sätestatakse tootjate ühendusele kohustus tagada kogumisvõrgustiku avatus ning kaasav toimimine. Tootjate ühendusel ei ole lubatud keelduda kohalike ametiasutuste, sotsiaalmajanduse üksuste ega muude korduskasutusega tegelevate ettevõtjate kaasamisest kogumissüsteemi. Sätte eesmärk on vältida suletud või osalemist piiravat süsteemi. Avatud osalemine võimaldab paremini ära kasutada eri osaliste kogemust, taristut ja võimalusi, mis suurendab kogumissüsteemi tõhusust ja ulatust. Kohalike ametiasutuste kaasamine aitab tagada süsteemi parema lõimumise kohaliku jäätmekorraldusega ning suurendab kogumispunktide kättesaadavust elanikele. Sotsiaalmajanduse üksustel ja korduskasutusettevõtjatel on tähtis roll toodete sortimisel ja suunamisel korduskasutusse, millel on suurem keskkonna- ja kliimakuu võrreldes pelgalt jäätmekäitlusega.

Samuti soodustab selline kaasav lähenemine konkurentsi ja innovatsiooni kogumis- ja korduskasutuslahendustes, aidates kaasa kvaliteetsemate ja kasutajale mugavamate teenuste kujunemisele. Tootjate ühenduse ülesanne on seejuures tagada süsteemi koordineerimine ja toimimine, kuid mitte põhjendamatult piirata teiste pädevate osaliste osalemist. Kokkuvõttes toetab säte koostööl põhinevat, läbipaistvat ja tõhusat kogumissüsteemi, mille kaudu on võimalik suurendada tekstiil- ja jalatsitoodete korduskasutust ja ringlussevõttu. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 10.

Lõikes 6 sätestatakse, et lõikes 1 sätestatud kohustuse täitmisel lähtutakse sortimisuuringu tulemustest. Nende tulemuste analüüsi põhjal hinnatakse olemasoleva kogumisvõrgustiku tõhusust ning elanikkonna teadlikkuse taset jäätmete liigiti kogumisel. Kui uuringu tulemused viitavad puudujääkidele, on tootja kohustatud rakendama lisameetmeid, sealhulgas laiendama kogumisvõrgustikku ning tõhustama teavitustööd ja teabekampaaniaid, et parandada jäätmete kogumise ja sortimise tulemuslikkust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 9 (c).

Lõige 7 võimaldab koguda kasutatud ja jäätmeks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooted, millele rakendub tootjavastutus, koos muude tekstiilijäätmetega, millele ei rakendu tootjavastutus, kui eraldi kogumine ei anna olulist keskkonna- ega käitlemiseelist. Säte lähtub proportsionaalsuse ja kulutõhususe põhimõttest, võimaldades vältida ebamõistlikke kulusid, kui tehnoloogilised lahendused ei anna eraldi kogumisel lisakuu korduskasutuse või ringlussevõtu seisukohalt. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

JäätSi § 25⁶

Säte reguleerib sotsiaalmajanduse üksuste rolli tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogumisvõrgustiku süsteemis. Sätte eesmärk on tagada, et sotsiaalmajanduse üksuste senine ja oluline panus kasutatud tekstiiltoodete kogumisel, korduskasutusse suunamisel ning sotsiaalse ja keskkondliku väärtuse loomisel säiliks ja oleks tootjavastutussüsteemis selgelt tunnustatud. Nende tegevus toetab ühtaegu jäätmetekke vähendamist, korduskasutuse laiendamist ja kvaliteetsete töökohtade loomist, sealhulgas kaitsetumatele sihtrühmadele. Seetõttu on põhjendatud anda neile tootjavastutussüsteemis selge ja kaitstud positsioon.

Arvestades sotsiaalmajanduse üksuste tähtsust olemasolevates tekstiilikogumissüsteemides ning nende potentsiaali luua ELis kohalikke, keskkonnasäästlikke ning osaluspõhiseid ja kaasavaid ärimudeleid ning kvaliteetseid töökohti kooskõlas komisjoni 9. detsembri 2021. aasta teatisega „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava“, tuleks tootja laiendatud vastutuse süsteemide kehtestamisel säilitada kasutatud tekstiili käitlemisega tegelevate sotsiaalmajanduse üksuste tegevus ja seda toetada. Seepärast tuleks neid üksusi käsitada liigiti kogumise süsteemides partneritena, kes toetavad korduskasutamise ja parandamise laiendamist ning loovad kvaliteetseid töökohti kõigile, eelkõige kaitsetumatele rühmadele. Sortimisnõudeid tuleks kohaldada ka nende üksuste kogutud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele.

Lõike 1 kohaselt on sotsiaalmajanduse üksustel lubatud pidada ja käigus hoida oma tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete liigiti kogumise punkte. Sellega tagatakse, et tootjavastutuse süsteemi rakendamine ei tõrju välja tegutsevaid sotsiaalmajanduse üksusi ega kahjusta nende senist tegevust. Samuti nähakse ette, et neid koheldakse liigiti kogumise punktide asukohavalikul võrdselt või eelistatult. Selle eesmärk on säilitada ja toetada sotsiaalmajanduse üksuste osalemist kogumisvõrgustikus, arvestades nende tähtsust korduskasutamise ja parandamise edendamisel ning sotsiaalse lisandväärtuse loomisel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 11.

Lõike 2 kohaselt ei pea sotsiaalmajanduse üksused, mis on osa tootja loodud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete liigiti kogumissüsteemist, andma kogutud kasutatud ja jäätteks muutunud tooteid tootjate ühendusele üle. Selle eesmärk on tagada nende üksuste tegevusautonoomia ning vältida olukorda, kus tootjavastutussüsteem tooks kaasa nende kogumis- ja korduskasutustegevuse allutamise tootjate ühendusele viisil, mis nõrgendaks nende senist rolli. Lahendus aitab säilitada sotsiaalmajanduse üksuste võime suunata kogutud esemeid eeskätt korduskasutusse, mis on jäätnehierarhias eelistatud ning annab suuremat keskkonna- ja kliimakasu kui jäätmekäitlus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 11.

Lõige 3 sätestab sotsiaalmajanduse üksuste aruandluskohustuse probleemtooteregistrile vähemalt kord aastas. See tagab, et pädeval asutusel on ülevaade sotsiaalmajanduse üksuste kogutud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogustest ning nende edasisest käitlemisest. Selline kohustus aitab tagada süsteemi läbipaistvuse, järelevalve võimalikkuse ja andmete võrreldavuse, säilitades samal ajal sotsiaalmajanduse üksustele proportsionaalse halduskoormuse. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 12.

Kokkuvõttes on sätte eesmärk siduda sotsiaalmajanduse üksused tootjavastutussüsteemiga viisil, mis mitte ainult ei võimalda nende jätkuvat tegutsemist, vaid ka tunnustab nende erilist rolli tekstiilitoodete korduskasutuse, parandamise, keskkonnahoidliku käitlemise ja sotsiaalse mõju saavutamisel. See aitab vältida nende üksuste kõrvale tõrjumist tootjavastutuse süsteemi loomisel ning toetab nii ringmajanduse kui ka sotsiaalpoliitiliste eesmärkide saavutamist.

JäätSi § 26 lõiked 1⁸–1¹² (uued lõiked)

Lõike 1⁸ eesmärk on täpsustada kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete õiguslikku staatust nende kogumise etapis. Sätte kohaselt käsitatakse liigiti kogutud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltooteid jäätmetena juba nende kogumise hetkel. See lähenemine on kooskõlas jäätmeõiguse põhimõttega, mille kohaselt loetakse ese jäätteks, kui valdaja sellest loobub või kavatseb loobuda. Selles etapis võib kasutatud tekstiil olla kas korduskasutuskõlblik või kujutada endast jäätmeid, sest seda ei ole veel hinnatud. Sel põhjusel tuleks kasutatud tekstiili, mida kogutakse liigiti, käsitada kogumisel jäätmetena.

Erandina nähakse ette olukord, kus kasutatud tooted ei muutu kogumisel jäätmeteks. Selline erand kohaldub juhul, kui lõppkasutaja annab tooted üle otse korduskasutustevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ning need hinnatakse kogumispunktis asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks. Sellisel juhul ei ole tegemist jäätmetega, vaid toodetega, mis suunatakse otse korduskasutusse. Erandi eesmärk on soodustada korduskasutust ja pikendada toodete kasutusaega, vältides samal ajal põhjendamatut halduskoormust ja jäätmekäitlusnõuete kohaldamist, kui tooted sobivad edasiseks kasutamiseks. Samuti aitab see kaasa ringmajanduse eesmärkide saavutamisele, vähendades jäätmeteket ning soodustades ressursside tõhusamat kasutamist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

Lõige 1⁹ sätestab termini „kasutatud tekstiil“. Seda tuleb mõista kui liigiti kogutud tekstiili, mille lõppkasutaja kõrvaldab, olenemata sellest, kas seda saab korduskasutada või mitte. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

Lõige 1¹⁰ sätestab termini „korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiil“. Selle all tuleb mõista tekstiili, mis on pärast kogumist, sortimist ja korduskasutamiseks ettevalmistamist või kogumispunktis toimunud otsest asjatundlikku hindamist hinnatud korduskasutuskõlblikuks. Sellist tekstiili ei tuleks käsitada jäätmeteks muutunud tekstiilina.

Et tekstiili käitlemine oleks kooskõlas jäätmehierarhiaga, peab tootjate ühendus tagama, et kõik liigiti kogutud tekstiilid ja jalatsid läbivad sortimistoimingud, mille tulemusel saadakse esemed, mis sobivad korduskasutamiseks ja vastavad kasutatud tekstiili turgude ja ringlussevõtutoorme vajadustele liidus ja mujal maailmas. Arvestades seda, et tekstiili kasutusea pikendamiseks on seotud suurem keskkonnakasu, peaks sortimistoimingute peamine eesmärk olema korduskasutamine, millele järgneb sortimine ringlussevõtuks, kui esemed on asjatundlikult hinnatud korduskasutuskõlbmatuks. Kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooted, mille lõppkasutajad annavad otse üle ja mille korduskasutusevõtjad või sotsiaalmajanduse üksused on kogumispunktis otseselt asjatundlikult hinnanud korduskasutuskõlblikuks, ei tuleks käsitada jäätmetena. Kuna lõppkasutajat ei ole koolitatud tegema vahet korduskasutatavatel ja ringlusse võetavatel esemetel, on vaja asjatundlikku hindamist. Asjatundlik hindamine tähendab, et lõplik otsus kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete korduskasutuskõlblikuks liigitamise kohta ei ole jäetud lõppkasutajale, vaid isikutele, kes võtavad kasutatud tooteid kogumispunktis vastu ja kellele pakutakse asjakohase hindamise tagamiseks koolitust või suuniseid. Kui korduskasutamine, korduskasutamiseks ettevalmistamine või ringlussevõtt ei ole tehniliselt võimalik, tuleks siiski järgida jäätmehierariat ning vältida võimaluse korral prügilasse ladestamist, eelkõige biolaguneva tekstiili puhul, mis on metaaniheite allikas, ja põletamise korral energiat taaskasutada. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 3. Lõige 1¹¹ sätestab termini „korduskasutuskõlblikuks hindamine“, mis tähendab kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete seisukorra süstemaatilist ja pädevat hindamist. Hindaja on asjakohase väljaõppe saanud isik, kellel on vajalikud teadmised ja kogemused toodete omaduste, ohutusnõuete ning võimalike kasutusviiside kohta. Hindamine põhineb eelkõige visuaalsel kontrollil ning vajaduse korral ka toote funktsionaalsuse kontrollil. Hindamise tulemusel teeb pädev isik põhjendatud otsuse selle kohta, kas toode vastab korduskasutuse tingimustele. Toode loetakse korduskasutuskõlblikuks, kui see on terviklik või üksnes väheses kulumisega ega vaja olulist parandamist, vastab kehtivatele ohutus- ja hügieeninõuetele, sobib kasutamiseks algsel otstarbel eelneva jäätmekäitluseta ega kujuta ohtu inimese tervisele ega keskkonnale. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 3.

Lõike 1¹² kontekstis tuleb muu tekstiili kui Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/98/EÜ lisas IVc loetletud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitooted ning samas lisas loetletud, kõrvaldatud, müümata tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tekstiilmaterjalide ja -esemete eri fraktsioonid hoida jäätmetekkekohas eraldi, kui see aitab kaasa nende edasisele keskkonnahoidlikule käitlemisele. Liigiti eraldamine on oluline eeldus, et materjale oleks võimalik suunata korduskasutusse, valmistada ette korduskasutuseks või võtta kvaliteetselt ringlusse, sealhulgas kiust-kiuks ringlussevõtuks. See sõltub tehnoloogia arengust, kuid juba varajane liigiti eraldamine loob selleks vajalikud eeldused. Eraldi kogumine jäätmetekkekohas aitab vältida materjalide saastumist ja segunemist, mis vähendaks nende taaskasutamise kvaliteeti ja võimalusi. Samas rõhutatakse, et eraldamine peab toimuma kulutõhusal viisil. See tähendab, et nõuet tuleb rakendada proportsionaalselt, arvestades tehnilisi võimalusi ja majanduslikku otstarbekust. Eesmärk ei ole tekitada põhjendamatut halduskoormust ega kulu, vaid saavutada maksimaalne keskkonnakasu mõistlike vahenditega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

JäätSi § 26¹ lõige 1¹ (muutmine)

Sätte eesmärk on tagada, et kõigil asjaomastele osalistele kehtiksid ühtsed reeglid. Kehtivas seaduses on registreerimiskohustus probleemtooteregistris sõnastatud üksnes tootjatele, kuigi turul tegutsevad ka tootjate ühendused, kes täidavad tootjate nimel kohustusi, sealhulgas korraldavad aruandlust ja muid tootjavastutusega seotud toiminguid. Muudatus laiendab kohustuse sõnastust neile, et peegeldada tegelikku olukorda ning tagada selged reeglid. Kohustus ei ole uus, sest tootjate ühendused on end probleemtooteregistris registreerinud ja andmeid esitanud, kuid seaduses puudus seni selgesõnaline viide nende kohustatud isikute

hulka kuulumisele. Muudatus tagab õigusselguse ning toetab täieliku ja täpse ülevaate saamist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22b punkt 3.

JäätSi §-d 26²²–26²⁵ (uued paragrahvid)

JäätSi § 26²²

Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivis sätestatud nõuded kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete piiriülese liikumise korraldamisele. Muudatuse eesmärk on:

- 1) vältida jäätmete ebaseaduslikku liigitamist korduskasutuskõlblikuks kaubaks;
- 2) tagada, et majandus- või kutsetegevuse raames veetavad kasutatud tekstiilitooted on tegelikult korduskasutuskõlblikud ega kujuta endast jäätmeid;
- 3) võimaldada pädevatel asutustel kontrollida, kas saadeti vastab korduskasutuskõlblike toodete miinimumnõuetele;
- 4) täpsustada dokumenteerimise ja sortimise nõuded, mis võimaldavad paremini eristada kaupa ja jäätmeid;
- 5) luua alused kulude hüvitamiseks, kui toodete tegelikul kontrollimisel ilmneb, et saadeti sisaldab jäätmeid.

Kasutatud tekstiilitoodete rahvusvaheline vedamine on viimastel aastatel suurenenud ning praktikas on esinenud juhtumeid, kus jäätmeid käsitatakse tegelikult nõuetele mittevastavalt korduskasutuskõlbliku kaubana. Selline tegevus moonutab turgu ja toob suurt koormust vastuvõtjariikide jäätmehooldussüsteemidele. Muudatus aitab tagada läbipaistvust, paremat kontrolli ning keskkonnakaitse poolest korrektset tegevust.

Lõike 1 alusel antakse Keskkonnaametile ja Maksu- ja Tolliametile õigus kontrollida korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiilitoodete saadetisi, kui esineb kahtlus, et tegemist ei ole kaubaga, vaid jäätmetega. Kontrolli eesmärk on tagada, et veetav kaup vastab ELi õigusest tulenevatele miinimumnõuetele. Lõike 2 kohaselt peavad saadetiste dokumendid selgelt tõendama toodete korduskasutuseks sobivust. Dokumentide hulka peavad kuuluma:

- 1) arve või leping omandi ülemineku või müügi kohta;
- 2) tõendid eelneva sortimise või asjatundliku hindamise kohta;
- 3) vedaja deklaratsioon, et saadeti ei sisalda jäätmeid.

Dokumendinõuded tagavad, et korduskasutuskõlblikkus on objektiivselt tõendatav ning saadetist ei kasutata jäätmete väljaveoks. Lõike 3 kohaselt peab iga palli või pakendi külge olema kinnitatud dokumenteeritud teave esemete sisu ja sortimisandmete kohta, sealhulgas riiete liik, suurus, materjali koostis ja muu asjakohane teave. See aitab kontrolliasutustel kiiresti ja tõhusalt hinnata saadetise vastavust nõuetele.

Lõike 4 kohaselt peavad saadetised olema pakendatud ja käsitsetud viisil, mis hoiab ära toodete kahjustumise veol. Eesmärk on tagada, et korduskasutuskõlblik kaup ei muutuks veol jäätmeks, mis võiks suurendada jäätmekäitluskulusid.

Lõikes 5 sätestatakse, et kui kontrolli käigus ilmneb, et saadetises on jäätmed ja nõudeid on rikutud, võimaldab säte nõuda analüüsi, kontrolli ja ladustamise kulud hüvitada:

- 1) tekstiilitoodete tootjalt;
- 2) tootjate nimel tegutsevatelt isikutelt;
- 3) muudelt saadetise korraldajalt.

See aitab ennetada keskkonnareostuse ja kulude tekkimist ning tagab, et riik ei pea kandma rikkumisega tekitatud kulusid. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punktid 7–10.

JäätSi § 26²³

Paragrahvis sätestatakse tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate kohustus esitada digiplatvormi pakkujale andmed enne platvormi teenuse kasutamisele lubamist. Säte on suunatud tagamaks, et digiplatvormid täidavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2022/2065 (digiteenuste määrus) tulenevat hoolduskohustust ning t probleemtooteregistriga seotud tootja kohustuste täitmist oleks võimalik tõhusalt kontrollida.

Paragrahvi eesmärk on vähendada olukordi, kus tootja pakub Eestis asuvale tarbijale tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitooteid, täitmata laiendatud tootjavastutusega seotud nõudeid. Eelkõige puudutab see tootjate registreerimis- ja aruandluskohustust ning nende toodete turule laskmisega kaasnevat jäätmeäitluskohustuste korralduslikku ja rahalist katmist. Kuna digiplatvormid on tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete pakkumisel üks olulisemaid müügikanaleid, on vaja tagada, et platvormi kaudu tegutsevad tootjad oleksid nõuetekohaselt registreeritud probleemtooteregistris ning täidaksid kõiki laiendatud tootjavastutuse kohustusi. Ilma digiplatvormi vahendava kontrollita oleks oluline osa turul tegutsevatest tootjatest järelevalveasutusele raskesti tuvastatavad, mis omakorda vähendaks laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimivust ja tooks kaasa ebaausa konkurentsiolukorra nende tootjate suhtes, kes regulaarsest täitmisest kinni peavad.

Lõike 1 järgi peab digiplatvormi pakkuja enne tootja teenusele lubamist tagama, et tootja esitab:

- 1) registreeringu numbri(-d) probleemtooteregistris, mis võimaldab järelevalveasutusel ning platvormi pakkujal kontrollida, kas tootja on täitnud registreerimiskohustuse;
- 2) kinnituse laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise kohta, sealhulgas selle kohta, et platvormi kaudu pakutavad tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooted vastavad kõigile seaduses sätestatud nõuetele. Tegemist on hoolsuskohustuse täitmiseks vajaliku teabega, mis aitab platvormil hinnata tootja õiguspärast tegutsemist.

Säte loob digiplatvormidele selge kohustuse kontrollida tootja esitatud teavet enne tema tegevuse lubamist, toetades seeläbi laiemat eesmärki ennetada õigusrikkumisi e-kaubanduses ja tagada laiendatud tootjavastutuse süsteemi tõhus rakendamine. Samuti aitab see vähendada tarbijate eksitamist ja tagab, et turul pakutavate tekstiil- ja jalatsitoodete tootjad aitavad kaasa nende toodete keskkonnamõju vähendamisele seadusega ettenähtud korras. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 13.

JäätSi § 26²⁴

Sätte eesmärk on tugevdada tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate tegevuse läbipaistvust ning tagada laiendatud tootjavastutuse nõuete tõhus rakendamine olukorras, kus selliseid tooteid pakutakse Eestis asuvatele lõppkasutajatele. Nõude kehtestamise vajadus tuleneb eelkõige sellest, et turule jõuaksid üksnes nõuetele vastavad tooted ning tarneahelas tegutsevatel ettevõtjatel, sealhulgas ekspediitorteenuse osutajatel, oleks piisav teave tootja vastavusest kehtivatele õigusaktidele. Säte on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1020, mis rõhutab turujärelevalve tõhustamist ja teenuseosutajate tähtsust vastavuskontrollis.

Lõikes 1 sätestatakse, et tootja peab ekspediitorteenuse osutajale esitama teabe registreeringu kohta probleemtooteregistris ning kinnituse selle kohta, et pakutavad tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooted vastavad laiendatud tootjavastutuse nõuetele. Teave tuleb esitada ekspediitorteenuse osutajale lepingu sõlmimise hetkel, mis loob võimaluse kontrollida tootja vastavust enne teenuse osutamise alustamist. Nii välditakse olukordi, kus teenuseosutaja vahendab turule tooteid, mille tootja ei ole probleemtooteregistris registreerimiskohustust täitnud või ei täida talle pandud keskkonnavalaseid kohustusi. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 15.

Lõikes 2 sätestatakse termin „ekspediitorteenuse osutaja“, tuues sisse viite Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta (edaspidi turujärelevalve määrus). Viide turujärelevalve määruse artikli 3 punktile 11 tagab, et riigisisese õiguses kasutatakse ühtlustatud ja ELi õigusega kooskõlas olevat terminoloogiat. Selline lähenemine väldib erinevat tõlgendamist ning tagab õigusselguse ja õiguskindluse.

Turujärelevalve määruse kohaselt on ekspediitorteenuse osutaja majandustegevuses tegutsev füüsiline või juriidiline isik, kes pakub äritegevuse käigus vähemalt kahte järgmistest teenustest: ladustamine, pakendamine, adresseerimine või lähetamine, ilma et tal oleks kauba

omandiõigust. Nende teenuste hulka ei kuulu postiteenused, pakiveoteenused ega muud posti- või kaubaveoteenused. Ekspediitorteenuse osutajaid kasutatakse eelkõige veebikaubanduse tarneahelas, kus nad hoiustavad kaupu, täidavad tellimusi, pakendavad ja saadavad tooteid ning vajaduse korral tegelevad tagastustega. Need võivad olla nii mikroettevõtted kui ülemaailmsed logistikapakkujad.

Turujärelevalve määrukses käsitatakse ekspediitorteenuse osutajat majandustegevuses osalejana, kellel on kohustus teha turujärelevalveasutustega koostööd kõigi nende käsitsetavate toodete puhul. Kui toode kuulub määruuse artikli 4 kohaldamisalasse ning ELis puudub tootja, importija või volitatud esindaja, loetakse liidus asuv ekspediitorteenuse osutaja turujärelevalve määruuse tähenduses selleks majandustegevuses osalejaks, kellel lasub vastutus toote vastavuse ja ohutuse tagamise eest. Seetõttu on termin korrektne ülevõtmine vajalik, et vältida tõlgendus- ja kohaldamisprobleeme. Seega kuuluvad eelnõu sätete kohaldamisalasse kõik isikud ja ettevõtjad, kes oma tegevuse iseloomu järgi täidavad ekspediitorteenuse osutaja ülesandeid, sõltumata nende õiguslikust vormist või tegevuse laadist. Selline lähenemine võimaldab rakendada turujärelevalvet järjepidevalt kogu tarneahelas ning tagab toodete ohutuse ning vastavusnõuete järgimise. Ühtlasi toetab see ettevõtjate õiguskindlust, vähendades riski, et erinevad õigusaktid kasutavad erinevaid termineid sama tegevuse kirjeldamiseks.

Ekspediitorteenuse osutaja termini ülevõtmine toetab ELi õigusest tulenevate kohustuste nõuetekohast rakendamist ning tagab, et liikmesriigid kasutavad turujärelevalve määruuse tähenduses ühtseid termineid. Sellega võetakse üle jätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4f.

JäätSi § 26²⁵

Säte reguleerib ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustust ning tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootja vastutust esitatud teabe õigsuse eest. Sätte eesmärk on tagada, et tootja laiendatud vastutuse nõuete täitmist kontrollitakse ka logistikateenuste tasandil, ning vältida olukordi, kus nõuetele mittevastavad tootjad kasutavad ekspediitorteenuseid oma toodete turule toomiseks. Säte lähtub vajadusest tugevdada järelevalvet e-kaubanduse ja piiriülese müügi üle, kus traditsioonilised kontrollimehhanismid ei pruugi olla piisavad. Ekspediitorteenuse osutajale pannakse kohustus rakendada mõistlikke meetmeid, et hinnata tootja esitatud teabe usaldusväärsust, samas säilib vastutus teabe õigsuse eest tootjal endal.

Lõike 1 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja tegema kõik endast oleneva, et hinnata tootjalt saadud teabe usaldusväärsust ja täielikkust enne teenuse osutamise alustamist. Selleks võib ta kasutada avalikke ametlikke andmebaase, internetipõhiseid kasutajaliideseid ning tootja esitatud lisadokumente. Tegemist on hoolsuskohustusega, mis peab olema proportsionaalne ja teostatav.

Lõige 2 sätestab, et kogu §-s 26²³ nimetatud teabe õigsuse eest vastutab tootja. See tähendab, et kuigi ekspediitorteenuse osutaja peab rakendama kontrollimeetmeid, ei kanna ta vastutust ebaõigete andmete esitamise eest, kui ta on tegutsenud nõuetekohase hoolsusega.

Lõike 3 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja reageerima, kui tal tekib piisav alus arvata, et tootja esitatud teave on ebaõige, puudulik või aegunud. Sellisel juhul tuleb tootjalt nõuda teabe viivitamatut parandamist, täiendamist või ajakohastamist. See loob mehhanismi vigade ja rikkumiste kiireks kõrvaldamiseks.

Lõike 4 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja peatama teenuse osutamise, kui tootja ei täida teabe parandamise või täiendamise kohustust. See on oluline täitemeede, mis takistab nõuetele mittevastavate toodete edasist pakkumist lõppkasutajatele liidus.

Lõike 5 järgi tuleb tootjat teavitada teenuse peatamise põhjustest. See tagab menetlusliku läbipaistvuse, annab tootjale võimaluse kõrvaldada rikkumine ja jätkata teenuse kasutamist.

Kokkuvõttes loob säte tasakaalustatud süsteemi, kus ekspediitorteenuse osutajal on kohustus rakendada mõistlikke kontrollimeetmeid, kuid vastutus teabe õigsuse eest jääb tootjale. See

aitab tõkestada nõuetele mittevastavate toodete turule jõudmist, tugevdab tootja laiendatud vastutuse süsteemi toimimist ning toetab ausat konkurentsi ja keskkonnakaitset. Säte aitab tagada, et Eestis lõppkasutajateni jõuavad vaid sellised tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitooted, mille tootjad on probleemtooteregistris registreeritud ja täidavad kõiki kohustusi. Säte tugevdab tootjate ja ekspediitorteenuse osutajate koostööd ning toetab turujärelevalve süsteemi toimimist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 16.

JäätSi § 31 lõige 1 (muutmine)

Muudatusega täpsustatakse, et kohaliku omavalitsuse üksus tagab liigiti kogumiseks vajaliku taristu olemasolu ning liigiti kogumise punktide piisava katvuse. Säte võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu järele lisatud lõigu. Direktiivist tulenev kohustus tagada jäätmete liigiti kogumiseks vajaliku taristu olemasolu ja piisav katvus võetakse Eesti õigusesse üle kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil, kuna jäätmehoolduse korraldamine on kohaliku omavalitsuse ülesanne kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõike 1 punkti 2 alusel. Riik sätestab seaduse tasandil liigiti kogumise üldise kohustuse, kuid katvuse ja taristu kriteeriumid kehtestab kohalik omavalitsus oma jäätmekavas, mis on omavalitsusele siduv rakendusdokument. Kohaliku omavalitsuse jaoks võrreldes senisega midagi ei muutu, kuna omavalitsus korraldab jätkuvalt jäätmete liigiti kogumist ning taristu olemasolu jäätmejaamade ja avalike kogumispunktide kaudu. Säte ei puuduta laiendatud tootjavastutuse kohustusi ega tähenda, et kohaliku omavalitsuse üksus peab jäätmevaldajatele rajama jäätmemajasid või pakkuma konteinereid. Kohaliku omavalitsuse üksus tagab taristu olemasolu korraldusliku tegevusega, sealhulgas korraldatud jäätmeveo korraldamisega. Selline lahendus vastab direktiivi nõudele ning Eesti jäätmevaldkonna senisele kompetentsijaotusele.

JäätSi § 31 lõige 3 (muutmine)

Muudatuse kohaselt ei hõlma kohaliku omavalitsuse korraldatav liigiti kogumine enam kõiki tekstiilijäätmeid, vaid üksnes sellist tekstiili, mis ei kuulu JäätSi § 25 lõike 2 punktis 11 nimetatud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete hulka. Sellega välistatakse kohaliku omavalitsuse kohustus korraldada nende tekstiilitoodete liigiti kogumist, millele kohaldub laiendatud tootjavastutus. Nimetatud toodete kogumise ja käitlemise korraldamine on edaspidi tootjate ülesanne. Muudatus aitab selgelt eristada kohaliku omavalitsuse ja tootjate vastutusvaldkonda ning vältida kohustuste kattumist. Sätte eesmärk on suurendada õigusselgust ning tagada, et tekstiilijäätmeid kogutakse kooskõlas laiendatud tootjavastutuse põhimõttega, mille kohaselt vastutavad tootjad oma toodetest tekkinud jäätmete eest. Samal ajal säilib kohaliku omavalitsuse kohustus selliste tekstiilijäätmete kogumisel, mis ei kuulu nimetatud süsteemi alla. Kokkuvõttes suunab muudatus tekstiilijäätmete kogumise vastutuse osaliselt ümber tootjavastutuse süsteemi, vähendades kohalike omavalitsuste koormust ning tagades selgema vastutuse jaotuse osaliste vahel.

JäätSi § 39 lõige 3⁵ (uus lõige)

Lisatav lõige sätestab, mida peab toidujäätmete tekke vältimise eriprogramm ehk riiklik toidujäätmete tekke vältimise kava sisaldama. Uue lõike kohaselt peab see kava sisaldama vähemalt meetmeid, mis edendavad käitumisharjumuste muutmisega seotud sekkumiste väljatöötamist ja teabekampaaniaid. Jäätmete raamdirektiivi põhjenduspunktis on rõhutatud, et tuleks välja töötada käitumisharjumuste muutmisega seotud sekkumised ning need lõimida toidujäätmete tekke vältimise programmidesse (kavadesse). Direktiivis rõhutatakse ühtlasi, et oluline on arvesse võtta toitumisharjumuste muutumist, piirkondlikke ringluslahendusi, avaliku ja erasektori partnerlust ning kodanike kaasamist, samuti kohandumist piirkondlike erivajadustega. Samuti peab toidujäätmete tekke vältimise kava sisaldama meetmeid, mis selgitavad välja toidutarneahela toimimise ebatõhusused ja tegelevad nendega. Praktikas on sageli ebatõhusused tingitud osaliste vähesest koostööst või sellest, et pole suudetud leppida kokku lepingutingimustes, mis täidaksid mõlema osapoole ootusi ega tekitaks asjatut

toiduraiskamist. Seetõttu peavad meetmed ka toetama toidutarneahelas osalejate koostööd toidujäätmete tekke vältimiseks. Kava peab sisaldama ka meetmeid, millega soodustatakse toidu annetamist ja muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamist, toetatakse koolitust ja oskuste arendamist, hõlbustatakse juurdepääsu rahastusvõimalustele ning soodustatakse ja edendatakse innovatsiooni ja tehnoloogilisi lahendusi.

Riigi jäätmekava osaks olev toidujäätmete tekke vältimise kava on asjakohane dokument, millega luua raamistik, mis toetab muutusi nii nõudluse kui pakkumise poolel ning seda ka mitteregulatiivsete lahendustega. Toidujäätmete tekke vältimise kavas eri osalistega meetmetes kokkuleppimine aitab tagada, et meetmed oleksid nende jaoks proportsionaalsed ja realistlikult elluviidavad. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

JäätSi § 42 lõike 3 punktid 6 ja 17 (muutmise)

Muudetavad punktid käsitlevad kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas sisalduvat. Punkti 6 muudatusega nähakse sõnaselgelt ette, et kohaliku omavalitsuse üksus peab lisaks varem sätestatud kohustusele hinnata, kas tuleb luua uusi või muuta olemasolevaid kogumissüsteeme, ning kas jäätmete liigiti kogumise taristu omavalitsuse territooriumil on piisav. See ei tähenda uusi kohustusi võrreldes senisega. Säte võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu järele lisatud lõigu.

Punkti 17 täiendatakse kohustusega kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas sätestada muu hulgas meetmed toidujäätmete tekke vähendamiseks. Kohaliku omavalitsuse üksusel on võimalik mõjutada toidujäätmete teket toidutarneahela eri etappides kaudsete meetmetega, näiteks kasvatades elanike teadlikkust oma kanalite (näiteks kohalik ajaleht) kaudu, edendades kogukonnapõhiseid lahendusi ja seeläbi suunates elanikke ka muutma oma käitumisharjumusi (näiteks toetades toidujagamiskappide rajamist). Samuti saab omavalitsus mõjutada käitumisharjumusi, kestlikku toidu tarbimist ja toidujäätmete vähendamist keskkonnahoidlike riigihangete kaudu, eelkõige lasteaedades, koolides, samuti tervishoiuasutustes ja hooldekodudes. Selliseid meetmeid on võimalik ette näha kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas. Hea näide on Tallinna ringmajanduse arengukava aastani 2035 ning Tallinna jäätmekava 2022–2026, milles mõlemas on kavandatud palju meetmeid toidujäätmete tekke vähendamiseks. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

JäätSi 2. peatüki 4. jagu „Riiklik jäätmete sortimise uuring“ (uus jagu)

Seaduse 2. peatükki täiendatakse 4. jaoga „Riiklik jäätmete sortimise uuring“, millega luuakse terviklik õigusraamistik riikliku jäätmete sortimisuuringu korraldamiseks, tegemiseks ja rahastamiseks. Eesmärk on tagada usaldusväärne ja võrreldav teave Eestis tekkinud ja kogutud jäätmete koostise, liigiti kogumise taseme, jäätmevoogude puhtuse ning jäätmealaste sihttasemete täitmise kohta. Selline teave on vajalik nii riigi jäätmepoliitika kujundamiseks kui ka kehtestatud eesmärkide täitmise seireks ning ELile andmete esitamiseks.

Seaduses sätestatakse sortimisuuringu põhimõtted, sealhulgas uuringu sagedus (vähemalt üks kord viie aasta jooksul), korraldaja (Keskkonnaagentuur) ning nõue teha uuring viisil, mis tagab andmete võrreldavuse ja kvaliteedi. Samuti nähakse ette probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste kaasamine ning kohalike omavalitsuste, jäätmevedajate ja -käitlejate kohustus võimaldada uuringu tegemist.

Lisaks kehtestatakse sortimisuuringu rahastamise põhimõtted. Uuringu kulud kaetakse riigieelarvest või muudest vahenditest, sealhulgas osaliselt probleemtoodete tootjate või tootjate ühenduste poolt. Neile pannakse kohustus tasuda uuringu tasu proportsionaalselt nende turuosaga, lähtudes turule lastud probleemtoodete kogusest. Tasu arvutamise alused ja meetodika sätestatakse seaduses selgelt, tuginedes probleemtooteregistri andmetele, mis tagavad tootjate tuvastamise ja nende turuosade kindlaksmääramise. Menetlusliku selguse tagamiseks sätestatakse sortimisuuringu tasu määramise kord, tasumise tähtajad ning täitmise tagamise mehhanismid, sealhulgas võimalus anda tasu määramise korraldus sundtäitmisele.

Muudatus koondab sortimisuuringut puudutavad nõuded ühte sättesse, suurendab õigusselgust ning loob eeldused andmepõhiseks ja tõhusaks jäätmehoolduse korraldamiseks. Uuringu korraldamine ei ole uus ülesanne – Keskkonnaagentuur ongi seda seni korraldanud. Kuid muudatusena nähakse ette probleemtoodete tootjate või tootjate ühenduste osaline osalemine uuringu rahastamises proportsionaalselt nende turuosaga ning Keskkonnaagentuurile antakse õigus määrata sortimisuuringu tasu probleemtoote tootjale või tootjate ühendusele, kellel on sortimisuuringu rahastamise kohustus.

JäätSi § 59²

Sätte eesmärk on kehtestada õiguslik alus sortimisuuringu tegemiseks ning määrata selle sisu, eesmärgid ja korralduslikud põhimõtted. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikkel 22d (6).

Lõikes 1 sätestatakse termin „sortimise uuring“ ja uuringu ulatus. Sortimisuuringu käigus hinnatakse Eesti territooriumil tekkinud ja kogutud jäätmete liigilist koostist, sealhulgas segaolmejäätmete koostist, liigiti kogumise taset ning jäätmevoogude puhtust. Samuti võimaldab uuring hinnata riiklike jäätmealaste sihttasemete täitmist. Nimetatud andmed on vajalikud, et saada terviklik ja objektiivne ülevaade jäätmekäitluse tegelikust olukorrast ning tuvastada kitsaskohad jäätmete liigiti kogumisel ja ringlussevõtul.

Lõikes 2 tuuakse välja sortimisuuringu peamised eesmärgid. Uuringu abil kogutavat usaldusväärset ja võrreldavat andmestikku kasutatakse eeskätt laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimimise hindamiseks, sealhulgas kohustuste arvutamiseks. Samuti on andmed vajalikud kogumisvõrgustiku tulemuslikkuse hindamiseks ning vajaduse korral selle parendamiseks. Lisaks võimaldab sortimisuuring hinnata avalikkusele suunatud teabekampaaniate mõju ning teha järeldusi nende edasiseks arendamiseks. Samuti kasutatakse sortimisuuringu andmeid Euroopa Komisjonile esitatava jäätmearuande koostamisel.

Lõikes 3 sätestatakse sortimisuuringu korraldus. Uuringu korraldaja on Keskkonnaagentuur, kes peab uuringu tegema vähemalt üks kord viie aasta jooksul. Uuringu korraldamine ei ole uus ülesanne, Keskkonnaagentuur ongi seda seni korraldanud. Kohustus korraldada segaolmejäätmete sortimisuuring iga viie aasta tagant tuleneb jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõikest 6. Selline sagedus on piisav, et jälgida ajas toimuvaid muutusi jäätmevoogudes ning hinnata poliitikameetmete mõju. Uuringu tellimisele kohaldatakse riigihangete seadust, et tagada läbipaistev ja konkurentsipõhine teenuse osutaja valik.

Lõikes 4 sätestatakse nõue teha sortimisuuring koostöös probleemtoodete tootjate ja tootjate ühendustega ning tagada andmete asjakohasus ja läbipaistvus ning kaasata puudutatud isikud. Nõue on vajalik, kuna sortimisuuringu tulemusi kasutatakse tootja kohustuste täitmise hindamisel. Paragrahvi 25⁵ lõike 6 kohaselt võetakse tootja kohustuste täitmisel aluseks riikliku sortimisuuringu tulemused ning nende alusel võib tootjal tekkida kohustus suurendada kogumisvõrgustikku ja teabekampaaniaid. Arvestades uuringutulemuste otsest mõju tootja või tootjate ühenduse kohustuste ja võimalike kulude ulatusele, on oluline tagada uuringu läbipaistvus, andmete usaldusväärsus ja kaasata puudutatud isikud. See suurendab tulemuste aktsepteeritavust ning aitab ennetada võimalikke vaidlusi.

Puudutatud isikutena käsitatakse eelkõige probleemtoodete tootjaid ja tootjate ühendusi (§ 25⁵ lg-s 6 sätestatud kohustuste muutumine, sortimisuuringu tasu), kohalikke omavalitsusi (vastutavad jäätmehoolduse korraldamise eest, uuringutulemused mõjutavad kogumissüsteemi hindamist, § 59² lg 7 kohustused), jäätmevedajaid (§ 59² lg 7 kohustused, uuring võib mõjutada töökorraldust) ning jäätmekäitlejaid (seotud sortimise ja töötlemisega, tulemused mõjutavad kvaliteedinõudeid ja hinnanguid, § 59² lg 7 kohustused), keda sortimisuuringu tegemine ja selle tulemused otseselt mõjutavad.

Lõikes 5 sätestatakse nõuded sortimisuuringu tegija leidmiseks korraldatava riigihanke alusdokumentide kohta, et tagada uuringute ühtne kvaliteeditase ning tulemuste usaldusväärsus. Selleks nähakse ette, et hankedokumentides tuleb muu hulgas määrata uuritav piirkond ja

jäätmeliigid, proovivõtu sagedus ja ajavahemik ning andmete kogumise ja analüüsi meetodid. Samuti sätestatakse nõuded tulemuste esitamisele ning kvaliteedi tagamise ja kontrolli põhimõtted. Nõuded aitavad vältida olukordi, kus uuringute metoodika erineb oluliselt, mistõttu ei ole tulemused võrreldavad ega kasutatavad poliitika kujundamisel.

Lõikes 6 täpsustatakse, et uuritavate jäätmeliikide ja piirkonna valim peab olema koostatud viisil, mis võimaldab tulemuste võrreldavust teiste samalaadsete sortimisuuringutega. Ehk lõike eesmärk on võimaldada jäätmevoogude muutuste järjepidevat ja usaldusväärset hindamist ajas. Kuna sortimisuuring tehakse perioodiliselt, on võrreldavus vajalik, et hinnata, kuidas jäätmete koostis, liigiti kogumise tase ja jäätmevoogude puhtus on muutunud ning kas rakendatud meetmed on olnud tulemuslikud. Võrreldavate andmete olemasolu võimaldab analüüsida suundumust ning hinnata, mil määral on eelnevatel aastatel ellu viidud poliitikameetmed, sealhulgas tootjavastutussüsteem, kogumisvõrgustiku arendamine ja teabekampaaniad, mõjutanud jäätmehoolduse tulemusi.

Lõikes 7 sätestatakse kohaliku omavalitsuse, jäätmevedaja ja jäätmekäitleja kohustused sortimisuuringu toetamisel. Uuringu usaldusväärsuse ja esinduslikkuse tagamiseks on vajalik, et uuringu tegijal oleks juurdepääs tegelikele jäätmevoogudele ning nende andmetele. Seetõttu nähakse ette kohustus võimaldada ligipääs jäätmetele, edastada uuringuks vajalik teave ning võimaldada proovivõttu. Nimetatud kohustus on proportsionaalne ja põhjendatud, kuna tegemist on avalikes huvides tehtava uuringuga, mille tulemusi kasutatakse riikliku jäätmepoliitika kujundamisel, järelevalves ning ELi õigusest tulenevate aruandluskohustuste täitmisel. Seejuures tuleb andmete edastamisel ja töötlemisel järgida asjakohaseid andmekaitse- ja ärisaladuse kaitse nõudeid.

Lõikes 8 sätestatakse sortimisuuringu tulemuste avalikustamise kohustus. Keskkonnaagentuur peab avalikustama uuringutulemused keskkonnaportaalis kuue kuu jooksul pärast uuringu kinnitamist. Avalikustamise eesmärk on tagada läbipaistvus ning võimaldada nii avalikkusel, puudutatud isikutel kui ka otsustajatel tutvuda tulemustega ja teha neist järeldusi. Tähtaeg on seatud selliselt, et see võimaldab tulemusi piisavalt põhjalikult analüüsida ja valideerida, kuid samas tagab andmete ajakohasuse.

JäätSi § 59³

Sätte eesmärk on sätestada sortimisuuringu rahastamise põhimõtted ning probleemtoote tootjate ja tootjate ühenduste tasu arvutamise alused.

Lõikes 1 nähakse ette, et sortimisuuringu kulud kaetakse osaliselt riigieelarvest või muudest vahenditest, sealhulgas osaliselt probleemtoote tootjate või tootjate ühenduste poolt. Probleemtoote tootjaid, kellel lasub sortimisuuringu kulude kandmise kohustus, ei ole määratud sättes eraldi, vaid see tuleneb jäätmeseaduse laiendatud tootjavastutust reguleerivatest sätetest. Näiteks tuleb jäätmete raamdirektiivi artikli 22 a punkti 8 (b) kohaselt tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoote tootjal rahastada sortimisuuringut. Nõue võetakse üle eelnõukohase § 25³ lõike 1 punktiga 3.

Riigi osalus tagab uuringu sõltumatuse ja järjepidevuse ning tootjate panus kajastab nende laiendatud tootjavastutust. Sätte eesmärk on võimaldada sortimisuuringu rahastamisel kasutada paindlikult erinevaid rahastusallikaid, tagades samal ajal, et asjaomased probleemtoote tootjad või tootjate ühendused kannavad neile laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tulenevat osa kuludest.

Lõikes 2 sätestatakse, et probleemtoote tootjad või tootjate ühendused tasuvad sortimisuuringu tasu Keskkonnaagentuuri korralduse alusel §-s 59³ toodud hinnavalemile. Ühtlasi antakse Keskkonnaagentuurile õigus määrata tasu suurus. Viimase sortimisuuringu tegi agentuur, mistõttu on asutusel olemas nii kogemus kui ka pädevus uuringu korralduslike ja metoodiliste

aspektide elluviimiseks, samuti kõige täpsem ülevaade uuringu tegelikust maksumusest ning kulude tootjate vahel jaotamiseks vajalikest lähteandmetest.

Vabariigi Valitsuse seaduse § 38 järgi kuuluvad täidesaatva riigivõimu asutuste hulka ka valitsusasutuste hallatavad asutused. Sama seaduse § 43 lõike 1 kohaselt ei ole valitsusasutuse hallatava riigiasutuse põhiülesanne küll täidesaatva riigivõimu teostamine, kuid seadusega võib neile anda asjakohase pädevuse. Seetõttu puudub õiguslik takistus anda Keskkonnaagentuurile seadusega pädevus teha sortimisuuringu kulude jaotamisega seotud otsustusi ning anda üksikjuhtumit reguleerivaid haldusakte.

Keskkonnaagentuurile pädevuse andmine on põhjendatud, kuna tegemist on ülesandega, mis on vahetult seotud tema põhiülesannetega. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist, määrab uuringu meetodilised alused ning kogub ja töötleb uuringu tegemiseks ja tulemuste hindamiseks andmeid. Seetõttu on tal parim ülevaade nii sortimisuuringu tegelikust maksumusest kui ka kulude jaotamiseks vajalikest lähteandmetest. Lisaks on tegemist selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille puhul tasu suurus ei põhine kaalutusõigusel, vaid seaduses sätestatud objektiivsel valemil. Keskkonnaagentuuri roll on seega eeskätt arvutuslik ja meetodiline, mis tagab tasu määramise ühtse ja läbipaistva praktika.

Sortimisuuringu tasu määratakse asjaomastele tootjatele või tootjate ühendustele Keskkonnaagentuuri korraldusega, mis võimaldab selgelt fikseerida igale tootjale või tootjate ühendusele kohalduva maksekohustuse ning tasu arvutamise alused. Nimetatud korraldus on haldusakt haldusmenetluse seaduse § 51 lõike 1 tähenduses ning selle määramisel kohaldatakse haldusmenetluse seaduse üldreegleid (JäätS § 1 lg 4), sealhulgas nõudeid haldusakti põhjendamisele, teatavaks tegemisele ning vaidlustamise võimalusele.

Sortimisuuringu tasu määramine haldusaktiga tagab menetluse läbipaistvuse ja kontrollitavuse ning võimaldab tootjal või tootjate ühendusel aru saada talle pandud kohustuse kujunemisest ja vajaduse korral seda vaidlustada. Sortimisuuringu tasu arvutatakse paragrahvi 59³ lõikes 3 sätestatud hinnavalemi alusel, mis tagab tasu kujunemise objektiivsuse, prognoositavuse ja tootjate võrdse kohtlemise.

Sortimisuuringu tasu PSi § 113 kontekstis

Sortimisuuringu kulude kandmine ei ole käsitatav maksuna. Maksu legaalseaduse definitsioon on toodud maksukorralduse seaduses (edaspidi MKS). Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määрусega riigi või KOV avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seaduses või määрусes ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks (MKS § 2). Maksu põhitunnus on fiskaalne eesmärk (riigi tegevuseks vajalike tulude saamine). *Vt ka Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud veebiväljaande (2020) PSi § 113 kommentaare.*

Riigikohtu üldkogu seisukoha järgi maks on avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ilma otsese vastutasuta vaieldamatult täitmisele kuuluv rahaline kohustus (22. detsembri 2000. a otsus nr 3-4-1-10-00, p 24).

Erinevalt maksust on sortimisuuringu tasu suurus otseselt seotud konkreetse kuluga – kindlas valdkonnas uuringu maksumusega.

Samuti ei ole tegemist riigilõivuga, kuna tasu maksmisega ei kaasne isikule individuaalset vastusooritust. Sortimisuuringu tulemused on üldise iseloomuga ning neid kasutatakse laiemalt avalikes huvides. Riigikohus on korduvalt rõhutanud, et riigilõiv eeldab konkreetset vastusooritust isikule. Sortimisuuringu tasu ei ole käsitatav ka trahvina ega sunnirahana, kuna selle eesmärk ei ole isiku karistamine või õigusvastase käitumise mõjutamine. Samuti ei ole tegemist sundkindlustuse maksega, kuna tasu ei anna tasujale kindlustuskaitset ega õigust hüvitisele. *Vt ka Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud veebiväljaande (2020) PSi § 113 kommentaare.*

Seega on sortimisuuringu tasu PSi §-s 113 nimetamata avalik-õiguslik rahaline kohustus (RK 3-2-1-71-14, p 93-96).

Avalik-õiguslike rahaliste kohustuste kehtestamise võib delegeerida täidesaatvale võimule tingimusel, et see tuleneb rahalise kohustuse iseloomust ning seadusandja määrab kindlaks diskretsiooni ulatuse, mis võib seisneda tasu alam- ja ülemmäära seadusega sätestamises, tasu suuruse arvestamise aluste kehtestamises vms (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19. detsembri 2003. a otsus asjas nr 3-4-1-22-03, p 19). Volitusnorm avalik-õigusliku rahalise kohustuse kehtestamiseks peab tagama tasu suuruse kindlaksmääramise objektiivsetel alustel, võimaldama kohustatud subjektil piisava täpsusega näha ette kohustuse ulatust ja selle täitmise üksikasju ning tagama isikute võrdse kohtlemise (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 1. juuli 2008. a otsus asjas nr 3-4-1-6-08, p 41).

Sortimisuuringu tasu määrade kehtestamise saab delegeerida Keskkonnaagentuurile, kuna rahalise kohustuse iseloom võimaldab seda. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist, määrab uuringu meetodilised alused ning kogub ja töötleb vajalikke andmeid. Seetõttu on tal ülevaade nii uuringu tegelikust maksumusest kui ka kulude jaotamiseks vajalikest lähteandmetest. Lisaks on tegemist selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille puhul tasu suurus ei põhine ulatuslikul kaalutusõigusel, vaid seaduses sätestatud objektiivsel hinnavalemil. Keskkonnaagentuuri roll on seega eeskätt arvutuslik ja meetodiline, mis tagab tasu määramise ühtse, läbipaistva ja prognoositava praktika. Lõikes 3 esitatakse tasu arvutamise hinnavalem, mille kohaselt jaotatakse asjaomase probleemtoote sortimisuuringu kogukulu tootjate või tootjate ühenduste vahel proportsionaalselt nende turule lastud probleemtoote kogusega. Hinnavalemi eesmärk on tagada sortimisuuringu kulude õiglane, läbipaistev ja objektiivne jaotus tootjate vahel. Tasu suurus sõltub tootja poolt turule lastud probleemtoodete kogusest, mis näitab tema osakaalu jäätmevoogude tekkes ning vastutust nende käitlemise eest.

Selline kulude jaotus lähtub põhimõtetest, mille kohaselt peab tootja kandma tema tegevusest tulenevate jäätmete käitlemise ja nendega seotud tegevuste kulud.

Hinnavalemi sätestamine seaduses tagab tasu suuruse kujunemise prognoositavuse ning välistab ulatusliku kaalutusõiguse tasu määramisel. See aitab tagada tootjate võrdse kohtlemise ning vältida vaidlusi tasu arvutamise aluste üle.

Lõikes 4 sätestatakse, et probleemtooteregistri andmed on aluseks probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste tuvastamisel ning nende turuosade arvutamisel. Probleemtooteregister on jäätmeseaduse § 26¹ lõike 1 kohaselt riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on muu hulgas probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste kohta käivate andmete koondamine. Andmekogu kasutatakse riikliku järelevalve tegemiseks ning registrisse kantud andmete alusel esitatakse Euroopa Komisjonile teavet jäätmete kohta. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt on tootjal kohustus end probleemtooteregistris registreerida ning esitada nõutud andmed. Registreerimiskohustuse täitmata jätmise korral on Keskkonnaametil õigus alगतada haldusmenetlus ning vajaduse korral kohaldada sunniraha. Seetõttu on probleemtooteregister kõige ajakohasem ja usaldusväärsem andmeallikas probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste tuvastamiseks ning nende turuosade arvutamiseks. Registriandmete kasutamine tagab ühtse aluse kõigi tootjate käsitlemisel, välistab andmete dubleerimise ning võimaldab määrata tootjate turuosad objektiivsetel ja kontrollitavatel alustel, mis on vajalik sortimisuuringu tasu õiglasel ja läbipaistval jaotamisel.

Lõikes 5 sätestatakse Keskkonnaagentuuri õigus küsida vajaduse korral lisaandmeid, dokumente ja selgitusi. See on vajalik tasu korrektseks arvutamiseks ning väldib olukordi, kus puudulikud või ebatäpsed andmed võivad mõjutada tasu suurust.

JäätSi § 59⁴

Säte reguleerib sortimisuuringu tasu määramist, teatavakstegemist ja laekumist.

Lõikes 1 sätestatakse, et Keskkonnaagentuur teeb tootjale või tootjate ühendusele tasu määramise teatavaks haldusaktiga (korraldusega) 60 tööpäeva jooksul pärast sortimisuuringu tulemuste kinnitamist. Korralduses tuleb esitada tasu suurus, arvutamise alused ja arvutuskäik ning maksetähtaeg. Selline nõue tagab adressaadile piisava teabe tasu kujunemise kohta ning võimaldab kontrollida selle õiguspärasust.

Tähtaeg 60 tööpäeva on kehtestatud eesmärgiga tagada tasu määramise menetluse mõistlik kestus ning õigusselgus, võimaldades samal ajal Keskkonnaagentuuril teha vajalikud arvutused ning andmetöötlus pärast sortimisuuringu tulemuste kinnitamist.

Lõike 2 kohaselt makstakse sortimisuuringu tasu 60 tööpäeva jooksul selle teatavaks tegemisest. Maksetähtaja sätestamine seaduses on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks (PS §-dest 10 ja 13 tulenev õiguskindluse põhimõte). Kuigi Keskkonnaagentuur võib korraldused adressaatidele teatavaks teha eri aegadel, tagab seaduses sätestatud tähtaeg kõigile kohustatud isikutele ühesuguse ajaraami maksekohustuse täitmiseks alates haldusakti teatavaks tegemisest. See tagab võrreldava kohtlemise ning väldib vajadust määrata maksetähtaeg iga üksikjuhtumi puhul eraldi.

60 tööpäeva pikkune tähtaeg on proportsionaalne (PS § 11), arvestades tasu võimalikku suurust. See annab tootjale või tootjate ühendusele piisava aja makse planeerimiseks ja tasumiseks ning võimaldab vajaduse korral kontrollida haldusaktis esitatud arvutuskäiku ja selle põhjendatust.

Lõikes 3 sätestatakse, et sortimisuuringu tasu laekub riigieelarvesse. See on kooskõlas avalike rahaliste vahendite kasutamise põhimõtetega ning tagab vahendite läbipaistva arvestuse.

JäätSi § 59⁵

Paragrahvis sätestatakse tasu tasumata jätmise õiguslikud tagajärjed.

Paragrahvi kohaselt on § 59⁴ lõikes 1 nimetatud Keskkonnaagentuuri korraldus täitedokument täitemenetluse seadustiku tähenduses. See tähendab, et kui tasu maksmiseks kohustatud isik ei täida kohustust vabatahtlikult ettenähtud tähtaja jooksul, võib alustada sundtäitmist ilma täiendava kohtumenetluseta. Selline kord tagab tasu tõhusa laekumise ning vähendab nii riigi kui kohtusüsteemi töökoormust. Samuti loob see piisava stiimuli tasu õigeaegseks tasumiseks.

JäätSi § 119 lõige 6 (muutmine)

Muudatus on vajalik, kuna JäätSi täiendatakse §-ga 26²², mis reguleerib korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete riikidevahelisi saadetisi. Riikidevahelised kaubaveod läbivad tollipiiri või tollikontrolli all ning Maksu- ja Tolliametil on pädevus kontrollida piiriüleseid saadetisi. Maksu- ja Tolliameti kaasamine võimaldab tõhusamalt tuvastada juhtumeid, kus korduskasutuskõlblike toodetena deklareeritud saadetised ei vasta seaduses sätestatud nõuetele ning kujutavad jäätmeid JäätSi § 3 lõike 1 tähenduses. Muudatusega tagatakse selge õiguslik alus Maksu- ja Tolliametile järelevalve tegemiseks JäätSi §-des 26²², 108 ja 113 sätestatud nõuete täitmise üle. Samuti säilib ja täpsustub Keskkonnaameti pädevus nimetatud nõuete täitmise järelevalvel, kusjuures Keskkonnaamet teeb järelevalvet koostöös Maksu- ja Tolliametiga. Selline koostööpõhine järelevalvemudel aitab vältida pädevuslünki, suurendab järelevalve tõhusust ning toetab jäätmete ebaseadusliku piiriülese veo ennetamist, aidates kaasa keskkonnakaitse ja õiguskindluse tagamisele.

JäätSi § 119 lõiked 9³ ja 9⁴ (uued lõiked)

Lõige 9³ täpsustab, et toidu annetamise koostöölepingute ettepanekute kohustuse ehk JäätSi § 22⁸ üle teeb järelevalvet Põllumajandus- ja Toiduamet. JäätSi § 22⁷ kohustuste üle on JäätSi § 119 lõike 1 järgi pädev järelevalvet tegema Keskkonnaamet, kes saab teha järelevalvet vajaduse ja riski põhjal ning määrata järelevalveulatus ja -mahu oma iga-aastases tööplaanis. Lausalist kontrolli Keskkonnaameti poolt ette nähtud ei ole.

JäätSi § 22⁸ sätestab toidukäitlemise ja toidu annetamise korralduse, mis on tihedalt seotud toiduohutuse ja toidutarneahela toimimisega. Põllumajandus- ja Toiduamet on pädev tegema toidu annetamise üle järelevalvet, kuna see asutus teeb juba toidutarneahela üle järelevalvet. Ameti vastutusvaldkondade hulka kuulub toiduohutus ning osana toiduohutuse järelevalvest kontrollitakse ka toidu annetamisega seotud tegevusi. Põllumajandus- ja Toiduamet kontrollib toidukäitlejaid regulaarselt oma tavapärase järelevalve käigus. Järelevalvepädevuse andmine ka JäätSi § 22⁸ kohustuse üle võimaldab lisada järelevalvetoimingute hulka kontrolli selle üle, kas toidukäitleja on teinud koostöölepingu sõlmimise ettepaneku toidu ümberjaotamise organisatsioonile. Kohustuse täitmise kontrollimine ei eelda eraldi järelevalvemenetlust ega kontrolle, vaid seda saab teha tavapärase järelevalve käigus. Seetõttu on valitud lahendus tõhus ning ei suurenda järelevalveasutuse koormust ja kulusid. Lahendus on proportsionaalne, kuna järelevalve korraldamisel kasutatakse olemasolevaid ressursse ja kontrollimehhanisme ning välditakse paralleelse ja dubleeriva järelevalvesüsteemi loomist.

Lõikes 9⁴ sätestatakse, et JäätSi §-des 26²³ – 26²⁵ sätestatud nõuete täitmise üle teeb riiklikku järelevalvet Keskkonnaamet.

JäätSi § 120 pealkiri ja lõige 1 (muutmine)

Muudatusega täpsustatakse sätte pealkirja ning lisatakse, et vastutussäte hõlmab ka toidujäätmete tekke vältimise nõuete (JäätS §-d 22⁷ ja 22⁸) rikkumist. Tegemist ei ole sisulise muudatusega, kuna jäätmete tekke vältimise nõuete rikkumine on samas vastutussättes sisaldunud ka varem ning JäätSis on juba sätestanud toidujäätmete tekke vältimise üldised kohustused § 21 lõike 2 punktis 6. Karistusmäärad võrreldes varasemaga ei muutu.

JäätSi § 120⁸ (uus paragrahv)

Paragrahvis 120⁸ sätestatakse vastutus korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete riikidevahelise veo nõuete rikkumise eest. Sätte eesmärk on vältida olukordi, kus korduskasutuskõlbliku kauba nime all veetakse tegelikult jäätmeid ning püütakse kõrvale hoida jäätmesaadetistele kehtestatud nõuete täitmisest. Lisatavate nõuete eesmärk on selgelt eristada kasutatud tekstiili ja jäätmeid. Kui selgub, et tegemist on jäätmetega, on tegu jäätmete riikidevahelise veoga. Seetõttu võiksid ka § 120⁸ vastutussätte karistusmäärad olla samad, nagu on riikidevahelise jäätmeveo nõuete rikkumise korral.

Sätte eesmärk on tagada, et korduskasutuskõlblikuks hinnatud toodete piiriülene vedu toimuks kooskõlas kehtestatud nõuetega ning et selliseid tooteid ei käideldaks viisil, mis võiks varjata jäätmete ebaseaduslikku ekspordi või suurendada keskkonna- ja jäätmekäitlusriske. Nõuete rikkumise tulemusel võivad jäätmed liikuda korduskasutuse sildi all riikidesse, kus puudub võime neid nõuetekohaselt käidelda. See võib kaasa tuua tekstiilijäätmete sattumise keskkonda, nende põletamise mittevastavates tingimustes ning muu kahjuliku keskkonnamõju. Samuti moonutab selline tegevus ausat konkurentsi ja kahjustab nõuetekohaselt tegutsevaid ettevõtjaid. Lõike 1 kohaselt nähakse füüsilisele isikule ette rahatrahvi kuni 300 trahviühikut, kui ta rikub korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete riikidevahelise veo nõudeid. Lõige 2 sätestab sama teo eest vastutuse juriidilisele isikule, kellele võib määrata rahatrahvi kuni 400 000 eurot. Maksimaalne karistusmäär on kooskõlas teiste JäätSis kehtestatud vastutusmääradega, mis jäävad sõltuvalt rikkumise raskusest vahemikku 100 000 kuni 400 000 eurot.

Karistusmäärade kujundamisel on arvestatud, et kõnealuse rikkumise toimepanija võib saada otsest majanduslikku kasu eelkõige jäätmekäitluskulude vältimise kaudu, kuna jäätmete nõuetekohane käitlemine on kulukas. Samuti võib kasu seisneda odavamas ja lihtsamal piiriüleses veos, sest toodete vedu on üldjuhul vähem reguleeritud ja odavam kui jäätmete vedu. Lisaks võib rikkuja püüda anda kasutuskõlbmatutele esemetele näilist turuväärtust, müües neid korduskasutuskõlblike toodetena. Seetõttu on põhjendatud näha ette selline maksimaalne karistusmäär, mis võimaldab tõhusalt reageerida rikkumistele, mille puhul võib saadav tulu olla

suur ning mõju keskkonnale ja majandusele võrreldav jäätmete riikidevahelise veo nõuete rikkumisega.

Vastutuse kehtestamine aitab tõhustada järelevalvet ning soodustab läbipaistvat ja nõuetekohast korduskasutuskõlblike tekstiiltoodete rahvusvahelist liikumist, toetades seeläbi ringmajanduse eesmärke ja keskkonnakaitset. Seejuures on tegemist rahatrahvi ülemmääraga, mis ei tähenda automaatselt, et igal juhul tuleb kohaldada maksimaalset karistust. Konkreetse karistuse määramisel tuleb arvestada rikkumise asjaolusid, isiku süüd, kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid ning eri- ja üldpreventiivseid eesmärke. Selline lähenemine tagab, et karistused oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning täidaksid oma eesmärgi suunata kohustatud isikuid seaduse nõudeid järgima.

JäätSi §-d 124⁷ - 124⁹ (uued paragrahvid)

Sätetatakse sanktsioonid digiplatvormi pakkuja teabenõude - ja ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmata jätmise ning riikliku järelevalve takistamise eest. Regulatsiooni eesmärk on tagada, et nimetatud teenuseosutajad täidaksid neile pandud kohustusi ning teeksid tõhusat koostööd Keskkonnaametiga. Digiplatvormide ja ekspediitorteenuste roll kaupade liikumises ja tarneahelates on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud. Seetõttu on suurenenud ka vajadus tagada, et nende tegevus oleks läbipaistev, õiguspärane ning vastaks keskkonnakaitse nõuetele.

JäätSi § 124⁷

Säte käsitleb digiplatvormi pakkuja teabenõude- ja ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse rikkumist. Lõike 1 kohaselt karistatakse füüsilist isikut rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Lõige 2 sätestab juriidilise isiku vastutuse, nähes ette rahatrahvi kuni 6 protsenti eelmise majandusaasta ülemaailmsest käibest. Käibepõhine trahvimäär tagab sanktsiooni tõhususe ka suurettevõtjate puhul ning väldib olukorda, kus karistusel ei ole piisavat heidutavat mõju.

Trahvimäärade kujundamisel on lähtutud infoühiskonna teenuse seaduse vastutussätetest, kus on ette nähtud analoogne kord. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065 digiteenuste ühtse turu kohta (edaspidi *DSA määrus*) näeb põhiliste kohustuste rikkumise eest trahvi maksimummäärana ette üksnes juriidilistele isikutele. Seega on füüsilise isiku trahvi ülemmäär kehtestamine jäetud liikmesriikide kaalutlusõiguse alla, arvestades DSA määruse artikli 52 lõikes 2 sätestatud põhimõtet, et karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad. Arvestades juriidilistele isikutele kohaldatavate trahvide suurust, on proportsionaalne näha füüsilistele isikutele ette maksimaalne väärtus eest kohaldatav trahvimäär karistusseadustiku järgi. Tegemist on DSA määrusest tulenevate vahendusteenuse osutajate põhikohustustega, mis hõlmavad meetmete võtmist ebaseadusliku sisu ja teenuse väärkasutuse vastu ning kasutajate õiguste kaitset. Kui teo paneb toime juriidiline isik, karistatakse teda lõike 2 kohaselt rahatrahviga kuni 6 protsenti tema eelmise majandusaasta ülemaailmsest käibest. Käive on DSA määruse artikli 3 punkti x kohaselt ettevõtja saadud summa nõukogu määruse (EÜ) nr 139/2004 artikli 5 lõike 1 tähenduses. Maksimaalne karistusmäär tuleneb DSA määruse artikli 52 lõikest 3.

JäätSi § 124⁸

Paragrahviga kehtestatakse vastutus tekstiil-, tekstiiliga seotud või jalatsitoodete tootjale, kes jätab täitmata seadusest tuleneva kohustuse esitada digiplatvormi pakkujale või ekspediitorteenuse osutajale nõutud teavet või esitab ebaõiget, mittetäielikku või eksitavat teavet. Sätte eesmärk on tagada tootjavastutuse süsteemi tõhus toimimine ning võimaldada digiplatvormi pakkujatel ja ekspediitorteenuse osutajatel täita neile seadusega pandud kohustusi kontrollida tootjate vastavust tootjavastutuse nõuetele.

Lõikes 1 sätestatakse füüsilise isiku vastutus teabe esitamata jätmise või ebaõige, mittetäieliku või eksitava teabe esitamise eest. Väärteo eest võib karistada rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Karistusmäära kujundamisel on arvestatud rikkumise mõju tootjavastutuse süsteemi toimimisele ning vajadust tagada kohustuse täitmine.

Lõikes 2 nähakse ette juriidilise isiku vastutus sama teo toimepanemise eest. Juriidilist isikut võib karistada rahatrahviga kuni kuus protsenti tema eelmise majandusaasta ülemaailmsest käibest. Käibepõhise ülemmäära eesmärk on tagada karistuse piisav hoiatav mõju sõltumata ettevõtja suurusest ning vältida olukorda, kus rikkumisest saadav võimalik majanduslik kasu ületab sanktsiooni mõju. Selline lähenemine võimaldab arvestada ettevõtja majandusliku võimekusega ning on kooskõlas laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise tagamise eesmärgiga.

JäätSi § 124⁹

Säte käsitleb riikliku järelevalve takistamist. Lõike 1 kohaselt karistatakse füüsilist isikut rahatrahviga kuni üks protsent tema eelmise kalendriaasta sissetulekust, kui ta ei võimalda järelevalveasutusele juurdepääsu ruumidele või teabele, esitab ebaõiget, mittetäielikku või eksitavat teavet või jätab sellise teabe parandamata. Lõike 2 kohaselt karistatakse juriidilist isikut samade tegude eest rahatrahviga kuni üks protsent tema eelmise majandusaasta ülemaailmsest käibest. Sellega tagatakse järelevalveasutuste tõhus tegutsemine ja välditakse kontrolli takistamist.

Trahvimäärade kujundamisel on lähtutud infoühiskonna teenuse seaduse vastutussätetest, kus on ette nähtud analoogne kord. DSA määruse järgi peab karistatav olema järelevalve takistamine, sealhulgas juurdepääsu mittevõimaldamine ruumidele või teabele, ebaõige, mittetäieliku või eksitava teabe esitamine, sellise teabe parandamata jätmine ning kontrollimeetmetele allumata jätmine või neist alusetu keeldumine. Eksitava teabe esitamine on karistatav ka järelevalvemenetluses vastusena küsitlemisele või dokumentide esitamise nõudele korrakaitseaduse § 30 alusel.

Füüsiliste isikutena peetakse silmas kõiki asjaomaseid isikuid, kellel võib olla rikkumise kohta teavet, sealhulgas juhtorgani liikmeid, töotajaid ja lepingupartnereid. Kuna nimetatud kohustused ei ole otseselt seotud määruse põhieesmärkide saavutamise, vaid on suunatud järelevalve tõhususe ja täitmise tagamisele, on nende rikkumise eest ette nähtud madalam maksimaalne karistusmäär. Juriidilise isiku puhul on maksimaalne rahatrahv lõike 2 kohaselt kuni üks protsent tema eelmise majandusaasta ülemaailmsest käibest. Maksimaalne karistusmäär tuleneb DSA määruse artikli 52 lõikest 3. DSA määrus ei täpsusta, mida tuleb füüsilise isiku sissetuleku all arvesse võtta. Karistusõiguses lähtutakse keskmise päevase sissetuleku arvutamisel isiku netosissetulekust. Seetõttu on põhjendatud võtta aluseks isiku aastane netosissetulek, mis leitakse tulumaksuseaduse § 12 tähenduses maksustatavast tulust pärast tulumaksu mahaarvamist.

Füüsilise isiku eelneva kalendriaasta sissetulek määratakse tema tuludeklaratsiooni andmete alusel väärtemenetluse alustamise aastale eelnenud aasta kohta. Kui need andmed ei ole Maksu- ja Tolliametilt kättesaadavad, lähtutakse isikule samal perioodil tehtud tulumaksuga maksustatavatest väljamaksetest, mis tuvastatakse Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal. Keskkonnaamet saab trahvimäära arvutamiseks vajalikud andmed Maksu- ja Tolliametilt maksukorralduse seaduse § 29 punkti 2 alusel.

DSA määrusest tulenev füüsilise isiku rahatrahvi maksimummäär on üldjuhul madalam kui karistusseadustikus sätestatud maksimaalne väärtetrahv (300 trahviühikut ehk 1200 eurot karistusseadustiku § 47 lõike 1 kohaselt). Ühe protsendi suurune trahv ületab selle piiri juhul, kui isiku aastane sissetulek on vähemalt 120 000 eurot. Võrdluseks oli Eestis Statistikaameti andmetel keskmine ekvivalentnetosissetulek 2022. aastal 17 110,1 eurot. Tegemist on väärtetrahvi maksimummääraga. Menetlejal on konkreetse rahatrahvi määramisel kaalutusõigus ning ta võib kohaldada madalamat määra, kui see on vajalik proportsionaalse

tulemuse saavutamiseks. Näiteks võib arvestada olukordi, kus isiku sissetulek on ajutiselt suurenenud erakorralise tulu tõttu ega kajasta tema tavapärast majanduslikku olukorda.

JäätSi § 127 lõige 1 (muutmise)

Lõikesse 1 lisatakse eelnõuga lisatavad vastutussätted §-d 120⁸, 124⁷ ja 124⁸.

JäätSi § 127 lõige 5 (muutmise)

Lõiget 5 muudetakse seoses JäätSi lisatava uue §-ga 120⁸, millega sätestatakse vastutus korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete riikidevahelise veo nõuete rikkumise eest. Arvestades Maksu- ja Tolliameti pädevust riikidevahelise kaubaveo ja tollikontrolli tegemisel, on põhjendatud määrata Maksu- ja Tolliamet kohtuväliseks menetlejaks ka §-s 120⁸ sätestatud väärteo puhul. Seetõttu täiendatakse § 127 lõiget 5 viitega §-le 120⁸, tagades selge pädevusjaotuse ja tõhusa järelevalve uue korra rakendamisel.

JäätSi § 136³ (muutmise)

Sätte pealkiri muudetakse JäätSi toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvude lisamise tõttu. Edaspidi on pealkirjas viidatud ka jäätmetekke vähendamise sihtarvudele.

JäätSi § 136³ lõiked 7 ja 8 (uued lõiked)

Lõigetega 7 ja 8 lisatakse JäätSi toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvud. Hiljemalt 2030. aasta lõpuks tuleb vähendada toidujäätmete teket toidutööstuses vähemalt 10% võrreldes aastate 2021–2023 keskmise toidujäätmete kogusega. Tarbimise tasandil ehk jaemüügi ja muul viisil tarnimisel, restoranides ja toitlustuses ning kodumajapidamistes tuleb vähendada toidujäätmete teket vähemalt 30% elaniku kohta võrreldes aastate 2021–2023 keskmisega.

Sihtarvude sõnastamisel on lähtutud jäätmete raamdirektiivi sõnastusest. Praktikas tähendab jaemüük ja muul viisil tarnimine jae- ja hulgimüüki ning restoranid ja toitlustus erinevaid toitlustusega tegelevaid toitlustusettevõtteid.

Sihtarvude täitmist ei delegeerita üksikute ettevõtete tasandile, see tähendab, et näiteks iga toidutööstuse sektori ettevõtte ei pea saavutama eraldiseisvalt 10% toidujäätmete tekkekoguste vähenemist võrreldes baasaastate keskmisega. Riigi tasandi sihtarvu saavutamisse panustavad kõik toidutarneahela osalised oma tegevuse kaudu, kuid konkreetsete meetmete valik ja rakendamise ulatus sõltub ettevõtte tegevusvaldkonnast, suuruselt ja võimalustest. Selline lähenemine võimaldab rakendada sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid eri sektorites ning vältida üksikutele ettevõtetele ebamõistliku tulemuskohustuse panemist. Sihtarvude täitmise eest vastutab riik tervikuna, kujundades ja rakendades asjakohaseid poliitikameetmeid ning toetades toidukaitlejate ja teiste osaliste panust toidujäätmete tekke vähendamisse.

Toidutööstuse puhul oli aastate 2021–2023 keskmine aastane toidujäätmete tekkekogus Eestis riigi tasandil 34 459 tonni, mis tähendab, et eesmärk on ligikaudu 31 000 tonni. Tarbimise tasandi puhul oli keskmine toidujäätmete teke elaniku kohta aasta kohta samal ajavahemikul 90 kg, mis tähendab, et eesmärk on jõuda ligikaudu 63 kg-ni.

Sihtarvude eesmärk on mõõta edusamme toidujäätmete tekke vähendamisel ehk tagada toidujäätmete tekke vähendamise kohustuse mõõdetav ja ajaliselt piiritletud rakendamine. Sihtarvud on eristatud toidutarneahela etapiti, arvestades, et toidujäätmete tekke iseloom ning vältimise ja vähendamise võimalused on tootmis- ja tarbimistasandil erinevad. Toidutarneahela tarnimis- ja tarbimisetapid on omavahelises sõltuvuses ning jaemüügitaval on mõju tarbijakäitumisele, samuti on seos koduse ja koduvälise toidutarbimise vahel. Seetõttu on tarbimistasandi sihtarvus koos nii toidu jaemüük ja muul viisil tarnimine, toitlustus ning kodumajapidamised. Neist iga etapi jaoks eraldi sihtmäärade seadmine lisaks tarbetut keerukust ja piiraks võimalust konkreetsetele probleemvaldkondadele paindlikult keskenduda.

Võrdlusaastateks on valitud aastad 2021–2023, et vältida näiteks kriiside moonutavat mõju. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 4. Lõikes 8 sätestatud viide

komisjoni otsusele 2019/1597 tagab, et sihtarvude täitmise hindamisel kasutatakse ELi ühtset mõõtmismetoodikat, mis võimaldab andmete võrrelda nii riigisiselt kui ka Euroopa tasandil. Sama otsuse alusel on toidujäätmete koguseid kogu Euroopas mõõdetud alates 2020. aastast. Lõiked 7 ja 8 võtavad üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõiked 2 ja 4.

JäätSi § 136¹³ lõige 3 (uus lõige)

Lõige 3 sätestab üleminekuaja kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava täiendamiseks § 42 lõike 3 punktides 6 ja 17 nõutud muudatustega. Muudatuste rakendamise tähtajad on samad jäätmereformist tulenevate muudatuste tähtaegadega (jäätmekavad tuleb uute kohustustega viia kooskõlla jäätmekava muutmisest või uue kehtestamisest arvates, kuid mitte hiljem kui 2030. aasta 31. detsembriks). Kattuvate tähtaegade eesmärk on vähendada omavalitsuste koormust jäätmekavade uuendamisel ja ülevaatamisel.

JäätSi §-d 136³⁰ ja 136³¹ (uued paragrahvid)

Paragrahv 136³⁰ kohaselt rakenduvad § 23 lõikes 1¹⁵ nimetatud tootjatele §-des 23¹, 25¹, 25³–25⁶, § 26 lõigetes 1⁸–3, § 26¹ lõigetes 1¹ ja 1³ ning § 26⁸ lõigetes 1–5 sätestatud laiendatud tootjavastutuse kohustused alates 17. aprillist 2028. Selline ajakava võimaldab ettevõtjatel teha vajalikud ettevalmistused, sealhulgas kujundada ümber toodete kasutustsükliga seotud korraldus ning sõlmida lepingud tootjate ühendusega. Väiksematele ettevõtjatele, kellel on vähem kui kümme töötajat ning kelle aastakäive ja bilansimaht ei ületa kahte miljonit eurot, nähakse ette lisaüleminekuaeg ning nende puhul hakkavad laiendatud tootjavastutuse nõuded kehtima alates 17. aprillist 2029. Sellega tagatakse proportsionaalsus, arvestades väiksemate tootjate piiratud haldussuutlikkust ja majanduslikku koormust. Kavandatud kord loob eeldused tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete jäätmevoogude paremini korraldatud kogumiseks ja ringlussevõtuks, tagades ettevõtjatele mõistliku ettevalmistusaja. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõige 14 ja artikkel 41 (c).

Paragrahv 136³¹ sätestab üleminekuaja toidujäätmete tekke vältimisega seotud kohustustele. Selle kohaselt rakendatakse JäätSi § 22⁷ lõikes 3 ja § 22⁸ lõikes 1 toidukäitleja kohustusi pidada toidujäätmete tekke üle arvestust ning teha annetamise koostöölepingute ettepanekud alates 2028. aasta 1. jaanuarist. Kuivõrd arvestuse pidamise kohustus rakendub 2028. aasta 1. jaanuarist, rakendatakse toidukäitleja kohustust annetamise kohta andmeid avalikustada alates 2029. aasta 1. jaanuarist (andmed 2028 aasta kohta tuleb avalikustada hiljemalt 31. jaanuariks 2029). JäätSi § 22⁷ lõikes 7 nimetatud toidukäitleja kohustust koostada ja rakendada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava rakendatakse 2028. aasta 1. juulist. Eesmärk on anda ettevõtetele piisav üleminekuaeg, et viia tegevus nõuetega vastavusse.

Normitehniline märkus

Seaduse normitehnilist märkust täiendatakse viitega üle võetavale Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile (EL) 2025/1892.

Paragrahvis 2 sätestatakse seaduse jõustumine 2027. aasta 17. juunil.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus on valdavalt kasutatud kehtivas õiguses kasutuses olevaid termineid. Uusi termineid on kasutusele võetud jäätmete raamdirektiivist ja need on Eesti õigusesse ülevõtmisel taasesitatud järgmiselt: tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootja, digiplatvorm, ekspediitorteenuse osutaja, tarbija, lõppkasutaja, sotsiaalmajanduse üksus ja tarbijale mõeldud müümata toode.

Lisaks võetakse õigusselguse huvides kasutusele uued terminid „kiust-kiuks ringlussevõtt“ ja „toidu ümberjaotamise organisatsioon“.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele. Eelnõukohase seadusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (ELT L 1892, 26.9.2025). Direktiivi ülevõtmise vastavustabel on esitatud seletuskirja lisas 2. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 17.06.2027.

6. Seaduse mõjud

Kavandatud muudatustel puudub oluline mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele.

Kavandatud muudatus 1: laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele.

Euroopa Komisjon avaldas 5. juulil 2023 mõjuhinna (EUR-Lex - 52023SC0421 - ET - EUR-Lex), mis käsitleb jäätmete raamdirektiivi võimalikku läbivaatamist. Mõjuhinnaus on keskendunud kahele ressursimahukale sektorile – tekstiili- ja toidusektorile. Eelnimetatud mõjuhinnaus tulemusi käsitletakse allpool. Lisaks on Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokollis nr 54 (23.02.2024) kinnitatud Vabariigi Valitsuse seisukohad, millega toetatakse laiendatud tootjavastutuse rakendamist tekstiilisektoris. Kliimaministeerium on koostanud seisukohade seletuskirja, milles olevad mõjusid vaadeldakse alljärgnevalt.

Sihtrühm: tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tarbijad ja tootjad, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet, jäätmekäitlejad, kohalikud omavalitsused.

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju.

Tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemi rakendamine mõjutab tarbijaid peamiselt tekstiilijäätmete kogumise ja käitlemise võimaluste paranemise kaudu. Tootjavastutussüsteemi loomise tulemusel suureneb tekstiilijäätmete liigiti kogumise võimalus ning tekivad selgemad ja ühtlasemad võimalused kasutuselt kõrvaldatud tekstiilide üleandmiseks korduskasutusse või ringlussevõttu. See parandab tarbijate ligipääsu tekstiilijäätmete nõuetekohasele käitlemisele ning vähendab olukordi, kus kasutuskõlbmatud tekstiilid suunatakse segaolmejäätmete hulka. Tootjavastutussüsteemi rakendamine suurendab ka tarbijate teadlikkust tekstiiltoodete keskkonnamõjust ning soodustab kestlikumaid tarbimisvalikuid. Teavitustöö ja juhendite abil paraneb teadlikkus tekstiilide olulusringist, korduskasutusvõimalustest ning jäätmetekke vähendamise põhimõtetest. Tootjavastutussüsteemi rakendamine võib avaldada ka kaudset mõju tekstiiltoodete hinnatasemele, kuna tootjad katavad tootjavastutussüsteemiga seotud kulud. Sõltuvalt ettevõtjate ärimudelist ja kulude jaotumisest võib osa kuludest kanduda toodete lõpphinda. Samas loob tootjavastutuse põhimõtte tootjatele stiimuli arendada kestlikumaid, vastupidavamaid ja paremini ringlusse võetavaid tooteid, mis võib edaspidi parandada toodete kvaliteeti ja vähendada keskkonnamõju.

Lisaks võib süsteemi rakendamine suurendada korduskasutus- ja parandusteenuste kättesaadavust ning soodustada ringmajanduse arengut, pakkudes tarbijatele senisest rohkem võimalusi tekstiiltoodete kasutaja pikendamiseks. Kasutatud ja jäätmeks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete eraldi kogumise, sortimise ja töötlemise laienemine loob uusi töökohti sealhulgas tekstiili korduskasutuse, korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu valdkonnas. ELi tasandil hinnatakse uute töökohtade arvu ligikaudu 8740-le; Eesti puhul toetab see eelkõige sotsiaalsete ettevõtete ja kohalike omavalitsuste lahenduste arengut kasutatud ja jäätmeks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete käitlemisel ning aitab kaasa regionaalsele tööhõivele.

Kokkuvõttes on tootjavastutussüsteemi eesmärk muuta tekstiilisektor ressursitõhusamaks ning luua tarbijatele paremad võimalused keskkonnahoidlikeks valikuteks.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele.

Tootjad.

Kavandatav jäätmete raamdirektiivi muutmine ning sellest tulenev laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiil- ja jalatsitoodetele avaldab märkimisväärset mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele. Valmistajatele ja importijatele ehk tootjatele tekivad uued kohustused, sealhulgas registreerimis- ja aruandlusnõuded, kohustus rahastada ja korraldada nende poolt turule lastud toodetest tekkivate jäätmete kogumine ja edaspidine käitlemine ning tarbijate teavitamine toodete olelusringi lõppemisega seotud aspektidest.

Laiendatud tootjavastutuse rakendamine toob Eesti turule laskvatele tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele kaasa lisakulud, mis võivad osaliselt kanduda edasi tarbijahindadesse. Euroopa Komisjoni mõjuhindangu kohaselt moodustavad need kulud keskmiselt ligikaudu 0,6% tekstiiltoote kogumaksumusest (näiteks ligikaudu 0,12 eurot ühe T-särgi kohta). Samal ajal loob tootjavastutussüsteem aluse investeeringuteks kasutatud ja jäätmeks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kogumisse, sortimisse, korduskasutusse, korduskasutamiseks ettevalmistamisse ja ringlussevõttu ka Eestis.

ELi tasandil hinnatakse laiendatud tootjavastutusest tulenevat aastast majanduslikku kasu 3,5–4,5 miljardi euro suuruseks. Eesti turul kajastuks see proportsionaalselt, kusjuures hinnanguliselt kuni 58% süsteemi kuludest on võimalik taastada majandusliku väärtuse loomisega. Kasutatud ja jäätmeks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete kontekstis hõlmab see eelkõige korduskasutusse suunatud või korduskasutamiseks ettevalmistatud tekstiili müüki (sh kasutatud rõivaste edasimüük Eestis või ekspordiks), ringlusse võetud tekstiilmaterjalide kasutamist uute toodete valmistamisel ning teatud juhtudel ka sekundaarsete toorainete (nt kiud, täitematerjalid, puhastuslapid) müügist saadavat tulu.

Tekstiilisektori reguleerimine ning saastaja maksab põhimõtte selgem rakendamine annab võimaluse muuta majandust pikaajaliselt jätkusuutlikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. Ühtsete nõuete kehtestamine ELi siseturul muudab konkurentsitingimused läbipaistvamaks ning vähendab ebaausat konkurentsi. Samas eeldab see ettevõtjatelt kohanemist, sealhulgas tootmis- ja tarbimisharjumuste muutmist ning lisainvesteeringute tegemist.

Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele tootjavastutuse rakendamine võib kaasa tuua ühekordseid kulusid, näiteks tootmisprotsesside ja toodete (ümber)disainimisel, toormaterjalide väljavahetamisel, nutikamatele tellimis- ja laosüsteemidele üleminekul ning tarneahelate ja tootmise auditeerimisel. Samuti suureneb vajadus andmehalduse ja aruandlusega seotud pädevuse järele. Edaspidi võivad ettevõtete majanduskulud siiski väheneda efektiivsemate tootmisprotsesside, täpsema tooraine hankimise, praagi vähenemise ning parema vastavuse kaudu turu- ja regulatiivsetele nõuetele.

Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjate ühenduse loomine.

Tootjate ühenduse asutamine ja käivitamine on mahukas ja kulukas protsess, mis eeldab põhjalikku ettevalmistust, süsteemset planeerimist ning märkimisväärsed alginvesteeringuid. Tootjate ühenduse loomiseks ja tõhusa toimimise tagamiseks tuleb arvestada kuludega kahes etapis: ühenduse asutamisel ja selle esimestel tegevusaastatel, mil kujundatakse välja vajalik infrastruktuur ja tagatakse süsteemi operatiivne toimimine. Esimestel tegevusaastatel kujunevad süsteemi ülesehitamisega seotud kulud suureks, kuna paralleelselt tuleb luua toimimiseks vajalikud struktuurid, arendada tehnilised lahendused ning tagada kogumis- ja käitlussüsteemi toimivus. Need kulud katavad tootjad laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tulenevalt.

Asutamisetapis keskendutakse tootjate ühenduse juriidilise, finantsilise ja operatiivse suutlikkuse loomisele ning organisatsiooni toimimiseks vajalike alusstruktuuride väljatöötamisele. Selleks on vaja välja selgitada tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjad ja turumahud ning süstematiseerida andmed, sealhulgas koondada kontaktandmed ning alustada suhtlust tootjatega. Samuti tuleb välja töötada süsteemid ja protsessid turuolukorra järjepidevaks jälgimiseks tulevikus. Oluline osa ettevalmistavast tegevusest on õigusliku

raamistiku kujundamine, sealhulgas tootjatega sõlmitavate liitumislepingute ning jäätmekäitlejate ja kohalike omavalitsustega sõlmitavate koostöölepingute väljatöötamine. Samuti tuleb luua organisatsiooni toimimiseks vajalik finantsmudel, sealhulgas töötada välja tariifisüsteem ja ökomodulatsiooni metoodika, mis võimaldab määrata tootjate panused, arvestades turule lastavate toodete materjaliliike ja koguseid.

Asutamisetapis on vaja koostada tegevusloa taotlemiseks vajalikud dokumendid, äriplaan ja finantsplaan. Lisaks tuleb projekteerida organisatsiooni IT-süsteem, sealhulgas määrata tootjate aruandluskeskkonna ning kasutatava majandustarkvara süsteemide tehnilised nõuded. Organisatsiooni käivitamiseks on vaja ka personali värvata ning tagada vajalikud oskused, kaasata väliseid eksperte, näiteks õigus- või finantsnõustamise valdkonnas.

Esimeste tegevusaastate jooksul keskendutakse süsteemi rakendamisele, tootjate pikaajalisele kaasamisele, tekstiilivoogude kogumise ja käitlemise toimiva korralduse väljakujundamisele. Samuti tuleb välja valida ja kasutusele võtta organisatsiooni tööks vajalikud IT-lahendused.

Logistika ja kogumisvõrgustiku loomiseks tuleb optimeerida logistilised ahelad, kavandada esialgsed veomarsruudid, korraldada transpordihanked ning tagada vajaduse korral vaheladude võrgustiku kasutuselevõtt. Kui kohalike omavalitsuste olemasolev kogumisvõrgustik ei kata vajadusi piisavas mahu, tuleb soetada ja paigaldada juurde tekstiilijäätmete kogumiseks sobivaid ilmastiku- ja vandalismikindlad kogumismahuteid ning leppida kokku nende paigalduskohad.

Süsteemi toimimise tagamiseks tuleb panustada teavitus- ja kommunikatsioonitegevusse. Tootjaid tuleb teavitada liitumiskohustusest ning süsteemiga seotud nõuetest. Samuti on vaja välja töötada tarbijatele suunatud juhendmaterjalid ja teavituskampaaniad, et suurendada teadlikkust tekstiilide tagastamise võimalustest ja nõuetekohasest käitlemisest. Lisaks tuleb tagada süsteemi käitlusvõime ja usaldusväärsus, luues korduskasutuse ja ringlussevõtu partnerite auditeerimise ning sertifitseerimise süsteemi. Selle eesmärk on tagada, et kogutud tekstiilmaterjalid suunatakse tegelikku korduskasutusse, korduskasutuseks ettevalmistamisse või ringlussevõttu ning välistatakse nende ladestamine prügilatesse või suunamine põletusse. Sellise tervikliku süsteemi loomine on laiendatud tootjavastutuse eesmärkide saavutamise ning tekstiilisektori ringmajanduse põhimõtete tõhusa rakendamise eeldus.

Tootjavastutussüsteem loob uusi äri võimalusi, sealhulgas parandusteenuste, rendi- ja vahetusteenuste ning ringmajandusel põhinevate ärimudelite arenguks, mis võib pikemas perspektiivis toetada majanduskasvu ja tööhõivet.

Jäätmekäitlejad.

Tekstiilitoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamine mõjutab jäätmekäitlejaid eelkõige tekstiilijäätmete kogumise, sortimise ja käitlemise mahu suurenemise kaudu. Eraldi tekstiilijäätmete kogumise kohustus ning tootjate ühenduse teke suurendavad vajadust investeerida sortimis- ning ringlussevõtuvõimesse. Positiivse mõjuna võib tootjavastutus tuua jäätmekäitlejatele stabiilsema rahastusmudeli, kuna osa tekstiilijäätmete käitlemise kuludest liigub tootjate kanda. See võib parandada tekstiilijäätmete kogumise kvaliteeti ja suurendada materjalide korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ning ringlussevõttu. Samas võib üleminekuperiood suurendada halduskoormust, vajadust uute koostöömodelite järele tootjate ühendusega ning nõudeid andmete kogumiseks ja aruandluseks. Samuti võib tekkida probleeme keerukate tekstiilmaterjalide käitlemise ja turu suutlikkusega vastu võtta suuremas mahu kogutud tekstiilivooge.

Mõju regionaalarengule. Tekstiili korduskasutuse ja tekstiilist tekkinud jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu edendamisel on oluline roll kohalikul ja regionaalsel tasandil. Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele tootjavastutuse rakendamine eeldab üleriigilise tekstiilijäätmete kogumissüsteemi väljaarendamist ning tihedat koostööd riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja elanike vahel. Tekstiilitoodete

parandamise, sortimise ja korduskasutusega tegelemine loob uusi töökohti ka väiksema elanike arvuga piirkondades, toetades seeläbi regionaalarengut ja kohalike kogukondade elujõulisust.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele muudab riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse rolli jäätmehoolduse korraldamisel. Nõuded osa tekstiilijäätmete kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks vähendavad kohalike omavalitsuste otseseid jäätmekäitluskohustusi, kuna osa kogumisest ja käitlusest viiakse tootjavastutussüsteemi kaudu tootjate vastutusalasse. See võib pikemas perspektiivis vähendada kohalike omavalitsuste kulusid tekstiilijäätmete käitlemisel ning aidata vähendada segaolmejäätmete hulka.

Keskkonnaamet.

Tekstiiltoodetele tootjavastutuse rakendamine kasvatab Keskkonnaameti järelevalvekoormust. Uue tootjavastutussüsteemi toimimise tagamiseks tuleb tootjate ühendust sageli kontrollida, sealhulgas hinnata tegevuse vastavust õigusaktides sätestatud nõuetele, kogumisvõrgustiku piisavust ja toimivust ning kogutud tekstiilijäätmete käitlemise korraldust. Lisaks tuleb kontrollida tootjaid ja jäätmekäitluspartnereid, et tagada tootjavastutuse kohustuste nõuetekohane täitmine kogu süsteemi ulatuses. Järelevalveülesandeid võib suurendada ka korduskasutuse valdkond, eelkõige vajaduse tõttu hinnata, kas tegemist on korduskasutuseks sobiva kasutatud tekstiiliga või jäätmetega, millele kohalduvad jäätmealased nõuded. Selliste juhtumite menetlemine eeldab sageli üksikjuhtumite hindamist ja võib suurendada koormust.

Lisaressurssi nõuab ka tootjavastutuse nõuete täitmise kontroll vabakauplejate (*free-raiderite*) üle. Järelevalve peab hõlmama lisaks Eestis tegutsevatele ettevõtjatele ka kaugmüüjaid, digiplatvormide kaudu tegutsevaid ettevõtjaid ning välisriikides registreeritud ettevõtjaid, kes lasevad tooteid Eesti turule. Selliste ettevõtjate tuvastamine ja nende tegevuse kontrollimine on tavapärasest ressursimahukam ning eeldab senisest suuremas mahus rahvusvahelist koostööd, teabevahetust ja koordineerimist teiste riikide pädevate asutustega. Samuti võib suureneda vajadus osaleda ühisjärelevalves ning menetleda piiriüleseid juhtumeid.

Muudatustega kaasnevad uued ülesanded ka peainspektorile, kelle pädevusse kuulub muu hulgas tootjavastutussüsteemi toimimisega seotud küsimuste lahendamine, järelevalvetegevuse koordineerimine ning keerukamate juhtumite menetlemine. Kuna uued kohustused lisanduvad olemasolevatele tööülesannetele ning seniste järelevalvevaldkondade maht ei vähene, ei ole võimalik lisanduvat töökoormust katta olemasolevate ressursside arvelt. Lisaks suureneb järelevalvekoormus ka teiste kavandatud muudatuste rakendamisel, sealhulgas toidujäätmete valdkonnas, kus lisanduvad ettevõtjate arvestuse pidamise ning tegevuskava koostamise kohustuste täitmise kontrollimisega seotud ülesanded.

Kuna tekstiiltoodete tootjavastutuse süsteemi rakendamisega seotud asjaolud, sealhulgas tootjate ühenduste võimalik arv, nende tegevusmaht ning süsteemi praktiline korraldusmudel, ei ole veel täielikult selgunud, on täpse töömahu prognoosimine keeruline. Samuti sõltub tegelik järelevalvekoormus sellest, millises ulatuses tekib vajadus kontrollida vabakauplejaid ning kui palju kujuneb piiriülest koostööd nõudvaid juhtumeid.

Keskkonnaagentuur.

2028. aastal valmib uus tootjavastutusregister, mis asendab senise pakendiregistri ja probleemtooteregistri. Registri arendustööde eelarve koostamisel on juba arvestatud tekstiil-, tekstiiliga seotud toodete ning jalatsite lisandumisega tootjavastutussüsteemi, mistõttu arenduskulu seaduse rakendamisega ei lisandu. Arvestades kehtiva jäätmeseaduse ülesehitust ning pädevuste jaotust, on põhjendatud jätta registri haldamisega seotud ülesanded Keskkonnaagentuuri pädevusse.

Mõningast mõju avaldavad Keskkonnaagentuuri töökorraldusele riikliku jäätmete sortimisuuringu korraldamine, uuringu kulude tootjate vahel jaotamise ning nende tasumise korralduste edastamine. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist ning tal on

selle ülesande täitmiseks vajalik pädevus ja kogemus. Viimase sortimisuuringu tegigi Keskkonnaagentuur, mistõttu on asutusel nii praktiline kogemus kui teadmine uuringu korralduslikest ja meetoodilistest aspektidest. Keskkonnaagentuuril on parim ülevaade uuringu tegelikust maksumusest ning kulude tootjate vahel jaotamiseks vajalikest lähteandmetest.

Muudatuse kohaselt tuleb vähemalt üks kord viie aasta jooksul määrata sortimisuuringu kulude jaotus tootjate vahel ning teha tootjatele tasumise korraldused. Hinnanguliselt puudutab see ligikaudu 50 asjaomast probleemtoote tootjat või tootjate ühendust. Tasu suurus arvutatakse seaduses sätestatud objektiivse valemi alusel, mistõttu tuleb enne korralduste väljastamist teha arvutused tootjate kulukohustuse määramiseks. Tegemist on selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille täitmine ei eelda ulatuslikku kaalutusõiguse kasutamist. Keskkonnaagentuuri roll on eelkõige uuringu korraldamine, meetoodiliste aluste määramine, seaduses sätestatud arvutusmeetodika rakendamine ning tasumise korralduste edastamine. Arvestades ülesande perioodilisust, selle tehnilist iseloomu ning asutuse pädevust ja kogemust, ei kaasne märkimisväärt lisakoormust.

Varem ei seadnud ELi õigusaktid kohustust korraldada segaolmejäätmete sortimisuuringuid. Sellest hoolimata on Eestis sortimisuuringuid tehtud neli korda, neist esimene aastatel 2007–2008. Varasemaid uuringuid rahastati riigieelarvest ning Keskkonnaministeeriumi kui rakendusasutuse tehnilise abi projektist SFOS, kusjuures rahastamine jagunes võrdselt Keskkonnaministeeriumi eelarve ja SFOSi vahendite vahel. Viimase, 2025. aastal valminud sortimisuuringu kulud kaeti ELi struktuurifondide 2021–2027 perioodi vahenditest.

Jäätmete raamdirektiivi järgi on liikmesriikidel edaspidi kohustus teha vähemalt iga viie aasta järel segaolmejäätmete sortimisuuring, mille eesmärk on muu hulgas määrata kindlaks jäätmeteks muutunud tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete osakaal segaolmejäätmetes. Lisaks tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2023/1542, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid, liikmesriikidele kohustus hinnata patarei- ja akujäätmete osakaalu segaolmejäätmetes. Laiendatud tootjavastutuse põhimõtte järgi on nii tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjad kui ka patarei- ja akutootjad kohustatud kandma nende probleemtooterühmadega seotud sortimisuuringu kulud. See vähendab osaliselt riigi kanda jäävat rahalist koormust sortimisuuringu korraldamisel.

Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatel on kohustus liituda tootjate ühendusega. Eelnõu koostamise ajaks ei olnud selliseid tootjate ühendusi veel loodud, kuid hinnanguliselt kujuneb neid välja üks-kaks. Patarei- ja akutootjaid, kellel puudub kohustus liituda tootjate ühendusega, on ligikaudu 40 ning praegu tegutseb Eestis kaks patarei- ja akutootjate ühendust. Kokku puudutab muudatus hinnanguliselt 50 tootjat või tootjate ühendust.

Tootjatele kaasnev kulu on seotud jäätmekoostise uuringute tegemisega. Hinnangu kohaselt kujuneb ühe jäätmefraktsiooni kohta eraldi uuringu maksumuseks ligikaudu 12 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Arvestus põhineb viimasel segaolmejäätmete sortimisuuringul, mille kogumaksumus oli ligikaudu 177 000 eurot ilma käibemaksuta, millest sortimisuuringu osa moodustas ligikaudu 100 000 eurot. Kuna uuringutes on seni eristatud 12 põhifraktsiooni, on ühe fraktsiooni uuringukulu hinnatud vastava kogukulu proportsionaalse jaotuse alusel. Hinnang eeldab uuringu tegemist neli korda aastas kuues uuringupiirkonnas, et tagada tulemuste esinduslikkus ning võimaldada Eesti keskmise näitaja arvutamist. Kulu hõlmab tööjõu-, transpordi-, materjali- ja muid uuringu tegemisega seotud kulusid. Arvestades üldist hinnatõusu, võib uuringu maksumus lähiaastatel suureneda ning ulatuda hinnanguliselt kuni 15 000 euronii ühe jäätmefraktsiooni kohta.

Kohalikud omavalitsused.

Kohaliku omavalitsuse roll jääb olulisel määral alles elanike teavitamisel, kogumissüsteemide kasutamise suunamisel ning kogukondlike lahenduste toetamisel, sealhulgas korduskasutuskeskuste ja parandusteenuste arendamisel. See eeldab omavalitsuste ja riigiasutuste teadlikkuse kasvu ringmajanduse ja tekstiilijäätmete käitlemise korraldamisel. Kohalikele omavalitsustele jääb kohustus korraldada nende tekstiilijäätmete, millele

tootjavastutus ei rakendu, kogumine ja edasine käitlemine. Seaduse järgi võib neid koguda koos tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetega, millele tootjavastutus kehtima hakkab. Kokkuvõttes toetab laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiilivaldkonnas ringmajanduse eesmäärke, vähendab pikaajaliselt segaolmejäätmete hulka ning loob eeldused tõhusamaks ja keskkonnasäästlikumaks jäätmekäitluseks.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetele aitab vähendada tekstiilijäätmete ladestamist prügilatesse ja suunamist põletusse ning suurendab materjalide korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Selle tulemusel väheneb keskkonnakoormus, sealhulgas kasvuhoonegaaside heide, veereostus ja loodusvarade kasutus uute materjalide tootmisel. Materjalide suurem taaskasutus toetab loodusvarade säästmist ning ringmajanduse põhimõtete rakendamist. Korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu suurenemisega kaasneb ka tekstiilijäätmetega seotud negatiivse keskkonnamõju vähenemine Eestis, sealhulgas kasvuhoonegaaside heide vähenemine ning tekstiilijäätmete ekspordi ja sellega seotud keskkonna- ja sotsiaalsete probleemide leevenemine kolmandates riikides. Euroopa Komisjoni hinnangute kohaselt ulatub keskkonnakasu ELi tasandil ligikaudu 16 miljoni euroni aastas, millest osa panustab ka Eesti keskkonnanõu- ja kliimaeesmärkide saavutamisse.

Mõju olulisus. Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele on mõõdukalt suur, kuna see tekitab lühiajalisi kulusid ja kohandamisvajaduse, kuid tulevikus võib soodustada innovatsiooni ja jätkusuutlikku konkurentsivõimet. Riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele avaldub mõju on oluline, kuna nõuab uute süsteemide loomist ja järelevalvet, kuid vähendab omavalitsuse jäätmekäitluse koormust. Keskkonnamõju on oluline ja positiivne, kuna laiendatud tootjavastutus aitab vähendada jäätmete teket, soodustab ringlussevõttu ja toetab loodusvarade säästlikku kasutamist. Muudatused on kooskõlas ringmajanduse edendamise ja jäätmetekke vähendamise eesmärkidega.

Kavandatud muudatus 2: toidukäitleja kohustus pidada arvestust tekkinud toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle (tegevuskoha põhiselt) ning koostada toidujäätmete tekke vältimise kava (ettevõtte kohta).

Sihtrühm: 1) toidu jaemüügiga tegelevad ettevõtted, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukauplus müügipinnaga vähemalt 400 m² (20–25 ettevõtet, sh piirkondlikud tarbijaühistused, hõlmatud kaupluste arv üle 700);

2) toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtted, kelle põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise kalendriaasta käive ületas viis miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 89 ettevõtet);

3) toidutööstusettevõtted, kelle põhitegevusala on toiduainete tootmine ning eelmise kalendriaasta käive ületas 2 miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 110 ettevõtet);

4) toitlustusettevõtted, kelle põhitegevusala on restoranitegevus või toitlustamine ning eelmise kalendriaasta käive ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 55 ettevõtet).

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: muudatus toob sihtrühma kuuluvatele toidukäitlejatele kaasa uue kohustuse pidada arvestust tekkinud toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle ning koostada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Ettevõtjatele kaasnev halduskoormus väljendub peamiselt töötajate koolitamises arvestuse pidamiseks, ajakulus andmete kogumiseks, dokumenteerimiseks ja andmete põhjal tegevuskava koostamiseks (kui seda koostavad oma töötajad). Praktikas on aga sageli ettevõtetel juba olemas andmed tekkivatest jäätmetest ja toiduannetustest (seda eelkõige kaubanduses ja toidutööstuses mahakannete andmete kaudu) ning koostatud tegevuskava toidujäätmete tekke vähendamiseks. Seega sõltub lisanduv halduskoormus sellest, kas ettevõtte on varem kogunud andmeid toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste kohta ning tal on toidujäätmete tekke vähendamiseks tegevuskava.

Sihtrühma kindlaksmääramisel on kasutatud ettevõtete suuruse ja käibe näitajaid, et välistada väiksemate ettevõtjate ebaproportsionaalne koormamine ning tagada, et kohustus rakendub eelkõige neile ettevõtetele, kellel on nii suurem potentsiaal toidujäätmete tekkeks kui piisav haldussuutlikkus.

Koostatav tegevuskava võib olla osa olemasolevatest muudest kvaliteedi- või keskkonnadokumentidest, et vähendada lisakulusid ja liigset halduskoormust. Näiteks võib tegevuskava olla osa ka toidukäitleja enesekontrolliplaanist, kui ei ole muud sobivat arengudokumenti, mille osana toidujäätmete tekke vähendamise tegevusi kajastada.

Edaspidi võib muudatuse mõju kujuneda positiivseks, kuna toidujäätmetest parem ülevaade ja ennetusmeetmete rakendamine aitab vähendada kulusid toorainele ning jäätmekäitlusele ehk parandada ressursside kasutamise tõhusust. Samuti võib annetatud toidu arvestuse pidamine toetada koostööd toidu ümberjaotamise organisatsioonidega ning soodustada ettevõtete sotsiaalse vastutuse ja kestlikkuse eesmärkide täitmist.

Lisanduvat halduskoormust tasakaalustatakse muudatustega kahes keskkonnaministri määruses. Määruse muudatused on ette valmistatud paralleelselt seaduseelnõu koostamisega, kuid jõustuvad suvel 2026. Keskkonnaministri 10.05.2016 määruses nr 12 „Nõuded biolagunevatest jäätmetest biogaasi tootmisel tekkiva kääritusjäägi kohta“ tehtavate muudatustega vähendatakse biogaasitootjate halduskoormust kääritusjäägi tootestaatusesse viimisel. Selleks muudetakse sertifikaadi väljastamiseks võetavate proovide intervalli paindlikumaks, võimaldatakse kääritusjäägi tootja iga-aastaselt kääritusjäägi tootmise korralduse kontrollil senise ühe korduskontrolli asemel edaspidi kahte korduskontrolli. Ühtlasi luuakse võimalus sertifikaat kehtetuks tunnistamise asemel peatada. See võimaldab sertifikaadi taastada, kui on olnud probleeme nõuetele vastavusega ning puudused on kõrvaldatud. Peatatud sertifikaadi taastamine on kiirem ja lihtsam kui uue sertifikaadi taotlemine. Kääritusjäägi tootmise sisendmaterjalide nimekirjad viiakse senisest paremasse vastavusse biogaasijaamade tegelike sisenditega ning leevendatakse kääritusjäägis sisalduva tsiingi piirnormi. Teise määruse, keskkonnaministri 21. aprilli 2004. a määruse nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“ muutmisega vähendatakse põllumajandustootjate halduskoormust jäätmestaatuses kääritusjäägi põllumajanduses kasutamisel. Eesmärk on võimaldada uue biogaasijaama käivitamisel kasutada jäätmestaatuses, kuid juba teatud kvaliteedinõuetele vastavat kääritusjäägi põllumajanduses senisest lihtsamini ehk jäätmeloa või kompleksloa asemel jäätmekäitleja registreeringu alusel.

Mõju regionaalarengule: muudatus ei avalda mõju regionaalarengule, kuna kohustused ei sõltu ettevõtte asukohast.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus ei avalda mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Järelevalve toimub olemasolevates raamides ning uute asutuste loomist ega olulist töökoormuse kasvu avalikule sektorile ei ole ette nähtud. Keskkonnaamet saab teha kohustuse üle järelevalvet vajaduse ja riski korral ning määrata järelevalveulatus ja -mahu oma iga-aastases tööplaanis. Klimaministeeriumil on vaja korraldada juhendmaterjalide või selgituste koostamist, kuid see on tavapärane õigusloome osa.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale toidujäätmete tekke vähendamise kaudu. Seeläbi vähenevad toidujäätmetega kaasnevad keskkonnamõjud, nt kasvuhoonegaaside heide. Lisaks soodustab annetatud toidu üle arvestuse pidamine toidu suunamist inimestele tarbimiseks, mis on kooskõlas jäätmehierarhiaga ja aitab vähendada toidu raiskamist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju kohustatud toidukäitlejatele on mõõdukas ja puudutab suuremaid ettevõtjaid, kuid ei too kaasa olulisi lisakulusid väikese või keskmise suurusega ettevõtetele. Praktikast on enamasti arvestuse pidamise süsteemid ja tegevuskavad vähemalt mingil määral juba toidukäitlejatel olemas.

Kavandatud muudatus 3: toidukäitleja kohustus teha toidu annetamise ja toidu muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamise suurendamiseks toidu annetamise koostöölepingu ettepanek toidu ümberjaotamise organisatsioonile ning avaldada teatud juhtudel annetatud toidu koguste kohta andmed (osakaal toidu mahakandest).

Sihtrühm: 1) toidu jaemüügiga tegelevad ettevõtted, mille põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukauplus vähemalt 400 m² müügipinnaga (kuni 30 ettevõtet, arvestades ka tarbijaühistuid);

2) toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtted, mille põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise kalendriaasta käive ületas 5 miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 89 ettevõtet, kuid neile ei laiene annetamise andmete avalikustamise kohustus);

3) toidutööstusettevõtted, mille eelmise kalendriaasta käive ületas 2 miljonit eurot (2024. aasta käibeandmete põhjal 110 ettevõtet);

4) Toidupank ja teised toiduümberjaotamise organisatsioonid (16 piirkondlikku toidupanka, lisaks ligi 20 toidu ümberjaotamise organisatsiooni, kes on paigaldanud üle Eesti toidujagamiskapid, lisaks muud heategevusorganisatsioonid, kes tegelevad toidu ümberjaotamisega jt).

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: toidukäitlejatele, kes on annetajad, on annetamise koostöölepingute ettepanekute tegemisega kaasnev halduskoormus piiratud ning avaldub peamiselt koostööpartnerite leidmises ja ettepaneku vormistamises. Koostöölepingu ettepanek ega koostööleping ise ei eelda regulaarseid annetusi, kuid muudab eeldatavalt tegevuse läbipaistvamaks ja süsteemseks. Kuna annetamine ei ole kohustuslik, ei muuda lepingu ettepaneku kohustus äriprotsesse sunniviisi ega too ettevõttele kaasa ilmtingimata märkimisväärsed lisakulusid.

Paljud suuremad ettevõtted juba annetavad toitu ka lepinguta ja andmete avalikustamise kohustusega. Koostöölepingu ettepaneku tegemine aitab aga toetada vastutuse ja rollide kokkuleppimist ning muuta annetamise ettevõtja jaoks tavapraktika osaks, prognoositavaks ja vähem riskantseks (olemas on kindel partner või partnerid, kellega annetamisel koostööd teha ning väheneb oht, et ülejääkidele ei tulda järele). Lisaks toetab see toidujäätmete tekke vähendamist ning vähendab ettevõtjate jäätmekäitlusega seotud kulusid, samuti parandab ettevõtete kestlikkust ja suurendab sotsiaalset vastutust.

Annetatud toidu osakaalu avalikustamise kohustus suurendab ettevõtete tegevuse läbipaistvust ning suunab toidukäitlejaid vabatahtlikult suurendama annetamise osakaalu. Avalikustamine loob võimaluse sektorisiseks võrdluseks ning toetab parimate kogemuste levikut. Kohustus ei too kaasa märkimisväärset halduskoormust, kuna see tugineb andmetele, mida toidukäitlejad juba koguvad arvestuse pidamise käigus. Avalikustamise nõue aitab ühtlasi suurendada annetamise teema nähtavust ettevõtte juhtimises ning siduda see ettevõtte kestlikkuse ja vastutustundliku ettevõtluse eesmärkidega.

Toidupangale ja teistele toidu ümberjaotamise organisatsioonidele on mõju positiivne, kuna lepingute ettepanekute kohustus soodustab süsteemsemat ja prognoositavamalt koostööd ettevõtjatega, suurendab organisatsioonide nähtavust, eeldatavalt ka annetatava toidu koguseid ning aitab vähendada annetamistegevuse mitteformaalsusest tulenevat ebakindlust. Annetamise osakaalu avalikustamine suurendab eeldatavalt toidu ümberjaotamise organisatsioonidele suunatavate annetuste mahtu, kuna see tekitab ettevõtetele lisamotivatsiooni annetuste osakaalu suurendamiseks. Samuti aitab avalikustamine parandada koostöö läbipaistvust ning toetab pikaajaliste ja stabiilsete partnerlussuhete kujunemist.

Mõju regionaalarengule: muudatus ei avalda olulist mõju regionaalarengule, kuna koostöölepingu ettepaneku kohustus rakendub ettevõtte tegevusala ja majandusliku mahu alusel ning ei sõltu ettevõtte asukohast. Samas võimaldab koostöö kohalike toidu ümberjaotamise organisatsioonidega toetada kohalikku kogukondlikku võrgustikku ja sotsiaalset sidusust,

eelkõige piirkondades, kus tegutsevad piirkondlikud toidupangad või muud toidu ümberjaotamise organisatsioonid. Andmete avalikustamisega seotud läbipaistvus loob eeldusi, et annetuste kättesaadavus muutub stabiilsemaks ka väljaspool suuremaid keskusi.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: annetamise koostöölepingute ettepanekute kohustus ei avalda mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Järelevalvet sätte täitmise üle saab teha Põllumajandus- ja Toiduameti olemasolevate kontrollimehhanismide kaudu, loomata eraldi struktuuri või järelevalvevõimet ja suurendamata koormust. Kuna tegemist on ettepaneku tegemise, mitte tulemuskohustusega, on järelevalve fookus piiratud ning eeldatav töökoormuse kasv avalikule sektorile minimaalne. Lahendus on proportsionaalne, kuna järelevalve korraldamisel kasutatakse olemasolevaid ressursse ja kontrollimehhanisme ning välditakse paralleelse ja dubleeriva järelevalvesüsteemi loomist. Annetamise osakaalu avalikustamise kohustus ei eelda uue aruandlussüsteemi loomist ega andmete regulaarse esitamise kohustust riigiasutustele, kuna andmed tehakse avalikkusele kättesaadavaks ettevõtte enda veebilehe kaudu. Samas võimaldab avalikustamine vajaduse korral kasutada avalikke andmeid ka poliitikameetmete mõju hindamisel.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale toidujäätmete tekke vähendamise kaudu. Seeläbi vähenevad toidujäätmetega kaasnevad keskkonnamõjud (nt kasvuhoonegaaside heide). Koostöölepingu ettepanekute ja andmete avalikustamise kohustus aitab kaasa jäätmehierarhia järgimisele ning toetab toiduannetamise suurendamise kaudu toidujäätmete tekke ennetamist ja toidu inimtarbimiseks ümberjaotamist enne toidu loomasöödaks suunamist või jäätmeteks muutumist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on mõõdukas, kuna see puudutab piiratud hulka suuremaid ettevõtjaid ega too kaasa otseseid majanduslikke kohustusi ega sanktsioone annetamise mittetoimimisel (tegemist on koostöölepingute ettepanekute kohustusega, mitte annetamise kohustusega). Samas loob muudatus eeldused süsteemsemaks ja stabiilsemaks koostööks toidu ümberjaotamise organisatsioonidega ning toetab toidujäätmete vähendamise eesmärgi saavutamist. Muudatuse mõju avaldub toidu annetamise mahu suurenemise ja toidujäätmete tekke vähenemise kaudu.

Kavandatud muudatus 4: kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas toidujäätmete tekke vähendamise meetmete kavandamine.

Sihtrühm: kohalikud omavalitsused (78).

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: muudatusel ei ole otsest mõju ettevõtjatele, kuna ettevõtjatele ei kehtestata uusi kohustusi. Kaudselt võib muudatus mõjutada ettevõtjate tegevust positiivselt, kuna kohaliku tasandi jäätmekavades kavandavad meetmed (nt teavitustegevused, koostööprojektid, kohaliku toidu ümberjaotamise taristu arendamine) võivad toetada ettevõtete ja kogukondade teadlikkust ning parandada toidujäätmete tekke vältimise tingimusi.

Mõju regionaalarengule: muudatus avaldab positiivset mõju regionaalarengule, kuna annab kohalikele omavalitsustele võimaluse käsitleda toidujäätmete tekke vähendamist, arvestades piirkondlikku eripära. See võimaldab tugevdada kohalikke algatusi ja kogukondlikke lahendusi.

Mõju kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus toob kohalikele omavalitsustele kaasa ülesande arvestada oma jäätmekavade koostamisel toidujäätmete tekke vältimisega. Tegemist ei ole uue eraldiseisva dokumendi koostamise kohustusega, vaid olemasoleva jäätmekava täiendamisega üleminekutähtajaga, mistõttu on töökoormuse kasv piiratud. Muudatus ei nõua uute asutuste loomist ega oluliselt suuremaid ressursse ning on rakendatav kohalike omavalitsuste tavapärase planeerimistegevuse kaudu.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale, kuna toidujäätmete tekke vältimise meetmete kavandamine kohalikul tasandil aitab vähendada biojäätmete teket, vajadust jäätmekäitluse järele ning nendega seotud keskkonnamõjusid.

Kohaliku tasandi sekkumised saavad mõjutada nii elanike käitumist kui ka kohalikku tarbimist ja toidujäätmete käitlemist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on mõõdukas ja avaldub pikemas perspektiivis. Muudatus ei too kaasa vahetuid siduvaid kohustusi toidujäätmete tekke vähendamiseks, kuid loob raamistiku ja eelduse toidujäätmete süsteemseks käsitlemiseks omavalitsuse tasemel.

Kavandatud muudatus 5: toidujäätmete tekke vähendamise riiklikud sihtarvud.

Sihtrühm: riigiasutused, kohalikud omavalitsused, toidutarneahela osalised (toidukäitlejad) ja kodumajapidamised.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: sihtarvude kehtestamine ei too ettevõtjatele kaasa uute kohustust konkreetsete meetmete rakendamiseks, kuid loob selge eesmärgi, mille suunas avalikud poliitikasuunad ja edasised meetmed kujundatakse. Ettevõtjatele tähendab see eelkõige vajadust arvestada toidujäätmete tekke vähendamisega oma tegevuses ja investeerimisotsustes. Pikemas perspektiivis soodustavad sihtarvud tõhusamat ressursikasutust, kulude vähenemist (sealhulgas rahalist kokkuhoidu) ning innovatsiooni kogu toidutarneahelas. Toidujäätmete tekke vähendamine parandab ühtlasi toidujulgeolekut, kuna aitab tagada seda, et suurem osa toodetust toidust jõuab inimeste tarbimisse.

Mõju regionaalarengule: muudatusel puudub oluline mõju regionaalarengule, kuna sihtarvud on üleriigilised ega erista piirkondi.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus rõhutab riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste osa strateegiliste eesmärkide seadmises, jälgimises ja hindamises. Sihtarvud toetavad poliitikakujundamise sidusust ja annavad selge eesmärgi edasiste meetmete kavandamiseks, kuid sihtarvude kehtestamine ei suurenda otseselt riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste töökoormust. Sihtarvude täitmise jälgimine eeldab olemasolevate aruandlussüsteemide kasutamist ja periooditi toidujäätmete tekke uuringute tegemist (kohustus uuringuid iga viie aasta järel korraldada tuleneb juba varem kehtestatud Euroopa Komisjoni metoodikast). Sihtarvude täitmise jälgimine ei nõua uute aruandluskohustuste seadmist. Toidujäätmete teket juba mõõdetakse perioodiliselt Euroopa Komisjoni metoodika järgi detailuuringutega ning aastatel, mil uuringuid ei tellita, arvutab toidujäätmete tekkekoguseid sama metoodika alusel Euroopa Komisjonile esitatavate aruannete jaoks Keskkonnaagentuur.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on oluline positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale, kuna toidujäätmete tekke vähendamine aitab vähendada ressurside raiskamist, jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõjusid ning kasvuhoonegaaside heidet. Sihtarvud suunavad tähelepanu jäätmehierarhia kõrgeimatele astmetele ning toetavad kestlikku tarbimis- ja tootmismudelit. Euroopa Komisjon on jäätmete raamdirektiivi muudatusettepanekute mõjuanalüüsis leidnud, et sihtarvudest on märkimisväärne keskkonnakasut, vähendades toidujäätmetega seotud kasvuhoonegaaside heidet ligikaudu veerandi võrra ning leevendades oluliselt survet vee-, maa- ja ökosüsteemiressurssidele.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on oluline, kuna sihtarvud loovad toidujäätmete tekke vältimise poliitika kujundamisele selge strateegilise raamistiku ning on keskne mõõdik ja tööriist jäätmete raamdirektiivist tulenevate kohustuste täitmise jälgimisel. Mõju avaldub eelkõige pikaajalises vaates.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad kulud ja tulud

Sortimisuuringuks on Keskkonnaagentuurile vaja eraldada iga viie aasta tagant riigieelarvest vahendid. Viimane sortimisuuring (2025) maksis 177 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Seadusest tuleb tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele kohustus tasuda tekstiiliga seotud uuringu tasu. Võrreldes viimase uuringuga on see 12 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Lisaks tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele tuleb asjaomase

probleemtoote uuringu tasu tasuda patarei- ja akutootjatel määruse (EL) 2023/1542 artikli 56 punkti 4b järgi. Võrreldes viimase uuringuga on see 12 000 eurot, millele lisandub käibemaks.

8. Rakendusaktid

Jäätmete raamdirektiivi rakendamiseks tuleb kehtestada Vabariigi Valitsuse määrus „Tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“.

Jäätmete raamdirektiivi rakendamiseks tuleb muuta:

- 1) Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2019. a määrust nr 13 „Probleemtooteregistri põhimäärus“;
- 2) keskkonnaministri 22. juuli 2013. a määrust nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord¹“;
- 3) keskkonnaministri 29.06.2021. a määrust nr 35 „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnanahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas 1.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2027. aasta 17. juunil.

Paragrahvi 23 lõikes 1¹⁵ nimetatud tootjatele rakendatakse §-des 23¹, 25¹, 25³–25⁶, § 26 lõigetes 1⁸–3, § 26¹ lõigetes 1¹ ja 1³ ning § 26⁸ lõigetes 1–5 sätestatud laiendatud tootjavastutuse kohustust 2028. aasta 17. aprillist, et anda tekstiil-, tekstiiliga seotud ja jalatsitoodete tootjatele aega teha ettevalmistusi tootjavastutussüsteemi loomiseks.

Paragrahvi 23 lõikes 1¹⁵ nimetatud tootjatele, kellel on vähem kui kümme töötajat ning kelle aastakäive ja -bilanss ei ületa kaht miljonit eurot, rakendatakse §-des 23¹, 25¹, 25³–25⁶, § 26 lõigetes 1⁸–3, § 26¹ lõigetes 11 ja 13 ning § 26⁸ lõigetes 1–5 sätestatud laiendatud tootjavastutuse kohustust 2029. aasta 17. aprillist, et anda väiksematele ettevõtetele aega teha ettevalmistusi tootjavastutussüsteemiga liitumiseks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Seaduseelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Justiits- ja Digiministeeriumile Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile.

Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks Maksu- ja Tolliametile ning Põllumajandus- ja Toiduametile, Eesti Põllumajandus- ja Kaubanduskojale, Eestimaa Talupidajate Keskliidule, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Kalaliidule, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Koolitoidu Liidule, Eesti Toidupangale (SA Eesti-Hollandi Heategevusfond), MTÜ-le Roheline Vald, MTÜ-le Põlvamaa Tsõõrimajandus, MTÜ-le Toit ei ole prügi, Sumena OÜ-le, EATB4 MTÜ-le, FUDLOOP OÜ-le, Eesti Peakokkade Ühendusele, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Töoandjate Keskliidule, Eesti Ringmajandusettevõtete Liidule, Ragn-Sells ASile, SA-le Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus, Levellab OÜ-le, Rimi Eesti Food ASile, ASile Prisma Peremarket, Coop Eesti Keskühistule, Aktsiaseltsile OG Elektra, MAXIMA Eesti OÜ-le, Lidl Eesti OÜ-le, Selver ASile, Osäühingule Aldar Eesti, Meie Toidukaubad OÜ-le, A1000 Market OÜ-le, Sanitex OÜ-le, Eugesta Eesti ASile, Karlskroona Kaubanduse OÜ-le, Bambona OÜ-le, Kaupmees & KO ASile, Gemoss ASile, Abestore OÜ-le, Salvest ASile, Orkla Eesti ASile, A. Le Coq ASile, Maag Grupp ASile, Valio Eesti Aktsiaseltsile, Leibur ASile, Eesti Pagar ASile, Baltic Restaurants Estonia ASile, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiidule, Humana Eestile, Sõbralt Sõbrale Sihtasutusele, Uuskasutuskeskusele, Eesti

Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus MTÜ-le, Tootjavastutusorganisatsioon Eesti Elektroonikaromu OÜ-le.

Algatab Vabariigi Valitsus „....“ 2026
allkirjastatud digitaalselt